הײנטיגער נומער האלט **12** זײטען.

№ 108 — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 35 גראשען — Lodzer Tageblat

לאדזער טאגעבלאט

22־טער יאהרגאנג. | 10 maja 1929 r. | פרײטאג, ל׳ ניסן תרפ״ט. | רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פיעטריקאווער 16. טעלעפאנען: פון רעדאקציע 57, פון אדמיניסטראציע 47.

אונזער ליבען הויז־פריינד דעם קונסט־מאלער ה׳ **י. מיטלער**
צו זיין אפפאהר נאך פאריז ווינשט א הארציגען פאהר־געזונד און א גליקליכע רייזע
פאמיליע שילים.

מזל־טוב לך
פאלק לאנדנבערג
לאירושיך
בדרך החדש תצליח וגם מרעיון פא״י אל תנוח
יחזקאל הורוביץ

צום אפפאהרען קיין פאריז פון אונזער ליבען לעהרער דעם מאלער
יעקב מיטלער
ווינשען מיר איהם א גליקליכע רייזע און ערפאלג אין זיין ווייטערדיגער ארבייט
שילים, צעשא, אנהא, נאטאן, העניעק, מארדקע און מעניע.

אונזער ליבען הויז־פריינד דעם קונסט־מאלער **י. מיטלער** צו זיין אפפאהר נאך פאריז
ווינשט א הארציגען זיי־געזונד און א גליקליכע רייזע. די פאמיליע שילים.
לאדז, מאי 1929.

אוניברסיטה עממית ע״י ההסתדרות הציונית בלודז.
מחר בשבת, 11.5 ש״ז, בשעה 6 אחה״צ
תערך באולם ההסתדרות הציונית (צגלנינה 4)
הרצאה עברית
על הנושא: „האבק והאדם״ (סקירה היגינית־ביאולוגית)
המרצה: ב. גורדון.
הכניסה חפשית!

אנו מביעים בזה את רגשי השתתפותינו החמה למרת **בעלא פיש** לרגלי האסון שקרה אותה במות עלית בעלה
יהודה פיש ז״ל
בעבודתה על שדה תחית עמנו וארצנו תמצא את נחומיה.
ועד הסתדרות הנשים ו.י.ז.א. ועד ההסתדרות הציונית
ועד בית המחסה „הרצליה״ ועד קרן־היסוד
ועדת קרן הקימת לישראל

זונטאג, דעם 12־טען ד. מ. (ב׳ אייר) א זייגער 4 נאכמיטאג וועט אין „זקנים־הויז״ (פאמארסקא 54) פארקומען די יעהרליכע
אלגעמיינע פערזאמלונג
פון די מיטגלידער. אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך צו ערשיינען.
די פערוואלטונג פון די חברה
„מחסה לזקנים״.

UBEZPIECZENIE od ognia i kradzieży
Na okres
miesięcy letnich
przyjmuje się do przechowania rzeczy domowe wszelkiego rodzaju
UBEZPIECZENIE od ognia i kradzieży
Dom Transportowo-Ekspedycyjny — **S. JELIN i I. RUDOMIN** Sp. Akc.
Biuro: **Piotrkowska 62**, Telefony 2-07 i 24-69 ‖ Składy: **Wólczańska 73**, Telefon 40-07.

הנהלות הגמנסיות
של החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז
מודיעים, כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:
בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים, מגיסטרצקה 21
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים, מגיסטרצקה 22
בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 7
בשעות העבודה.
בחינות הכניסה תחלנה ביום י׳ אייר ש. ז. (20/5 1929)
אל המכינה א0 מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים וחצי ומעלה בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 7

סטארשי־פעלדשער
B. Joskowicz
שטעלט פאקען טעגליך מיט פרישער קראוויאנקע און ביט אויך ארויס שוויאדעצטווס
פולנאצנא **Północna 4** — טעלעפ. 41-86
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אווענד

Dr. med Adam BENDER
Przejazd 30, Telef. 54-68.
ספעצ. פאר אינערליכע און הארץ־קראנקהייטען
נעמט אן פון 5—7 נאכמיטאג. 0089

בית־הכנסת „אהל־יעקב״ (ציון)
מחר בשבת, פ׳ קדושים ושבת ראש־חודש
הטפה

די לאנגיעהריגע
פראקטיצירענדע אקושערקע
ג. ראטנא (ראטנער)
פאנסקא 12, :—: פראנט 111 שטאק.
נעמט אן פון 6-8 אווענד. די נייעסטע בעסטע בעהאנדלונג
שטרענגסטע דיסקרעציע.

Dr. med. A. Mazur
ספעציעל־ארצט פאר אויערן, נאז און האלז־קראנק ווי אויך שטום און שפראך־פעהלער
ווסכאדניא 65
איינגאנג אויך דורך פיעטריק. 46) טעל. **66-01**

Dr. med. Albert Gotlib
אקושער און ספעציאליסט פון פרויען־קראנקהייטען
פיעטריקאווער 26, טעלעפ. 77-50
נעמט אן פון 8—10 און פון 4 ביז 7 אווענד.

[illegible]

Dr. L. PIKIELNY
ספעציאל־ארצט פאר נירען, בלאזען, אורין־קראנקהייטען
Nawrot 8, telefon 19-90
נעהמט אן פון 4 — 7 אין אווענד ווי אויך אין דער לעטשניצע „Zdrowie״ נאוואמיעסקא 3 פון $12^{1}/_{2}$—2.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז,האלז, לונגען־קראנקהייט
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81
שפרעכשטונדען 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 2 ביז 3 נאכמ.

Dr. med Z. Datyner
ספעציאליסט פאר נירען־, בלאז און אורין־קראנקה
Piramowicza 11 (פריהער אלגינסקא)
Tel. 48-95.
נעמט אן פון 8 ביז 10 פריה. און 6—8 אווענד.

פריוואטע טאנץ שולע
פון די **נייסטע טענץ**
דיפל. לעהרער י. וויינטרויב
נעמט אן איינשרייבונגען אויף איינצעלנע לעקציעס ווי אויך אין קאמפלעטען יעדען טאג פון 10 פריה ביז 10 אין
44 קילינסקיעגא 44
2־טער הויף פארטער
די לעקציעס קומען פאר אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון **י. וויינטרויב**
בעמ. אסיסטענט — רוטינירטער טענצער זשאן־קינג.

ד״ר לודוויג פאלק
צוריקגעקעהרט
נאווראט 7, טעל. 28-07.
ספעציאליסט פאר הויט־ און געשלעכטס־קראנקהייטען
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 נאכמ.

Dr. Wołkowyski
צעגיעלניאנא 25
טעלעפאן 26-87
ספעציאל־ארצט פאר הויט־, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע. עלעקטר אנאליזען
בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען.
נעמט אן פון 8—10, 12—2 און 4—8 אווענד.
בעזונדער ווארטע־זאל פאר פרויען.

Dr. Med. P. MARKOWICZOWA
ספעציאל־ארצט, פאר הויט האאר און ווענערישע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף אלעי 1־טען מאי 37 :—: טעל. 66-35.
נעמט אן פון 3 ביז 9.
הייל־קאסמעטישער קאבינעט.

Dr. Niewiażski
האט זיך איבערגעצויגען
אויף אנדזשעיא 5, טעל. 59-40
נעמט אן פון 8—10 פריה און פון 5—9 אווענד.
ספעציאל־ארצט פאר סיפיליס, טריפער און מענער שוואכע בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען.
פאר דאמען ספעציעלער ווארטע־זאל.

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקע און מענער־שוואכע
נאווראט 2, טעל. 79-89
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט, אז ד. 15 מאי ווערט געעפענט דער בעקאנטער
פענסיאנאט „אוזדראוויסקא״
טעאדארי־לאסק.
דער פענסיאנאט געפינט זיך 15 מינוט רייזע פון דער שטאט לאסק.
היגיענישע, כשר׳ע און געשמאקע קוך אונטער דער אויפזיכט פון ה׳ און פרוי טאפארעק. גוטע און סאלידע בעדינונג. ביים באהן־הויף ווערען די ג׳ געסט עמפאנגען דורך אונזערע בעדינער מיט דער אויפשריפט „פענסיאנאט טעאדארי״, וועלכער וועט בעזארגען דעם באגאזש צום פענסיאנאט. בעקוועמער אויטא־פערקעהר. בעמ. ס׳ווערט אויך ארויסגעגעבען מיטאגען.
מיט אכטונג: **י. טאפארעק.**

Dla pracujących matek
2 wykwalifikowane freblanki organizują w suchej, lesistej miejscowości pod Łodzią
pensjonat dla dzieci
w wieku od lat 5 — do 10. Ścisła opieka. Całodzienne wikwintne utrzymanie. **Pomoc szkolna. Ceny bardzo przystępne.** Zapisy codziennie od godziny 3 — 9 wiecz.
ŻEROMSKIEGO (Panska) Nr. 1
lewa oficyna I. piętro, m. 17.

אומזאץ-שטײער װערט רעפארמירט

די סטאחקע פון אומזאץ-שטײער זאל פערקלענערט װערען אויף 1 פראצ.— מאנופאקטור, קאנפעקציע און לעדער װעלען בעטראכט װערען אלס ארטיקעל פון ערשטע געברויך

מינ. קװיאטקאװסקי'ס װירטשאפטס-פראגראם—אויף דער פויזנער אויסשטעלונג ד. 15. מאי

װ א ר ש א, (טעל.) אין פינאנץ-מיניסטעריום קומען כסדר פאר בעראטונגען װעגען אויסארבײטען א צוגאב-נאװעלע צו בגעזעץ װעגען אומזאץ-שטײער. אײגענטליך װעט דאס נישט זײן קײן נאװעלע, נאר אינגאנצען א נײ געזעץ, װאס װעט פערדרעמען דאס געזעץ, װאס איז בױ-איצט פערפליכטענד. דער לעצטער ארויסטריט פון מר. דעװי איז געקומען שוין נאכדעם, װי די רעגירונג האט געהאט אנגענומען א בעשלוס צו רעפארמירען דאס שטײער-סיסטעם. די דאזיגע רעפארם האט געזאלט ארײנגעפיהרט װערען נאך אין די צײטען, װען מיטעלכאװיטש איז געװען פינאנץ-מיניסטער, נאר צוליב פערשידענע סיבות האט מען דעם פראיעקט געמוזט מאפלעגען.

הגם דער דאזיגער פראיעקט איז נאך נישט ענטגילטיג אויסגעארבײט געװארען, איז אבער זיכער, אז אין דער נאהענטסטער צײט װעט ער פארטיג װערען.

און ער װעט פארגעלעגט װערען דעם מיניסטעראן-ראט צו בעשטעטיגען.

עס איז אונז געלונגען פעסטצושטעלען, אז עס װערט געפלאנט אײנצופיהרען א רעדוקציע פאר אלע קלײנע אונטערנעהמונגען א חוץ דעם װערט אויך געפלאנט בילינגער צו מאכען די סטאװקע פון אומזאץ-שטײער, בעזונדערס אויף ארטיקלען פון ערשטען געברויך. דער דאזיגער בעגריף װערט אבער שטארק פערברײטערט. ער איז אויך כולל מאנופאקטור, לעדער, הלבשה א. ד. ג.

א בעזונדערע בעדײטונג װעט האבען די מעגליכקײט אפצושאפן די שאצונגס-קאמיסיעס, און דאגעגען װעלען פערברײטערט װערען די קאמפעטענצען פון די אפעלאציע-קאמיסיעס.

עס זאל אויך אפגעשאפט װערען דער אומזאץ-שטײער פון די דיסקאנטאאפעראציעס אין די בענק.

װ א ר ש א, (טעלעפאניש). אין די װירטשאפטליכע קרײזען פערזיכערט מען אז אין די נאהענטסטע טעג װעט די רעגירונג פערעפענטליכען איהר װירטשאפטס-פראגראם. דאס זאל געשעהן דעם 15. ה.ח. בעת דער ערעפנונג פון דער אלגעמײנער לאנדעס-אויסשטעלונג אין פויזען. דאן װעט דער האנדעלס-מיניסטער קװיאטקאװסקי האלטען א גרויסע פראגראם-רעדע װעגען דער װירטשאפטס-פאליטיק פון דער רעגירונג.

װאס דאס דאזיגע פראגראם װעט ענטהאלטען, איז נישט בעװאוסט, מ'פערזיכערט אבער, אז די רעדע פון מיניסטער קװיאטקאװסקי װעט ענטהאלטען גאר װיכטיגע ערקלערונגען און אויפקלערונגען װעגען דער װירטשאפטליכער פאליטיק פון דער איצטיגער רעגירונג און אויך פראיעקטען װי אזוי צו ליקװידירען דעם איצטיגען קריזיס.

די רעגירונג ציהט צוריק דעם אלטען בױ-פראיעקט

װ א ר ש א, (טעל.) פון מאסגעבענדע קרײזען גיט מען איבער, א זײ רעגירונג װעט העכסטװאהרשײנליך צוריקציהען פון סײם דעם בעקאנטען בױ-פראיעקט, װאס האט מיט א צײט צוריק אויפגעהויבען אזא טומעל אין לאנד.

פון דער צװײטער זײט אבער, גיט מען איבער, אז די רעגירונג װעט מאכען א רײה װײט געהענדע ענדערונגען אין דערמאהנטען פראיעקט, עװענטועל אויסארבײטען א נײעם בױ-פראיעקט.

—0—

צי װעט די רעגירונג טאקי צונויפרופען א סײם-סעסיע אין יוני?

װ א ר ש א, (טעל.) אין די װירטשאפטליכע קרײזען פערשטארקען זיך אלין די קלאנגען, אז די רעגירונג װעט דעם 15טען יוני ה. י. צונויפרופען א ספעציעלע סײם-סעסיע װעגען שטײער-ענינים.

נײע 6 טויזענד דונאם אין ארץ-ישראל אויף אראנזשען-פלאנטאציעס.

י ר ו ש ל י ם, 9. מאי (יט"א). די יודיש-אמעריקאנישע געזעלשאפט „אחוזת אלף" האט געקויפט נײע 6 טויזענד דונאם ערד אויף אראנזשען-פלאנטאציעס.

יודישער 1-טער מאי-אויפרוף אין א פראנצויזישער צײטונג.

ב ר י ס ע ל, (יט"א). אין דעם צענטראל-ארגאן פון דער בעלגישער ארבײטער-פארטײ „לע פעפל" איז דעם 1-טען מאי געװען אפגעדרוקט אנ'אויפרוף אין יודיש מיט יודישע אותיות צו די יודישע לעדער-ארבײטער פון בריסעל װעגען דער בעדײטונג פונ'ם 1-טען מאי. דער אויפרוף, װאס איז געװען אונטערגעשריבען דורכ'ן לעדער-ארבײטער-פעראײן האט ארויסגערופען גרויס אויפזעהען בײ די בעלגישע לעזער פונ'ם „פעפל".

12,000 יודען װארטען יאהרען-לאנג אין אונגארן אויף בירגערשאפט.

ב ו ד א פ ע ש ט. (יט"א). אויף דער זיצונג פון דער װירטשאפטליכער קאמיסיע פון אונגארישען פארלאמענט האט דעפ. טעמעשװארי מיטגליד פון רעגירונגס-בלאק, אנגעװיזען דערויף, דאס אין אינערן-מיניסטעריום ליגען שוין יאהרען-לאנג 12,000 ביטעס פון יודישע אײנװאוינער, װעגען ערטײלען די אונגארישע בירגערשאפט. די פעטענטען זענען פערצװײפעלט צוליב דעם אונזיכערן בירגערשאפטס-מצב.

„פרײנט פון שעהנער קונסט" אין לאדז

(—) די טעג איז אין דער װאיעװאודזטװא פארגעקומען די ערשטע אלגעמײנע פערזאמלונג פון דער געזעלשאפט „פרײנד פון שעהנער קונסט אין לאדז" צונויפגערופען דורכ'ן ארגאניזירקאמיטעט נאך דער לעגאליזאציע פון סטאטוט.

נאך א קורצער דיסקוסיע איז אויסגעװעהלט געװארען א פערװאלטונג אין װעלכער עס זענען ארײן אלס װיצע-פרעזידענט ... מען דער לאדזער װאיעװאדא, דער שטאט-פרעזידענט, דער שעף-קוראטאר, די געװעהלטע דורך דער פערזאמלונג: ארטיסט — פלאסטיק מיעטשיסלאװ לאבעלסקי, ראבערט גײער, ד"ר ברונא בירערמאן, בארים עטינגאן, אלעקסאנדער הײמאן, דיר. ר. אבערפעלד און אינזש. װשעשעקױצא.

דינסטאג, דעם 14-טען מאי
א בלימעל-טאג
לטובת דער אינסטיטוציע
„הכנסת חתנים וכלות"
יודען בירגער! שטיצט אונזער אינסטיטוציע און די גאנצע ארימע בעפעלקערונג!!!

די לעצטע טעג!!!
בילדער-אויסשטעלונג פון בעקאנטן
קונסט-מאלער
משה אפעלבוים
אין זאל הזמיר
אפען טעגליך פון 10 פריה ביז 9 אין אװענט. אײנגאנג 1 זלאטי. — שילער און ארבײטער פון פראפ. פעראײנען 50 גר. — גרופען צו 0 גר.
אין זאל הזמיר

װען איהר געהט אריבער די גאס,
קוקט מיט אפענע אויגען; איהר קענט בלײבען אנ'אײביגער קאליקע, אדער גאר געפינען דעם טויט.
היט זיך, מען זאל אײך נישט איבערפאהרען!

אסר דאנק-בריף
האבען מיר בעקומען פאר די צװײ פרעכטיגע פ ר ע מ י ע ס, װאס מיר גיבען די לעזער פון „לאדזער טאגעבלאט", דאס מאנומענטאלע װערק
„די יודישע געשיכטע"
פון פראפעסאר ה. גרעץ.
און די פינף ביכער פון
דר. א. קארלניק'ס װערק
פיל לעזער האבען אבער אויסגעדריקט דעם װאונש, צו פערלענגערען דעם טערמין פונ'ם זכות צו געניסען פון די פרעמיע-קופאנעס, כדי אויך יענע, װאס האבען נישט געהאט די מעגליכקײט אויסצושנײדען די ביז א הער געדרוקטע קופאנעס, זאלען קענען זיך אײנשאפען די װערטפולע װערק
פון איצט אן
דרוקען מיר דערױם דעם פרעמיע-קופאן אהן א נומער. יעדער, װאס װעט צושטעלען אין אונזער אדמיניסטראציע 10 אזעלכע קופאנעס, װעט, אלזא, קענען די פרעמיעס פון „לאדזער טאגעבלאט" זיך אײנשאפען אויסערגעװעהנליך צום שפאט-ביליגען פרײז.
לאזט ניט דורך די געלעגענהײט!!

פארק העלענאוו
פאר דער ערעפנונג פון סעזאן דעם 12 מאי 11 אינדערפריה
א מוזיקאלישער פרימארגען
פון פעראײן פון פראפ. מוזיקער אין לאדז.
סימפאנישער ארקעסטער פון (40 פערזאן) אונטער דער לײטונג פון ט. רידער.
אין פראגראם: װאגנער, ביזעט, טשײקאװסקי.

בײ אונז איז הײס און אין אמעריקא בושעװעט א שנײ-שטורם

די קאמוניקאציע איבערגעריסען 400 מענשען דרארט צוליב דיס א הונגער-טויט.

נ י ו - י א ר ק, (סס.). איבערן שטאט מאניטאב האט געבושעװעט א מורא'דיגער שנײ-שטורם. אזא שנײ-שטורם געדענקט מען שוין נישט זײט צעהנדליגער יאהרען. צוליב'ן שנײ איז די קאמוניקאציע פולשטענדיג איבערגעריסען געװארען. דרײ הונדערט ארבײטער און הונדערט רײזענדער. װאס געפינען זיך אין װעג, זענען געבליבען צוליב'ן שנײ אפגעשניטען פון דער װעלט, און ס'דראהט זײ א הונגער-טויט. די מאכט האט די אונגליקליכע ארויסגעשיקט עראפלאנען װאס האבען זײ בעזארגט מיט לעבענס-מיטעל.

װאלף אגענטור איז מודה, אז ער האט פערשפרײט אנטיסעמיטישע ביולעטינען.

ב ע ר ל י ן, 9. מאי (יט"א). די װאלף-אגענטור האט מודה געװען, אז זי האט פערשפרײט אנטיסעמיטישע צוגאב-ביולעטינען. אבער דאס איז געשעהן צוליב דער שולד פון אײניגע רעדאקטארען. די רעגירונג האט פעראָרדענט די דאזיגע ביולעטינען צו ליקװידירען.

צום 10-טען יאהר-טאג פון װערסײלער שלום

די פארשטעהער פון דער קאאליציע

פון רעכטס: װילסאן (אמעריקא), קלעמאנסא (פראנקרײך), לאיד דזשארדזש (ענגלאנד), ניטטי (איטאליען)

די פארשטעהער פון דײטשלאנד

לאנדסבערג, בראקדארף-ראנצאו, שיקינג, מעלכאר

דער װערסײלער פאלאץ

דער װערסײלער פאלאץ, װאו עס איז ד. 7 מאי 1919 אונטערגעשריבען געװארען דער װערסײלער שלום טראקטאט

געזעץ וועגען זונטאג־רוה זאל רעווידירט ווערען
אפשאפען דעם צוואנג־זונטאג־רוה פאדערט דעוועי אין זיין בעריכט וועגען דער ווירטשאפטליכער לאגע אין פוילען

ארעסטירט איינעם פון די אנפאלער אויף וואלדעמאראס'ן

ווארשא, (פעל.) ס'ווערען בעקאנט ווייטערע שטעלען פון דעווי'ס בעריכט וועגען דער ווירטשאפטליכע לאגע אין פוילען. צווישען אנדערע שטעלט זיך דער אמעריקאנער בעל יועץ אפ אויף די שעדליכע רעזולטאטען פון זונטאג־רוה. אלס איינעם פון די וויכטיגסטע סבות וואס האבען ארויסגערופען דעם אינצמיגען קריזיס גיט ה' דעווי'ס אפ דעם זונטאג־רוה. וואס פאראלוזירט דאס ווירטשאפטליכע לעבען אין לאנד. עס איז נישט דערלאזבאר, אז א גרויסער טייל פון דער פראדוקטיווער בעפעלקערונג זאל זיין געצוואונגען צו רוהען צוויי טעג אין דער וואך.

אין שייכות דערמיט, זאל די רעגירונג האבען בעשלאסען נאכאמאל צו בעטראכטען דעם זונטאג־רוה־געזעץ און איינצופיהרען געוויסע פערלייכטערונגען.

ארעסטירט איינעם פון די אנפאלער אויף וואלדעמאראסען?
שיסעריי אויף דער ליטווישער גרעניץ.

קאוונע, (ספ.) דא האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז די פאליציי איז געלונגען צו ארעסטירען איינעם פון די אנפאלער אויף וואלדעמאראס'ען. די קלאנגען גען זיך דערפון, וואס אויף דער ליטווישער גרעניץ האבען זיך עטליכע פערדעכטיגע מענשען געפרובט ריבערשמוגלען, און אויף דעם בעפעהל פון דער גרעניץ־וואך זיך אפצושטעלען האבען די שמוגלער'ס געעפענט א שיסעריי אויף דער וואך. איינעם פון זיי א פערוואונדעטען האט מען געבראכט קיין קאוונע, און ווי מ'איז זיך מישער זאל דער פערוואונדעטער זיין איינער פון די אנפאלער אויף וואלדעמאראס'ען.

א סך בעטייליגטע אין אנפאל אויפ'ן ליטווישען דיקטאטאר.

קאוונע, (ספ.) ווי די קאוונער צייטונגען מעלדען, זענען די אנפאלער אויף וואלדעמאראס'ען נאכגעפאהרען און אנ'אויטא נאהענט פון דעם אויטא וואו וואלדעמאראס איז געפאהרען. אין דעם אנפאל האבען זיך בעטייליגט איינינגע צעהנדליג מענשען.

סוף מאי וואהלען צום ענגלישען פארלאמענט

לאנדאן, (ספ.) די פארלאמענט־סעסיע האט זיך געענדיגט. די וואהלען צום נייעם פארלאמענט זענען בעשטימט געווארען אויפ'ן 30 מאי. דער נייער פארלאמענט וועט זיך צונויפקומען דעם 25 יוני.

א יוד — אמעריקאנער אמבאסאדאר אין דייטשלאנד

בערלין, 9 מאי (יט"א) דער בוזינעצמער אמעריקאנער אמבאסאדאר אין דייטשלאנד, יאקוב שורמאן פערלאזט די טעג זיין אמט. אלס אמעריקאנער אמבאסאדאר אין דייטשלאנד וועט בעשטימט ווערען דער יודיש־אמעריקאנישער באנקיר יודישען מייער.

14 קאנדידאטן־ליסטעס צו דער קהלה אין קראקא

קראקא, (טעל.) היינט איז געווען דער לעצטער טאג ריינצוטראגען קאנדידאטען־ליסטעס צו די קהלה־וואהלען. סך־הכל זענען אריינגעטראגען געווארען 14 ליסטעס.

צוויי יודען געפונען דעם טויט אין דער ווייכסעל

ווארשא, (טעל.) אין דער ווייכסעל זענען היינט פארמיטאג דערטרונקען געווארען צוויי יודען ש. ראזענבערג און לייב גלאזמאן. אלע בעמיהונגען זיי צו דערהאלטען ביים לעבען האבען זיך נישט איינגעגעבען.

„צעפעלין" פליהט א צווייט מאל קיין אמעריקא.

בערלין, (ספ.) דעם 15 מאי מאכט די לופט־שיף „גראף צעפעלין" א צווייטע לופט־רייזע איבער'ן אקעאן קיין אמעריקא. א חוץ די פאסאזשירען נעמט „צעפעלין" אויך מיט א גרויסע פאסט. א סך עלעקטרישע אפאראטען. א פיאנא און בילדער.

לופט־קאטאסטראפע מיט מענשליכע קרבנות.

פראג, (ספ.) אויף דער ליניע ראטערדאם—פראג איז אראפגעפאלען אן אעראפלאן. דער לופט־פליהער און צוויי פאסאזשירען זענען דערהרג'עט געווארען.

פארד זוכט גליק אין סאוויעט־רוסלאנד.

ניו־יארק, (ספ.) דער אמעריקאנער אויטאמאביל־קעניג האט בעשלאסען צו בויען א גרויסע אויטאמאביל־פאבריק אין סאוויעט־רוסלאנד.

קינא־טעאטער
CASINO
היינט פרעמיערע!
דאס שענסטע ליבעליגס־פארל
John GILBERT, Rene'e ADORE
לעבט, קעמפט און זיגט אין פילם־מייסטערווערק
ליבע פון א קאזאק
לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון
לעוו טאלסטאי'ס „קאזאקען". ארטיסטישע
לייטונג: יוליא רעפין. ארקעסטער אונטער
דער לייטונג פון ל. קאנטאר. כאר
אונטער דער לייטונג פון
ס. לעוויטין.

וועלט־פערבאנד פון יודי־שער זעלבסט־שוץ

אין פאריז האט זיך געשאפען א איניציאטיווע קאמיטעט צו שאפען א וועלט פערבאנד פון יודישער זעלבסטשוץ. דער ראזוגעה איניציאטיווע קאמיטעט האט ארויסגעלאזען אנ'אויפרוף, אונטערגעשריבען פון שלום שווארצבארד און ע. עבערלין, צו ארגאניזירען און בילדען אין דער גאנצער וועלט זעלבסטשוץ־פערבאנדען, געגען דער פאגראם סכנה, און דעם אויפרוף ווער מצווישען אנדערען געזאגט:

זייט די לעצטע 50 יאהר האט דאס יודענטום איבערגעלעבט דריי שטראמען פון פאגראמען: 3־1881, 21־1918.

די ערשטע פאגראמען אין רוסלאנד און רומעניען און די אכציגער יאהרען האבען געטראגען מעהר א רויבערישען כאראקטער.

די צווייטע פאגראם עפאכע פון 6־1903 האט שוין געטראגען א מעהר ווילדערען בעסטיאלישען כאראקטער.

די דריטע עפאכע פון דער ווילדער עפאפעע פון די יאהרען 1918 ביז 1921 און אוקראינע איז געווען א סיסטעמאטישער מאסען־מארד, אנ'ארגאניזירטער גערגילבטונגס־פלאן פון יודישען פאלק.

און צווישען די אונטערוואלען צייטמענווייז פון צעהן יאהר און נאך מעהר ווא סוזענען דורכגעלאפען פון איין פאגראם כוואליע צו דער צווייטער, האט דאס יודענטום גאר נישט געלערנט און גאר נישט געטון אויף זיך צו ארגאניזירען, כדי אויסצומיידען אויף ווייטער און זיך צו פערטיידיגען אין פאל פון נייע פאגראמען און שחיטות.

איין מעגליכקייט איז אונז יודען איבערגעבליבען: דאס איז די זעלבסט־פערטיידיגונג. יודישער זעלבסטשוץ.

א פאלק וואס איז דורכגעגאנגען דורך פייער און שווערד זייט טויזענדער יאהרען צווישען ווילדע בארבארען און געבליבען פער'עקשנ'ט ביי זיין גלויבען, ביי זיין טראדיציע און ביי זיין אייגענארטיגקייט — איז נישט קיין שקלאף...

זאל שוין זיין גענוג! לאמיר זיך פערטיידיגען!

לאמיר זיך ארגאניזירען אין א מאכט, א זעלבסטשוץ!

איבעראל, אומעטום וואו עס איז נויטיג און נישט דערלאזען מעהר צו קיין פאגראמען! אפשטעלען די אנטי־יודישע עקסצעסען ביי אנפאנג, און נישט דערלאזען צו ברענגען דעם יודישען כבוד צו שאנד און שפאט. פערטיידיגען אונזער לעבען, דאס לעבען און כבוד פון אונזערע שוועסטער און ברידער, פון אונזערע עלטערען, פרויען און קינדער!

א אלוועלטליכער יודישער קאנגרעס איז נויטיג זאל צוזאמענגערופען ווערען און מען זאל פראקלאמירען די נויטבעדערפטיגקייט פון א יודישער זעלבסטשוץ. געגען פאגראמען, געגען אנטיסעמיטיזם. א זעלבסטשוץ, אז מיר זאלען זיך קענען פערטיידיגען געגען אלע אטאקען, געגען אלע בלבולים און פאלשע אנגריפען געגען אונז. מיר דארפען זיך ארגאניזירען איבעראל מיט קראפט, געוועהר, דורך דער פרעסע, דורך מאניפעסטאציעס און מיטינגען, דורך דעם קינעמאטאגראף און ראדיא, מיר דארפען אויסנוצען יעדען מאמענט און יעדע געלעגענהייט; מיר דארפען ערקלערען אז יודען זענען מענשען גלייך מיט אלע און מענשען פונקט ווי אלע.

ווער ס'האט נאר בלוט און זיינע אדערן, דארף זיך אפרופען, ווען עס פלאמט דא סכנ'ם פון שאנדע, וואס מען טוט אפ געגען יודען נאך ביז־איצטיגען טאג און פיל לענדער, מוז זיך אפרופען און זאל זיך אפרופען!

קומט אין אונזערע רייהען פון וועלט פערבאנד פון יודישער זעלבסטשוץ, וועלכען מיר האלטען אין ארגאניזירען...

פאר דעם קאמיטעט פון איניציאטיווע:
ע. עבערלין, ש. שווארצבארד.
זיך אדרעסירען:
ע. עבערלין, 64, בולוו. סעבאסטאפאל.

אמנעסטיע אין רומעניען.

בוקארעשט, (ספ.) די רומענישע רעגירונג האט היינט פערעפענטליכט אנ'אמנעסטיע פאר פאליטישע און קרימינעלע פערברעכער.

הונגער־שטרייק פון קאמוניסטען אין פאריז.

פאריז, (ספ.) 23 ארעסטירטע קאמוניסטען האבען אין דער תפיסה ערקלערט א הונגער־שטרייק. דער הונגער־שטרייק האט געדויערט 48 שעה.

פון די פראפעסיאנעלע לערן־ווארשטאטען ביי דער געזעלשאפט „ארט"
אכטונג שניידער־ארבייטער און שניידער־מייסטער!

אלע, וואס האבען זיך פערשריבען, אויך די, וואס ווילען זיך נאך פערשרייבען אויף די קאנצענטרירטע צושניי־דער־קורסען פון הערן־ און דאמען־שניי־דער ווערן דערמיט אויפגעפאדערט בעפערזענליך זיך צו מעלדען אין ביורא פון „ארט", זונטאג, דעם 12. מאי, א זייגער 7 אין אווענד, די דורכצופיהרען די נויטיגע פארמאליטעטען. אויף פאלגענדע אפטיילונגען זענען פערהאן פרייע ערטער: 1) מעכאנישע וועבעריי: אויף ענגליש־גלאטע, ענגליש־קארירטע, זייד, קארט־זשאקארד, קארט־זשאקארד־כאר־ניקעס און מעכאנישע פלוש־שטול. 2) מעכאנישע טעקסטיל־הילפס־ארבייט: טרייב־מאשין, שפול־מאשין, שלאוף־שפול־מאשין צו וועבעריי, שפול־מאשין צו סוויטערס און זאקען, קעטעל־מאשין. 3) מאשין־האפט און האנד־שטיקעריי פון אלע טעכניקען און פאכצייכנונגען. 4) וועש־נייעריי מיט פאלגענדע אפטיילונגען: קינדער־וועש, בעט־וועש, דאמען־וועש, מענער־וועש, פאבצייכנען און וועש־צושניידען. 5) אויפ'ן דערגאנצונגס־קורס פון פריזירער און פריזירקע ווערט געלערנט נדולאציע, האר־פארבען, מרע־כע־ארבייט, שערען און אנדערע. פערשרייבען קאן מען זיך מעלדען אין די ביורא־שעה'ן אין ביורא פון „ארט" וואלטשאנסקא 27, טעלעפ. 23—11.

ביי מאגען־ליידענדע, פערקלענערטען אפעטיט, מאגען־פערשטאפונג, דרוקעניש אויף דערלעבער, קלעמענישען, ציטערן פון די גלידער, שלעפעניש ווירק א גלאז
Franciszka Józefa
ביטער־וואסער און בעלעבט ווידער די פערקלענערטע פערדויאונגס־מעגליכקייטען מיטטיילונגען פון דאקטוירים פון די טראפ־לענדער שטעלען פעסט, אז דאס
Franciszka Józtfa
וואסער איז א וויכטיג הילפס־מיטעל געגען רוהר און מאגען־ערקראנקונגען, וואס ענטשטעהען ביים וועקסעל־פיבער

הסתדרות. ההלוץ המרכזי
(צגלנינה 4)

אכטונג חברים־ות!

שבת דעם 11 ד. י. 7.30 אווענד קימט פאר דער לעצטער המשך פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג אלע חברים־ות ווערען אויפגעפאדערט פינקטליך צו קומען

דאס פרעזידיום
א. שפירא

מזל טוב
פר' מאניא ליבראווסקא
ה' משה קופערוואסער
פערלאבט
לאדז, מאי 1929.

מזל טוב
צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבער שוועסטער און שוועגערין
פר' מאניא ליבראווסקא
מיט ה' משה קופערוואסער
ווינשען א הארציגען מזל־טוב
יהושע ליבראווסקי און פרוי

מזל טוב
לאירושי אחותינו היקרה
מרת שרה ליבראווסקא
עם ב"ג משה קופערוואסער
מאחלים ברכת מזל טוב חמה
מרדכי ליבראווסקי ורעיתו

מזל־טוב!
לאירושי ידידינו היקרים מרת שרה ליבראווסקא
עם ב"ג משה קופערוואסער
הננו מביעים את ברכתנו החמה
חיים לעווקאוויטש ורעיתו.
תמורת פרחים הננו מנדבים עשרה זהובים בעד „תומכי־אורחים".

אלע מיינע פריינד, חברים און קרובים מיט וועלכע איך האב זיך נישט בעוויזען צו געזעגענען פאר מיין אפפאר נאך פאריז זאג איך עפענטליך א זייט געזונד!
יעקב מיטלער.

ראווערען, מאטאציקלען
אלע ארט מאשינען און פאטעפאנען א. אז. וו.
פיהרט אויס אויף גינסטיגע בעדינגונגען
דער מעכאנישער שלאסער־אנשטאלט פון
„Orkan", Zawadzka 12 — רעפעראציעס און פערקויף פון טיילען
שפרינגפעדערס צו פאטעפאנען, גראמאפאנען פון 3.50—6 זל.

WYSCIGI SAMOCHODOWE
szosa Lutomiersk-Aleksandrów
Niedziela 12 bm. Początek o godz. 2.30 pp., zamknięcie trasy o godz. 2-ej.
Dojazd tramwajem do Aleksandrowa. — Wyniki ogłaszane będą na trasie przez gigantofony. — Bufet na miejscu. — Szczegóły w afiszach.
ŁÓDZKI AUTOMOBIL-KLUB

Apollo
היינט און וויטערדיגע טעג!
Douglas FAIRBANKS
LUPE VELEZ
אין די הויפט־ראל: וואונדער־שעהנע ארגענטינישע לעגענדע.
א האלב־ווילדע אמעריקאנערין די קאנקורענטין פון דאלארעס דעל ריא.
„די שטאט פון די וואונדער"
דער נאהענטסטער פראגראם:
„די נאמענלאזע העלדען"

Corso
היינט און טעגליך!
Pat i Patachon
אלס „העלדען" א פארס.
אויסערן־פראגראם:

Wodewil

Odeon
היינט און טעגליך!
HARRY PEEL
אין זיין נייעסטע קרעאציע — א.ג.
„זיין פיקאנטע איבערלעבעניש"
אין דער הויפט־ראל Wiera Schmitterlów אויסערן פראגראם: א פארס.

אַריינגענאַרט דעם ווייב א גט

ווי אַזוי אַ לאָדזער סוחר איז פּטור געוואָרען פון זיין ווייב און פון... קריזיס

(ג) דער יונגערמאַן י. לערנער איז שוין איינמאָל אַ בּוואַס. ער געהערט צו די אמת'דיגע „לאָדזער מענשען". נישט קענענדיג זיך אַרויסדרעהען פון איצטיגען קריזיס, האָט ער בּעשלאָסען זיך בּאַפּט אַרויסצודרעהען פון'ם... ווייב. מחמת דאָס דאָזיגע עסק'ל האָט זיך אויהם אַרויסגעוויזען פאַר קיראַנט, און בּיי אויהם געבּליבּען נישט צו פערשפּעטיגען די „קאָניונקטור". ער איז דערבּער אַוועק צו אַ געוויסען לאָדזער מורה־הוראה, און דורך זיין משמש געלאָזט וויסען זיין ווייב, אַז אויב זי וועט אויהם נישט געבּען קיין גט „מיט'ן גוטען", וועט ער אַרויסנעהמען אַ היתר פון מאה רבנים, אַז ער מעג חתונה האָבּען אַחוץ אַ גט.

אין די האַרנוגג געהאַט אַ פּעולה אויף דער פערלאָזענער פרוי, וועלכע האָט נישט געוואָלט הערען וועגען אַ גט.

דעם היינטיגען מאָנטאָג אָוועגד, ווען ה' לערנער האָט געשיקט נאָכ'ן ווייב דעם משמש, איז דאָס ווייבעל גיך געקומען, וואָרום זי האָט געמיינט, אַז דער צרה־דיגער מאַן וויל זיך מיט איהר פערגלייכען.

אַריינפאַלענדיג אין דער בּית־דין־שטוּב, האָט די פרוי זיך ענטשולדיגט פאַר'ן מורה־הוראה, וואָס איהר בּורר איז נאָך נישט געקומען. דער רב האָט איהר גישט געגומען פאַר אומגוט די פערשפּעטיגונג פון איהר בּורר, און ער איז אַרויסגעגאַנגען פון דער בּית־דין־שטוּב. בּינו־לבינו האָט דער מאַן זיך מילד פונאַנדערגעשמועסט מיט זיין פער'ברוגז'טען ווייבעל און בּסדר איהר נעפּרעגט, צי ס'וועט נאָך לאַנג געדויערען בּיז איהר בּורר וועט קומען.

דאָס ווייבעל האָט אין אַ געוויסען מאָמענט זיך פערטראַכט. די רגע האָט אויסגענוצט דער מאַן. ער האָט אויפ־דער־גיך אַריינגעוואָרפען דעם ווייב אין בּוזעם אַריין אַ גט, וואָס איז משמעות פריהער־אויס צוגעגרייט געוואָרען.

דאָס ווייבעל האָט מאָמענטאַל זיך אַריינגעטירט וואָס פאַר אַ פאַפּירעל דער מאַן האָט איהר אַריינגעשטופּט אין בּוזעם, בּפרט, ווען זי האָט געהערט, ווי דער מאַן האָט געזאָגט צום בּלומרש'טען בּורר און צום משמש:

— יודען, איהר זענט עדות, איך גט זי.

די פרוי לערנער האָט געמאַכט אַ גע־וואַלד, און איז אַנידערגעפאַלען אויף דער ערד אַ פער'חלש'טע.

דער תכשיט האָט אויסגענוצט די געלעגענהייט פון דער מהומה, און איז נעלם־געוואָרען.

היינט, דאָנערשטאָג, זאָל לערנער שוין געהן צו דער חופּה מיט אַ פרוש מעדעל.

—0—

ליידענדע

אויף אַרטעריוס, מאָגען און קישקע־קאַטאַר און אויף די לעבּער זאָלען נישט אויסמיידען דאָס בּענוצען פון די אַקטיווע קאַרלסבּאַדער טאַבּלעטקעס פון

מאַגיסטער KLAWE

אַ דאַנק זייער ווירקזאַמקייט זענען די טאַבּלעטקעס געוואָרען זעהר פּאָפּולער צו צו נאַטוראַל וואַסער.

צו בּעקומען אין יעדער אַפּטייק און סקלאַד־אַפּטעטשנע.

אַ צוזאַמענפאָהר פון מזרחי

(—) זונטאָג, קומט פאָר, אין לאָקאַל פון מזרחי קילינסקי 44 אַ צוזאַמענפאָר פון מזרחי און צעירי מזרחי פון דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווא מיט דער בּעטייליגונג פון די חברי ועד הפּועל הרה"ג ר"ש בּראַט פון טאָמאַשאָוו ה' א. בּלום פון וואַרשאַ.

נעכטיגער ציוניסטישער מיטינג אין „פילהאַרמאָניע"

דער נעכטיגער מיטינג אין „פילהאַרמאָניע" האָט צוגעצויגען אַן'אומגעהויערער גרויסען עולם, אַזוי אַז דער זאַל איז געווען איבּערפולט איבּער די בּרעגעס. דער מיטינג איז געעפענט געוואָרען פון דעפּ. ד"ר ראָזענבּלאַט. רעפעראַטען האָבּען געהאַלטען: פּרעזעס לעווויטע, דעפּ. יצחק גרינבּוים און ד"ר הינדעס. די רעפעראַטען זענען אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט און די חשוב'ע פּרעלעגענטען בּעשאַנקען מיט רוישיגע אַפּלאָדיסמענטען. פּרטים און קאָמענדירען נעמער.

„GENTLEMAN"

Angielsko-Szwedzko-Polski przemysł gumowy
Spółka Akcyjna

w następnym sezonie pobije rekord swemi nowościami

SNIEGOWCE
wierzch z materjału — w najmodniejszych kolorach fantazyjnych.

BUTY GUMOWE
damskie, zamknięcie „Patent" czarne, szare, beige i różne nowości.

SNIEGOWCE
całkowicie gumowe, czarne, szare, beige, e. t. c.

NISKIE CENY!

Pierwszorzędna jakość!

Każdy kupiec we własnym swoim interesie przed powzięciem decyzji powinien obejrzeć bogate kolekcje naszych przedstawici li:

Warszawa, Gęsia 6.	ŁÓDŹ, Wschodnia 76.	Lwów, Trybunalska 1.	Kraków, Gertrudy 26.	Poznań, Wożna 10.
Wilno, Rudnicka 6.	Białystok, Giełdowa 7.	Równe woł., Handlowa 15.	Gdańsk, Brotbänkengasse 43.	Toruń, Łazienna 32.

אויטאָבּוסען־פערקעהר וואַרשע—לאָדז—פּויזען

(—) די קאָמוניקאַציע געזעלשאַפט פאַר אויטאָמאָבּיל־פערקעהר אין פּוילען וואָס איז נעגרינדעט געוואָרען אין שייכות מיט דער פּויזער לאַנד־אויס־שטעלונג ווע מאַינאָרדנען אויף דער ליניע וואַרשאַ—לאָדז, פּויזען אַ רעגולערע אויטאָמאָבּיל־קאָמוניקאַציע אויף לוקסוס־אויטאָמאָבּילען. פון וואַרשאַ וועלען די אויטאָמאָבּילען אָפּגעהן צוויי מאָל טעגליך.

ליטעראַרישע נייעס

רעמאַרק'ס בּערימטער ווערק „אים וועסטען ניכטס נייעס", וואָס איז שוין היינט צו טאָג אַ וועלט־סענסאַציע, איז איצט ערשינען אין אַ גוטער יודישער איבּערזעצונג פון . ראַזומני. דאָס בּוך ענטהאַלט 240 זייטען און דער פּרייז— 3 זל. איז אַ זעהר צוגענגליכער פאַר די בּרייטסטע לעזער־קרייזען.

צעהן יאָהר חברה מחסה לזקנים

יעדעס יאָהר, ווען ס'הויבּט זיך אָן דער סעזאָן פון גענעראַל־פערזאַמלונגען, מאַכען מיר אויפמערקזאַם אויף דער ווינציקייט פון אַנ'אמת'ער גענעראַל־פערזאַמלונג. דען אַמייסטען פאַלען זענען די גענעראַל־פערזאַמלונגען נאָר אַ קינדער־שפּיל, יוצא צו זיין פאַר לייט.

לויט דעם סטאַטוט מוזען זיין אָנוועזענד 2/3 פון דער צאָהל מיטגלידער נאָר באין בּרירה איז זי גילטיג בּיי יעדער צאָהל אָנוועזענדע מיטגלידער. זי בּרענגט אָבּער בּשום אופן נישט דעם געווינשטען נוצען פאַר דער אינסטיטוציע.

מיר זעהען ליידער גענעראַל־פערזאַמלונגען, וואָס אַ הויז דער פערוואַלטונג זענען דאָ 4 פרעמדע פּערזאָנען, וואָס זענען ספּעציעל איינגעלאַדען געוואָרען: אַ פאָרזיצער, 2 אַסעסאָרען און איין סעקרעטאַר. אָבּער די מיטגלידער קומען נישט אויסהערען די בּעריכטען און אינטערעסירען זיך נישט מיט'ן גאַנג פון דער אינסטיטוציע. מ'ריכט אָפּ דעם סדר היום און גע'פּטר'ט אַנ'עסק. מיר קריטיקירען יעדעס יאָהר דאָס פּובּליקום מיר ווייזען אויהם אָן זיינע פעהלערן און ס'העלפט ווענינג וואָס.

כ'מוז מודה זיין. אַז די חברה „מחסה לזקנים" איז אַ יוצא מן הכלל, מפּני חיבה, צוליבּ דעם וואָס די גאַנצע שטאָט סימפּאַטיזירט מיט דער חברה „מחסה לזקנים", מחמת די תורה האָט איינגעפלאַנצט אין אַלע יודישע הערצער דעם פּסוק: „והדרת פּני זקן", אגב האָט זיך די חברה „מחסה לזקנים", קונה שם געווען מיט איהרע גרויסע לייסטונגען, קומען תמיד 10—12 מנינים מיטגלידער חוץ די פערוואַלטונג און דאַמען־קאָמיטעט בּייצעוואוינען די גענעראַל־פערזאַמלונג, צי איז דאָס אָבּער גענוג?

דערי בּער מאַכען מיר אויפמערקזאַם, אַז איצט זענען 10 יאָהר ווי מיר האָבּען איבּערגענומען דאָס זקנים־הויז פון הערמאַן און מינא קאָנשטאַט'ס גרונדונג מיר גרייטען זיך אַרויסצוגעבּען אַ 10־יעהריגע יובּילעאום אויסגאַבּע, וואָס וועט אויפווייזען מיט צופערן וואָס מיר האָבּען געלייסטעט אין דער צייט. די הכנסה פון דער אויסגאַבּע איז בּעשטימט צו בּויען אַ צווייטען נייעם בּנין, אין וועלכען דאָס זקנים־הויז נייטיגט זיך.

מאַנכע שטעלען אונז אָפּט די פראַגע, און אַזאַ שלעכטער צייט ווילט איר בּויען אַ ניי הויז?

זיי מוזען מיר ענטפערן, אַז וואָס שלעכטער די געשעפטען זענען אין דער שטאָט, אַלץ מעהר זקנים און זקנות מעלדען זיך אין בּעטען רחמים, אַז מען זאָל זיי אויפנעמען אין זקנים־הויז.

זונטאָג דעם 12 מאַי 4 אַ זייגער קומט פאָר די גענעראַל־פערזאַמלונג צום צוויי מען טערמין פון דער חברה „מחסה לזקנים פּאָמאָרסקאַ (שרעדניאַ 54), בּעטען מיר אַלע מיטגלידער און סימפּאַ־טיקער צו קומען צו דער ענדגילטיגער גענעראַל־פערזאַמלונג. ראשית איז דאָס אייער חוב צו קאָנטראָלירען און בּעזוכען דאָס, וואָס מיר שאַפען פאַר אייער געלד, והשנית זאָל דאָס זיין אונזער בּעלוינונג און אונזער סאַטיספאַקציע צו זעהן, אַז איהר אינטערעסירט זיך מיט אונז און מיילט אייך מיט אייער פרייד, אַפילו די קריטיקער וועלען מיר דעם שענקסטען פּלאַץ אָפּגעבּען און זיך רעכנען מיט זיינע ווערטער, דען זעהר אָפט זעהט אַ זייטיגער מענש גי־בּער חסרונות ווי איינער וואָס אַרבּייט תמיד מיט, און זאָלען מיר האָבּען אַנ'אמת'ע גענעראַל־פערזאַמלונג, וואָס זאָל בּרענגען אַ נוצען דעם פעראיין און אַלע וואָס ס'זענען אויף אויהם אָנגעווי־זען.

אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג.
ב. א. גליקסמאַן.

8־טוגנג!
דאָס
לאָדזער טאָגעבּלאַט
בּעקומט מען מעגליך 6 אַ זייגער פריה
אין אַלע בּאַהן־קיאָסקען פון
„רוך"
(„Ruch")

טעאַטער און מוזיק

פון יודישען טעאַטער

„זיין יודיש מעדעל" און „אַ מענש זאָל מען זיין" — צוויי שטיקע, אַמוזי־רענדע אָפּערעטען ווערען היינטיגען שבּת געגעבּען אין יודישען טעאַטער אין „פילהאַרמאָני".

„זיין יודיש מעדעל" געהט אין דער־זעלבּיגער אויסשטאַטונג און רעזשי ווי אַנשעל שאָר האָט זי אויפגעפיהרט, ד. ה. עפּעקטפול, רייצענד און אַנציהענד.

אַנשעל שאָר'ס „אַ מענש זאָל מען זיין" איז איינע פון די שענסטע און יודישען אָפּערעטען־רעפּערטואַר, וואָס איז שוין לאַנג דאָ נישט אויפגעפיהרט געוואָרען.

„אררט"

דאָס הערליכע פּראָגראַם „מצה־ברייט" ציהט צו יעדען טאָג אַ גרויסען עולם. די געקליבּענע נומערען פון איצטיגען פּראָגראַם, זייער פיינע מוזיק, פיינע אויס־שטאַטונג, פיינע קאָסטיומען און ועל כולם דאָס פיינע שפּילען פון די אררט־ארטיסטען, אָט דאָס אַלץ צוזאַמען איז עס, וואָס פערשאַפט דעם „אררט" אַזוי פיל לויבּ. די איצטיגע פאָרשטעלונגען זענען די לעצטע פאַר'ן אָפּפאָהרען פון „אררט" אויף זיין טורנע.

שטאָטיש טעאַטער

דאָס שטיק פון פעליציאַ קרושעוווסקאַ און ווערטשינסקי'ס פאַרבּינגער אינסצע־ניזאַציע און מיט קאַראָלינאַ לובּיענסקאַ אין דער הויפּט־ראָלע ווערט געשפּילט שבּת און זונטאָג אין אָוענד צו פּאָפּו־לערע פּרייזען.

„פּאָפּולאַרני"

היינט ווערט געשפּילט צו נידעריגע פּרייזען פון יודישען לעבּען פון גאַבּריעלאַ זאַפּאָלסקאַ „מלכה שוואַרצענקאָפּ". פון שבּת אָן ווערט ווייטער געשפּילט דאָס „געהיימני ספּון האַרעם".

[„קאָסינאָ"] אין „קאָסינאָ" קומט היינט פאָר די לאַנג ערוואַרטעטע פּרעמיערע פון דעם פילם מייסטער־ווערק „קאָזאַקען־ליבּע"

דער פילם ווערט אילוסטרירט מיט גע־זאַנג פון אַ כאָר אונטער דער לייטונג פון ס. לעווינין.

[„גראַנד־קינאָ"] אין „גראַנד־קינאָ" געהט אַ בּילד פון אונגאַרישען הוזאַרען־לעבּען א. נ. „דער לעצטער בּעפעהל פון פּאָרוטשניק נאַשטי". אויסער דעם אַ נאָכפּראָגראַם.

[„פּאַלאַס"] אין „פּאַלאַס" ווערט געגעבּען אַ קאָמעדיע אין 10 גרויסע אַקטען, א. נ. „די מאַמע אָדער די טאָכ־טער" מיט דער גרויסער און שעהנער שוישפּילערין דינאַ גראַלאַ אין דער הויפּט־ראָלע.

[„לונאַ"] אין „לונאַ" ווערט געגעבּען דאָס שעהנע בּילד „די טענצערין", וואָס שטעלט פאָר דאָס לעבּען פון רוסישען צאַר'ס אַדיוטאַנט פירשט מיכאַי־לאָוו, וועלכער פעראַכטעט די ליבּע פון אַ הויף־דאַמע צו אויהם און ער ווערט בּעוויינט פון זיין אַמט.

די אויספיהרער פון די הויפּט־ראָלען זענען די גרויסע שוישפּילער, ווי, דאָלאָ־רעס דעל ריאָ און משאַרלעס פאַרעל.

[„אָדעאָן און וואָדעוויל"] אין די קינאָס „אָדעאָן" און „וואָדעוויל" ווערט געגעבּען אַ בּילד א. נ. „זיין געפעהרליכע אַוואַנטורע" מיט האַרי פּיל אין דער הויפּט־ראָלע.

אויסער דעם ווערט געגעבּען אַ נאָכ־פּראָגראַם.

[„קאַפּיטאָל"] אין „קאַפּיטאָל" געהט די עראָטישע דראַמע פון רוסישען לעבּען „דעם צאַר'ס אַדיוטאַנט", וואָס פערמאָגט אַ סך שעהנע סצענעס. די הויפּט־ראָלען ליגען אין די הענד פון די גרויסע שוישפּילער קאַרמען באָני, אַלעקסאַנדער מאָזשוכין און אַנדערע.

פאָלקס־אוניווערזיטעט בּיי דער ציוני. אָרגאַניזאַציע

מאָרגען שבּת, 5 נאָכמיטאָג קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אַ העבּרעאישע פאָרלעזונג אויף ד. ט.: „דער שטויבּ און דער מענש". (היגיעניש־בּיאָלאָגישע איבּער־זיכט), פּרעלעגענט: ה' בּ. גאָרדאָן. דאָס וועט זיין די ערשטע פון צוקל פאָרלע־זונגען איבּער היגיענע און בּיאָלאָגיע. דער איינגאַנג איז פריי.

פון „החלוץ המרכזי"

אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרג. איז פאָרגעקומען דער המשך פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי" אין אונזער שטאָט. אין נאָמען פון חברים־געריכט האָט אָפּ־געגעבּען אַ בּעריכט ה' פּאַצאַנאָווסקי. אין דער ווייטערדיגער דיסקוסיע וועגען טעטיגקייטס־בּעריכט האָבּען אָנטייל גענו־מען פ. ראָטענבּערג, אַ ראָזענטאַל, ח. צוקערמאַן און מ. טייפּלהאַלץ. צום סוף זענען אָפּגעשטימט געוואָרען אַ גאַנצע רייהע רעזאָלוציעס צוו. אַנד. אָנערקע־נונג פאַר'ן אַלטען ועד. דער שלוס פון דער פערזאַמלונג וועט פאָרקומען שבּת אָוענד.

פערד־קאָנטראָלעס

(מ) היינט דאַרפען בּרענגען צו דער קאָנטראָלע זייערע פערד די פערד־בּע־זיצער, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 8־טען קאָמיסאַריאַט, וואָס זייערע פאַ־מיליען־נעמען הויבּען זיך אָן מיט:

P. R. S. T. U. W. Z. Ż.

פאַר נישט צושטעלען די פערד צו דער קאָנטראָלע דראָהט אַ שטראָף פון 3000 זל. און 3 יאָהר תּפיסה.

לעגאַליזירט אַ נייעם טעקסטיל אַרבּייטער־פעראיין

דער הויפּט אַרבּייטס־אינספּעקטאָר האָט לעגאַליזירט אַ נייעם פעראיין פון טעקסטיל־אַרבּייטער, אונטער דעם נאָ־מען פראָפ. פעראיין פון אַרבּייטער אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע. דער פעראיין האָט געעפענט אַנ'אָפּטיילונג אין לאָדז ספּעציעל פאַר רשערער־אַרבּייטער.

ווען איהר געהט אַריבּער די גאַס
קוקט מיט אָפענע אויגען; איהר קענט פליעבּען אַנ'אייביגער קאַליקע אָדער גאָר געפינען דעם טויט.
היט זיך, מען זאָל אייך נישט איבּערפאָהרען.

פון דער ספּאָרט־וועלט

די נעכטיגע פוסבּאָל־מעטשעס פאַר דער מייסטער־שאַפט פון דער פוילישער עקסטראַ־ליגע בּיים פּ.ז.פּ.נ.

וואַרשאַוויאַנקאַ—טוריסטען 2:0
ל. ק. ס.—גאַרבּאַרניאַ 0:0
וויסלאַ—טשאַרני 4:4
וואַרטאַ—לעגיאַ 1:5

מייסטערשאַפט א. קלאַס

ל. ק. ס.—אוניאָן 0:4
ווידזעוו—הכח 1:6
וו. כ. ס.—טוריסטען 3:3
בּורזשאַ—פּ. ט. צ. 5:2

מייסטערשאַפט קלאַס צ.

כּראַפּט—„גלובּאַניעמיר" 1:4

ווען איהר געהט אַריבּער די גאַס,
קוקט מיט אָפענע אויגען; איהר קענט בּלייבּען אַנ'אייביגער קאַליקע, אָדער גאָר געפינען דעם טויט.
היט זיך, מען זאָל אייך נישט איבּערפאָהרען!

לאדזשער טאגעבלאט

אדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16, Skrz. poczt. 16
טעלעפאנען: פון רעדאקציע 57. אדמיניסטראציע 47.

די פאליטיק פון דער וואך.

א וואך מיט פאליטישע געשעהענישען. שטעהענישען, מיט'ן ריח פון פולווער. עס האבען אפגעהילכט ביקסען און רע-וואלווער-שאסען. די גאסען-קאמפען אין בערלין און דער אטענטאט אין קאוונא האבען אויפגעטרייסעלט דאס גאנצע פאליטישע וועלטעל, וואו דער עלא פון די דאזיגע שאסען וועט אזוי גיך נישט פארשווינדען.

עס אונטערליגט מעהר נים קיין שום ספק, אז די בארוקאדען אין בערלין זיינען אויפגעשטעלט געווארען אויף א בא-פעהל פון רויטען קרעמעל, אז עס איז דא יד מאסקווא באמצע. עס איז דא קאמינטערנטאל פעסטגעשטעלט געווארען, אז די אנטי-דייטשע רעדע פון ווארא-שילאוו אין מאסקווא און די בלוטיגע קאמפען אין בערלין האבען צווישען זיך אנ'ענגע שייכות, אז ביידע געשעהענישען זיינען פארגעקומען מיט'ן הסכם און ווי-לען פון קאמאינטערן.

דער ארגאן פון די רוסישע עמיגראנ-טען אין בערלין, דער „רול", ווייס אפילו צו דערצעהלען, אז דער גאנצער טעקסט פון וואראשילאוו'ס דייטש-פיינדליכע רע-דע איז פריהער אקצעפטירט געווארען דורכ'ן ראט פון די סאוויעטישע פאלקס-קאמיסארען. קאלינין און ריקאוו זיינען שארף ארויסגעטרעטען געגען ווארא-שילאוו'ס געפלאנטע רעדע. זיי האבען אנ-געוויזען, אז מ'טאר נישט אנגרייפען דייטשלאנד, וועלכע איז די איינציגע פערבינדעטע פון ראטען-רוסלאנד, און אזא ארויסטריט וועט שטויסען די דייט-שען נאכמעהר צו די מערב-אייראפעאי-שע מלוכות. געזיגט האט אבער סטא-לינ'ס שטאנדפונקט, אז די סאוויעטען-מאכט מוז אקטיוו רעאגירען געגען דייטשלאנד'ס מערב-אריענטאציע און מ'מוז אונטערשטיצען די דייטשע קאמו-ניסטען אין זייער געפלאנטען קאמף מיט א רעדע אין מאסקווא. אלס פראטעסט געגען דאזיגען בעשלוס האבען ריקאוו און קאלינין נישט אנטייל גענומען אין די מאי-פייערונגען.

די דייטשע רעגירונג האט טאקי אזוי אויפגעפאסט די דאזיגע געשעהענישען און אלס רעזולטאט האט דייטשלאנד גע-שיקט צוויי פראטעסט-נאטעס צו דער סאוויעטען-מאכט.

די סבה פון רוסלאנד'ס קורס-ענדע-רונג לגבי דייטשלאנד דארף מען זוכען אין דער רעפעראציע - קאנפערענץ אין פאריז.

די דאזיגע קאנפערענץ, וועלכע האט שוין איבערגעמאכט א רייה קריזיסען, און א.. געוויסע מאמענטען האט מען גע-מיינט, אז אט-אט וועט די קאנפערענץ אויפגעריסען ווערען, האלט שוין באלד ביים סוף פון איהרע פערהאנדלונגען, און טאקי מיט א פאזיטיווען רעזולטאט. דער אמעריקאנער זאכקענער און פאר-זיצענדער פון דער קאנפערענץ אוינג יאנג האט פארגעלעגט א קאמפראמיס-פארשלאג, און דער פארשלאג וועט העכסטווארשיינליך אנגענומען ווערען. לויט'ן דאזיגען פארשלאג וועט דייטש-לאנד צאהלען איהרע רעפאראציע-חובות נאך 37 יאהר, אזוי ווי די דייטשען האבען פערלאנגט, און די יעהרליכע רא-טעס זאלען בעטרעפען דורכשניטליך 2050 מיליאן גאלד-מארק. עס קומען נאך פאר פערהאנדלונגען וועגען פונאנדער-טיילען צווישען די בעזונדערע מלוכות די ירושה, וואס מ'וועט נעמען פון דייטשלאנד, די דייטשען האבען נאך א גאנצע רייה בעווארענישען און פאדע-רונגען, אבער עס איז זיכער, אז די הויפט-שוועריגקייטען זענען שוין בעזיי-טיגט געווארען און די קאנפערענץ וועט זיכער ליקווידירען דא סשווערע רעפא-ראציע-פראבלעם.

מיט דער ליקווידירונג פון דאזיגען פראבלעם, וועט דייטשלאנד ארויסרוקען די פראגע וועגען עוואקואירען די רהיין-געביטען. כדי די דאזיגע פאדערונג זאל רעאליזירט ווערען, מוז דייטשלאנד זיך דערנעהנטערען צו ענגלאנד און פראנק-רייך, ד. ה. זי מוז מעהר לענקען איהר פאליטיק אויף מערב, וואס עס ברענגט במילא צו א דערווייטערונג פון רוסלאנד.

אט די דאזיגע ווענדונג אין דער דייט-שער פאליטיק האט עס בעוואויגען די פיהרער פון סאוויעט-רוסלאנד צו דער-מאנען דייטשלאנד מיט רעוואלווער און ביקסען-שאסען, אז זי איז פערבונדען מיט רוסלאנד מיט א ראפאלא-אפמאך. אנ'אנדער זאך איז, אז אזא מין אופן פון צווינגען א פערבינדעטען נישט צו פערראטען זיין ליבע, וועט ברענגען א פערקעהרטען רעזולטאט, והראיה: די דייטשע פראטעסט-נאטעס. אבער עס איז זיכער, אז די סאוויעטישע פאליטי-קער זענען דאס אויסען געווען, און הגם זיי האבען בערעכענט אויך אלע עווענ-טועלעטעטען פון אזא שריט, האבען זיי זיך דאך דעצידירט דערצו.

דאס ערקלערט זיך דערמיט, וואס די פערהעלטענישען אין אייראפא און בעצוג צו ראטען-רוסלאנד האבען זיך אין דער לעצטער צייט ראדיקאל געביטען:

אמת, קיין דיפלאמאטישע בעציהונ-גען האבען נישט ענגלאנד און נישט פראנקרייך נישט אנגעקניפט מיט רוס-לאנד. רוסלאנד איז איצט מעהר איזא-לירט פון די איבריגע אייראפעאישע מלוכות, ווי מיט איינינגע יאהר צוריק, אבער פון דער צווייטער זייט דראהט מעהר נישט רוסלאנד קיין געפאהר פון אנטי-סאוויעטישען פראנט, ווי דאס האט מיט א צייט צוריק געפלאנט טשעמבערלען. אמעריקא האט געוואר-פען אנ'אויג אויפ'ן רוסישען מארק. ענג-לאנד טראכט אויך ערנסט וועגען אנקני-פען ווענינגסטענס האנדעלס-בעציהונגען מיט די סאוויעטען. און דאס האט גורם געווען, אז די סאוויעטישע דיפלאמאטען האבען זיך איצט ערלויבט אויף אזא רוזיקאלישען עקספערימענט לגבי דייטש-לאנד.

אבער אויך די דייטשע פאליטיק גע-פינט זיך איצט אין שווערען קלעם, אויב „אויפ'ן מערב-פראנט איז נישטא קיין נייעס", אויב די דייטשע מערב-פא-ליטיק געהט סיסטעמאטיש אויפ'ן אנגע-צייכענטען וועג, איז אבער איהר מזרח-פאליטיק, איהר בעציהונג צו איהרע מזרח-שכנים, און קודם כל צו פוילען נאך אלץ נישט קיין קלארע און קיין אויסקריסטאליזירטע.

דער האנדעלס-אפמאך מיט פוילען איז נאך אלץ נישט געשלאסען, און די לעצטע געשעהענישען אין אפעלן האבען אזוי פערגיפטעט די לופט פון ביידע זייטען, אז עס איז שווער צו גלויבען, אז די נאהענטסטע צייט זאל ברענגען צו עפעס א פאזיטיווע ענדערונג אין דער הינזיכט. די דייטשע און פוילישע שא-ווינזיסטען נוצען אויס די געשעהענישען אין אפעלן צו פערשארפען די אנטאגא-ניזמען צווישען די ביידע שכנות'דיגע מלוכות, און דאס שטילשווייגען פון דער דייטשער לינקער רעגירונג העלפט צו, אז די אנטאגאניזמען זאלען זיך נאך מעהר פערטיפען.

בלי ספק האט אויך דייטשלאנד א חלק דערין, וואס דער אטענטאט אויף וואלדעמאראס'ן ווערט אין קאוונא אויס-גענוצט צו פערשטארקען די אנטי-פוי-לישע אריענטאציע.

דער פאליטישער האריזאנט אין מזרח-אייראפא האט זיך ווידער פער-כמורעט, און הגם א טייל פולווער איז שוין אויסגעשאסען געווארען, וועט נאך לאנג דויערן ביז די „הייסע לופט" וועט זיך אפקיהלען און ווערען נארמאל.

בן משה.

דאס יודישע מלוכה-טעאטער אין לעטלאנד

יוליוס אדלער האט מיט גרויס ערפאלג פערענדיגט דעם דריטען סעזאן.

(פון אונזער ספעציעלען קארעספאנדענט)

מ. נערי.

די שווערסטע, קריטישסטע צייט פאר דער עקזיסטענץ פון יודישען מלוכה-טעאטער אין לעטלאנד איז געווען דער לעצטער, דער דריטער סעזאן.

באלד נאך צוויי חדשים, ווי דער בינע פארהאנג האט זיך אויפגעהויבען, איז דער טעאטער שוין געשטאנען פאר'ן אונטערגאנג. עס האט זיך געדוכט, אז אלע שעהנע חלומות, וואס יודען אין לעטלאנד האבען געלעגט אויף דעם אויס דערוועהלטען יודישען טעאטער, זענען געווען פאלשע. עס האט זיך געדוכט, אז קיין רעטונג פאר אונזער טעאטער איז נישטא, — דער טעאטער האט גע'גוסס'ט און אט-אט האט ער געדארפט צומאכען די אויגען לעולם ועד.

עס איז זיך לייכט פארצושטעלען, וואס עס האבען איבערגעלעבט אונזערע טעאטער-עסקנים און די בעסערע פון דער יודישער אינטעליגענץ, און די אלע, וועלכע וועהאגען פאר דער יודישער קולטור.

צומאכען דעם יודישען מלוכה-טעא-טער האט נים נאר געהייסען זיך געזע-גענען אויף תמיד מיט דעם געדאנק ווען נים-איז צו האבען א לייטישען יודישען טעאטער אין לעטלאנד, נאר ס'האט אויך געהייסען בלייבען צו שאנד און צו שפאט אין די אויגען פון דער לעטישער מאכט און אין די אויגען פון אלע מינ-דערהייטס-פעלקער, וואס [illegible] אין אונזער לאנד.

א שעהנעם פנים וואלטען מיר געהאט ווען דער טעאטער, וועמען די רעגירונג מיט פערהעלטנוסמעסיג א גאנץ בכבוד'די-גע סובסידיע פון העכער 8000 דאלאר א סעזאן, ווען דער דאזיגער טעאטער וואלט זיך געמוזט פערמאכען.

יודען אין לעטלאנד וואלטען זיך רע-מאלט אליין אונטערגעשריבען א פסק-דין, אז זיי זענען נים דערוואקסען צו זייערע נאציאנאלע קולטורעלע אויפגא-בען.

יודען וואלטען אליין בפרהסיה זיך אויסגעשטעלט פאר דער גאנצער וועלט און וואלטען אליין מודה געווען, אז אלע זייערע פאדערונגען פון נאציאנאלער אויטאנאמיע אין לעטלאנד זענען בלויז פוסטע פראזען, פוסטע דרשות, אז אין תוך איז עס גאר אנ'אנשטעל, והראיה, אט האט מען יודען געגעבען די מעג-ליכקייט פריי צו ענטוויקלען און צו דער הויבען זייער טעאטער, און זיי האבען בידים אוהם אליין חרוב געמאכט.

די לאגע איז געווען זעהר א שווערע און געבראכט צו אזא טרויעריגען מצב האט בעיקר דער צושטאנד, וואס ווי נאר עס האט זיך געעפענט דער „נייער יו-דישער טעאטער" (אזוי הייסט ער ביי אונז אין ריגע) האט זיך איינצייטיג אויך געעפענט א פריוואטער אפערעטען-טעאטער.

דער טעאטער-קאמיטעט, וואס האט די השגחה אויפ'ן טעאטער און פיהרט אן מיט אוהם, האט דערשפירט די סכנה און האט אנגעהויבען צו קעמפען געגען דער געפאהר מיט נים גאר לייטי-שע מיטלען.

מען האט געוואלט פועל'ן ביים לעטי-שען בילדונגס-מיניסטער, אז ער זאל משלח זיין די אפערעטקע-ארטיסטען פון לאנד, מען האט זיך דערשלאגען, אז די שטאט-פערוואלטונג האט ארויפגעלעגט אויף דער אפערעטקע שטייער פון 50 און נאכדעם 40 פראצענט (דער העכס-טער שטייער אין לאנד אויף קינא און צירק איז בלויז 30%). אט די אלע געגנ-האבען געבראכט דערצו, אז די אפע-רעטקע-ארטיסטען זענען געווארען קדו-שים, מארטירער אין די אויגען פון עולם, און דער עולם האט זיך געשטעלט אויפ'ן צד פון די נע'רודפ'טע...

חוץ אלעמען איז די אנטרעפריזע פון „נייעם יודישען טעאטער" געלעגען אין די הענט פון טעאטער-קאמיטעט, וועלכער האט נים פערשטאנען, ווי אוועקצושטעלען ווירטשאפטליך - צוועק מעסיג די אונטערנעמונג. פון א טעאטער מען האט געמאכט אומזיסטע, נים-נויטיגע הוצאות (אמת, מיט גוטע כוונות!) און די סובסידיע איז גיך אויס-געריבען געווארען. חוץ אלעמען איז די רעזשי צוגעגנגען פיל צו דער אר-ביים, און דער „נייער יודישער טעא-טער" האט אנגעהויבען צו פוסטעווען, גאר גיך צו גוסס'ן און עס האט זיך גע-דוכט, אז קיין אויסוועג איז נישטא.

נאר פלוצלינג איז געשעהן א נס.

פון ווארשא איז געקומען קיין ריגע, כדי צו ליקווידירען דעם כביכול צווישען די דראמע און אפערעטען-ארטיסטען, דער לייטער פון יודישען ארטיסטען-פעראיין אין פוילען, ה' יובילער. בעקע-נענדיג זיך מיט דער לאגע האט ער צווישען אנדערע עצות אויך פארגעשלא-גען דעם טעאטער-קאמיטעט צו אנגא-זשירען אלס רעזשיסאר און „נייעם יו-דישען טעאטער" דעם ארטיסט יוליוס אדלער, וועלכער האט זיך צו יענער צייט געפונען אין פוילען.

דער טעאטער-קאמיטעט האט אפילו נישט געגלויבט, אז עמיצער זאל נאך קענען מחיה מתים זיין דעם אונטערגעה-הענדיגען טעאטער, נאר אז מען טרינקט זיך, כאפט מען זיך אפילו אן א שטרוי, און האט מסכים געווען איינצולאדען דעם אנגערופענעם ארטיסט.

מיט יוליוס אדלער'ס אנקומען, האבען זיך אנגעהויבען די זיבען זאטע יאהרען.

ראשית האט דער טעאטער-קאמיטעט אויפגעהערט צו קעמפען מיט די אפע-רעטע-ארטיסטען, די מלחמה איז גאר גיך איינגעשטילט געווארען און די „אפערעטיסטען" זענען גאר גיך געווא-רען אויס קדושים און אנגעוואוירן ביים עולם דעם גאנצען חן.

יוליוס אדלער האט גענומען שטעלען לייטישע פיעסען: ווי דעם „פאטער" פון סטרינדבערג (ער האט געעפענט דעם טעאטער מיט דער דאזיגער פיעסע, נים קוקענדיג אויף די שארפסטע פראטעס-טען מצד דעם טעאטער-קאמיטעט). דער „פאטער" איז געגאנגען מיט גרויס ערפאלג 17 מאל און מיט דער דאזיגער פיעסע האט אדלער געשלאסען דעם סע-זאן), „הינקעמאן" פון טאלער, „גאלד-גרעבער" פון שלום-עליכם, „אוריאל אקאסטא, א סאוויעטישע פיעסע „רעד חבר" פון לעוויטינא ובדומה, און נאך גיך „איינגענומען" ריגע.

עס האט זיך אנגעהויבען צו בעווי-זען אנ'עולם אין טעאטער, וואס א מאל אלץ מעהרער, און מיט דער צייט האט דער „נייער יודישער טעאטער" זיך ער-ווארבען א סטאבילען עולם טעאטער-בעזוכער, און דער „נייער יודישער טעא-טער" האט זיך באמת בעגייט.

יוליוס אדלער האט אבער מיט דעם זיך נים בעגנוגענט. להיפך צו אנדערע רעזשיסארען און ארטיסטען האט ער נים געוואלט שפילען די ראל פון א „סטאר" און איינגעלאדען פון רוסלאנד דעם טא-לאנטפולען רעזשיסאר און ארטיסט מ. רובין.

מ. רובין האט מיט גרויס ערפאלג אויפגעפיהרט „200.000" „סטעמפעניו" פון שלום עליכם, די סאוויעטישע פיע-סען „ליבע און חוב", „לײדיגגעהער" פון לעוויטינא א. א. רובינ'ס אויפשטעלונ-גען האבען אויפגערודערט ריגע, און דער מאטעריעלער און קונסטלערישער ער-פאלג איז געווען גרעסער פון אלע ער-ווארטונגען. דער „נייער יודישער טעא-טער" איז געווארען א ווירקליכער קולטו-רעלער פאקטאר אין דעם יודישען לעבען פון אונזער לאנד".

צום ערשטען מאל פאר די דריי סע-זאנען, וואס דער „נייער יודישער טעא-טער" עקזיסטירט אין לעטלאנד, האט ער זיך פערמאכט אן א דעפיציט.

אויך אין קונסטלערישען זין האט דער טעאטער פאר דעם סעזאן געהאט גרויסע, קינסטלערישע דערגרייכונגען.

„דער פאטער", „הינקעמאן", „רעד חבר" רעזשיסירט פון יוליוס אדלער, „200.000", „סטעמפעניו", „ליבע און חוב" אויפגעפיהרט פון מ. רובין זענען גרויסע קונסטלערישע פערדינסטען, וואס דער נייער יודישער טעאטער קען מיט רעכט פערצייכענען.

אנערקענונג ביים עולם און ביי דער קריטיק האבען זיך אויך דערווארבען די ארטיסטען יהודה יולין, דניאל שפירא און חבל בוזגאן. יעדער אויף זיין שטיי-גער און אופן. יהודה יולין אלס אלטער רוטינירטער ארטיסט, וועלכער האט נים איין מאל און משך פון די דריי סעזא-נען זעלבסטשטענדיג אויפגעפיהרט פער-שידענע פיעסען פון בעסערן רעפער-טואר. חבל בוזגאן, אלס יונגער, אינטע-ליגענטער ארטיסט, וועלכער איז דורכ-געזאפט מיט די בעסטע טראדיציעס פון די „ווילנער" און אויף וועמען די קרי-טיק לעגט גרויסע האפנונגען, און דניאל שפירא, וועלכער האט זיך קונה שם גע-ווען אלס טאלאנטפולער, פילבלוטיגער ארטיסט, וועלכער האט געשאפען א גאנ-צע גאלעריע טיפען אויף דער ריגער יו-דישער בינע. זיינע טיפען זענען אזוי בולט, סקולפטאריש, ממש מיט'ן האנט אנצוטאפען, ווי פון שטיין געהאקט, ווי פון בראנזע געגאסען. דניאל שאפירא שפילט העלדען נים מיט שכל'דיגקייט און צוגעטראכטע געקינצעלקייט, נאר מיט סטיכיע, מיט טעמפעראמענט. מיט זיין בעוועגונגען זיך אויף דער בינע שאפט ער גלייך די נויטיגע אטמאספער, די שטימונג, די אייגענארטיגע לופט, מיט וועלכע עס אטעמען מיט אלע זייערע חושים זיינע העלדען און פארשוינען. דניאל שאפירא איז אנ'ארטיסט פון גאט'ס גנאד.

גרויס אנערקענונג האט זיך דער-ווארבען אויך דער יונגער טאלאנטפו-לער קינסטלער מ. יא מיט זיינע געלונ-גענע קאנסטרוקטיווע דעקאראציעס.

די פערדינסטען פון יוליוס אדלער און מ רובין האט ווי געהעריג אפגע-שאצט דער טעאטער-קאמיטעט און זיי איבערגעגעבען דער דירעקציע און קונסט-לערישע אנפירונג מיט'ן טעאטער אויפ'ן נייעם סעזאן (יוליוס אדלער איז אויך געווען דירעקטאר אין פאריגען סעזאן).

איצט געפינט זיך דער „נייער יודי-שער טעאטער" לאפוויע און זיכע-רע הענט, און מיר קענען זיין זיכער און רוהיגע פאר זיין צוקונפטיגען גורל.

—0—

די בעדייטונג פון דער אלגעמיינער לאנדעס-אויסשטעלונג אין פויזען

(ספעציעל פאר'ן „לאדזשער טאגעבלאט") — פון ד"ר סט. וואכאוויאק, פרעזעס פון אויסשטעלונגס-קאמיטעט.

עס איז שוין אנגעשריבען געווארען א גאנצע ליטעראטור וועגען דער ווירט-שאפטליכער און קולטורעלער בעדייטונג פון די גרויסע אויסשטעלונגען, וואס זענען איינגעארדענט געווארען אין אויס-לאנד. די השפעה פון די דאזיגע אויס-שטעלונגען אויף דער ענטוויקלונג פון די בעזונדערע מלוכות איז א געוואלדי-גע. עס איז גענוג אנצווייזען אלס מיפוי-שען ביישפיל אויף פראנקרייך, וועלכע — מ'קאן דאס זאגען אהן איבערטריי-בונג — האט א דאנק די וואונדערבארע אויסשטעלונגען פערוואנדעלט פאריז אין דער מעטראפאליע פון דער גאנצער וועלט.

אין דעם ווידער-ערוואכטען פוילען איז די אלגעמיינע לאנדעס-אויסשטעלונג די ערשטע רעקארד-אונטערנעהמונג אין צוויי רינלטונגען: ראשית דערפאר, וואס די אויסשטעלונג איז אויסגעבויט גע-ווארען אין א איבערראשענד קורצער צייט, נישט קיין גאנצע צוויי יאהר. צווייטענס דערפאר, וואס די אויסשטע-לונג איז ענטשטאנען מיט נישטיגע מיטלען און פערגלייך צו איהר פער-נעהם. אז די אויסשטעלונג ענטשפרעכט באמת אונזערע לעבעדיגע ווירטשאפט-ליכע און קולטורעלע בעדערפנישען, האט געגעבען דערויף אנ'ענטפער גאנץ פוילען, נעמענדיג אנ'אקטיווען אנטייל אין דער אויסשטעלונג און נישט קאר-גענדיג דערויף קיין בעדייטענדע קרבנות.

די אלגעמיינע לאנדעס-אויסשטעלונג איז בכן ענטשטאנען אויפ'ן יסוד פון דער אלגעמיינער נאציאנאלער פער-שטענדניש פאר דער זאך. אין די לעצ-טע צעהן יאהר זענען געווען אזעלכע זעלטענע פאלען. ווען עס זאל הערשען אזא אומפאנודענדער הסכם פון אלע שיכטען און אלע געגענדען פון פוילען.

אונזער נאציאנאלער כאראקטער איז גענייגט צו איבערטרייבען, אויפבלאזען, וועלכע פערשווינדען גאנץ גיך. מיר זע-נען ווענינגער געוואוינט צו א קאארדי-נירטער ארבייט. די אלגעמיינע לאנדעס-אויסשטעלונג איז ווי אנ'אנזאג, אז עפעס הויבט זיך אן צו בעסערן אין דער הינזיכט. דער איינהייטליכער פראנט פון דער גאנצער בעפעלקערונג האט מאראליש פיל מיטגעהאלפען די איניציאטארען און ארגאניזאטארען פון דער אויסשטעלונג צו פערענדיגען דאס דאזיגע גרעסטע קאנסטרוקטיווע ווערק, וואס איז געשאפען געווארען אין די לעצטע צעהן יאהר אין בעפרייטען פוי-לען. דאס ווערק איז נאך גרעסער דער-מיט, וואס עס איז געשאפען געווארען אין צייט פון א ווירטשאפטליכער דע-פרעסיע, וועלכע איז דערגאנגען צום העכסטען פונקט גראד דאן, ווען מיר האבען פערענדיגט אונזער שווערע אר-ביים.

דער סוד פון דאזיגען ערפאלג איז דאס, וואס מיר האבען בעוויזען אונ-טערצוהאלטען די גוטע שטימונג, וואס האט זיך געשאפען באלד און אנהויב, ווען מיר זענען צוגעטרעטען צו שאפען אונזער גרויס ווערק.

נישט דא איז דאס ארט און די צייט ארומצורעדען די אומפאנוירענדע ארגא-ניזאציע פון דער אויסשטעלונג. זאל מיר אבער זיין ערלויבט אנצוווייזען אויף די פאלגען, וועלכע די אויסשטעלונג וועט איבערלאזען אויף שטענדיג אונזער נאציאנאלער ווירטשאפט.

דער ווירטשאפטליכער ציל פון דער אויסשטעלונג איז געווען צו הויבען די אינערליכע קאנסומציע און דעם עקס-פארט, פערבעסערן די ארבייטס-מעטא-דען און די אויסלענדישע פראפאגאנדע.

די רייכע פראנצויזישע און דייטשע ליטעראטור שטעלען צו א רייה בעי-לעהרענדע בעווייזען, אז אויסשטעלונ-גען האבען געהאט א דעציזירענדע ווירקונג אויפ'ן אינערליכען פערברויך. וואס דאס בעדייט, וועלען מיר לייכט פער-שטעהען, ווען מיר וועלען נעמען אין אכט, אז די קאנסומציע איז אין פער-שידענע טיילען פון דער רעפובליק ווייט נישט קיין גלייכע. עס וועט גענוג זיין צו פערגלייכען די קאנסומציע פון אויבער-שלעזיען צו די מזרח-קרעסען. א דאנק דער אויסשטעלונג וועלען קומען הונ-דערטער טויזענדער פוילישע בירגער פון די טיילען פון לאנד, וואו די אינדוסטריע קאנסומציע איז א נישטיגע. עס איז אונ-טערליגט נישט קיין שום ספק, אז די אויסשטעלונג וועט דינען אלס געזונדער פאקטאר אין דער הינזיכט. בעזונדערס נאך, ווען די רעגירונגס-קרייזען און די זעלבסט-פערוואלטונגען, אפשאצענדיג די בעדייטונג פון דער אויסשטעלונג, וועלען מאכען אלע בעמיהונגען צו אר-גאניזירען אויספלוגען פון אלע דעצידי-רענדע קרייזען, קודם כל און דער זעלבסטפערוואלטונגס-ווירטשאפט. וואס שייך דעם עקספארט. האט נאך ביז איצט אויסלאנד נישט געהאט קיין מעג-ליכקייט צו בעקענען זיך מיט אונזערע ארויספיהר-מעגליכקייטען, ווי אויף דער איצטיגער אויסשטעלונג. אין פויזען איז איצט רעפרעזענטירט די גאנצע פויל-שע אינדוסטריע, האנדווערק און לאנד-ווירטשאפט.

די אויסשטעלונג וועט אויך נישט ווע-ניג מיטהעלפען צו פערבעסערן די אר-בייטס-מעטאדען. איך וויל אנווייזען בלויז אויף דער לאנדווירטשאפט. א פויער אויף די קרעסען וועט זיך קאנען אליין איבערצייגען וועגען דער גוטער ווירקונג פון קונסטליך מיסט, ער וועט אנקוקען לאנדווירטשאפטליכע מאשינען, וועלכע ער האט קיינמאל אין זיין לע-בען נישט געזעהען. וואס שייך דער אינדוסטריע, האט מען שוין ביים אר-גאניזירען די אויסשטעלונג בעמערקט א געוויסע קאנצענטראציאנס - בעוועגונג, מ'האט געשאפען נייע פעראיינען, מען האט געגענזייטיג זיך בעקענט מיט די דערגרייכונגען. דאס נאטירליך וועט ווי-קען דערויף, אז די אלטע גרענעצען, וואס האבען געהאמעוועט די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און מסחר זאלען בע-זייטיגט ווערען.

וואס דארף מען נאך רעדען וועגען פראפאגאנדע. קיין שום געביט איז דאך אין פוילען נישט אזוי פערנאכלעסיגט געווארען ווי די פראפאגאנדע אויס-לאנד האט אונז נישט געקענט און אין בערדעם האט זי נישט געהאט צו אונז קיין צוטרוי. דערויבער טאקע איז אזוי שווער געווען צו בעקומען אויסלענדישע הלוואות, וועלכע שטיצען זיך דאך אויס-שליסליך אויף צוטרוי. נאך איידער די אויסשטעלונג איז געווארען געעפענט, רעדט מען פון איהר אין גאנץ אייראפא. עס איז נישט פארהאן קיין איין שפראך, וועלכע ווערט בענוצט אין אייראפא, און וועלכער מ'זאל נישט האבען גע-שריבען וועגען דער אויסשטעלונג. פון גאנץ אייראפא און פון אמעריקא גרייט מען זיך צו אונז צו קומען א גרויסע צאהל בעזוכער. עס ווערען ארגאניזירט אויספלוגען קיין פוילען אויף א גאר גרוי-סען פערנעם. אזא פאל האט צום ערשטען מאל זייט פוילען עקזיסטירט.

כ'בין איבערצייגט, אז די ווירטשאפט-ליכע קרייזען, וועלכע האבען געברענגט אזוי פיל קרבנות פאר דער אלגעמיינער לאנדעס-אויסשטעלונג, וועלען פיהלען די גוטע ווירקונג פון אונזער גרויסער נאציאנאלער אויסשטעלונג אויף אלע זייערע שאפונגס-געביטען.

מעלדונג
אכטונג שערער-ארבייטער

ס'ווערען איינגעשריבען מיטגלידער שערער-ארבייטער, און דער נייגעגרינ-דעטער שערער אפטיילונג ביים פראפ. פעראיין פון ארבייטער אין דער טעק-סטיל-אינדוסטריע אויף דער לאדזער וואי-יעוואודזטווא איינשרייבען קען זיך יעי-דער שערער ארבייטער אין אונזער לא-קאל פיעטריקאווער 56 ון 63.

די איינשרייבונגען קומען פאר יעי-דען טאג פון 8—10 אווענד, דאנערשטאג דעם 9-טען און זונטאג דעם 11-טען פון 10 — 12 פארמיטאג און פון 5—9 אוו.

פראפ. פעראיין פון ארבייטער אין דער טעקסטיל אינדוסטרי אין דער לאדזער וואיעוואודזטווא

KOLORYT

פארבט די שיך און אנדערע לעדער-אויסארבייטונגען מיט די אינלענדישע פארב-מיטלען

דער „קאלישער סטאטוט"

די אויסשטעלונג פון ארטור שיק אין לאדז

— פון —
משה אפעלבוים.

דער בעקאנטער יודישער קונסט־מאלער משה אפעלבוים, וועלכער האט איצט אין לאדז זיין אויסשטעלונג, איז געווען אזוי ליבענסווירדיג און אויף אונזער בימע אנגעשריבען די דאזיגע גלענצענדע און פאכמענישע אפשאצונג פון דער ערשט געעפענטער ארטור שיק אויסשטעלונג. די רעד.

נאונים געהען, גאונים קומען, אבער גאונות בלייבט אנ'אייביגקייט.

עס מאניפעסטירט זיך דורך גאט'ס געבענטשטע מענשען, וועמען דער שיקזאל האט בעשטימט צו פארטיידיגען און פארהערליכען מענשליכע מעשים, אדער געטליכע געשעהענישען, דורך וועלכע אויך דער גאון ווערט פעראייביגט אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט, אדער פון א פאלק.

זיי קומען נאר דעמאלט, ווען דער צייט־גייסט פון א פאלק, אדער פון דעם אלוועלט נויטיגט זיך אין זייער שאפען, צו פארהערליכען די געגענווארט, אדער די פערגאנגענהייט.

ארטור שיק געהערט צו די געבענשטע גדולים, וואס איז בעשטימט געווארען פון שיקזאל פון פוילען'ס אויפלעבונג צו פארהערליכען אין א קונסטלערישער פארם דאס שענסטע בלעטעל געשיכטע פון פוילען און איהרע יודען.

שוין דערמיט האט זיך ארטור שיק פעראייביגט נישט נאר ביים יודישען פאלק, נאר אויך ביים פוילישען, וואס ווייסט נאך נישט, ווי געהעריג, אפצושאצען דעם גרויסען שיק, נישט נאר אלס פאליאק, נאר אפילו נישט אלס קונסטלער; זאנסט וואלט די רעגירונג גיכער די קאלעקציע אבגעקויפט פאר'ן פוילישען נאציאנאלען מוזעאום און נישט לאזען עס אריינפאלען אין פרעמדע הענט.

די צוקונפט וועט זיכער בעסער אפשאצען דעם „קאלישער סטאטוט", ווי עס שאצט אפ די געגענווארט.

דאס איז נישט נאר א היסטארישער דאקומענט, אויף וועלכען א לאנד דארף שטאלץ זיין, נאר עס איז אויך א קונסטלעריש געשעהעניש אין אונזער יאהרהונדערט.

דער צוקונפטיגער קונסט־היסטאריקער, גרייבלענדיג זיך אין די מוזעאלע ארכיוען ערגעץ־וואו, וועט שטוינען פון ארטור שיק'ס פרעציזיעזע פיינהייטען, פיל מעהר, ווי מיר שטוינען היינט, ווען מיר געפינען אין א מוזעאום אילומינאציאנען פון זיבצעהנטען יאהרהונדערט.

ער וועט שטוינען צו געפינען אזא אויסדויערנדען גייסט, ווי ארטור שיק אין אזא יאהרהונדערט, וואס האט געקאכט אין א ווירוואר פון פערשידענע „איזמען" און איז דאך געבליבען פעלזענשטארק ביי זיין איך; נישט געוואנדען מיטגעריסען בײ די דורכגעהענדיגע „איזמען", וועלכע זענען נישט מעהר געווען, ווי א בליץ אין דער קונסט־געשיכטע.

ער וועט בעוואונדערן דעם גרויסען כח פון דעם קינסטלער, וועלכער האט אין אזא צייט געקענט צופיהרען זיין קונסט צו אזעלכע מייסטערהאפטע און קינסטלערישע פיינהייטען.

ארטור שיק האט נישט קיין קאנקורענץ ביי דער איצטיגער צייט און אין איראפא, כאטש „מאדערניסטען" זאגען, אז זיין אויסשטעלונג איז אנ'אויסשטעלונג מעהר פון געדולד. — געדולד אבער איז די גרעסטע איינגעשאפט פון זשעני, ווי דזשאן ראסקין, דער ענגלישער דענקער און קונסט־קריטיקער, האט געזאגט — זשעני איז דער, וואס האט די אונענדליכע פעהיגקייט צו בעמיהען זיך.

איך וואלט זשעני דעפינירט אין א מעהר פרימיטיווער פארם: דער, וואס האט די נאטור בעגאבטע פעהיגקייט פון דער הון, אויסצוזיצען איהרע אייער.

ווייניג זענען דא קינסטלער אזעלכע אין אונזער צייט, און א צייט פון ראדיאס און אעראפלאנען, אויטאס און אינקובאטארס, וועלכע זאלען קענען אויסווארטען מיט'ן געהעריגען געדולד ווייערע אייעלעך, כדי צו קענען קומען צו אזא הויכע קינסטלערישע ווירטואזיטעט צו וועלכער עס איז געקומען ארטור שיק.

נישט יעדער מייסטער איז א קינסטלער מיט געשמאק און פולען זינען פון מוז אויך זיין מייסטער. ארטור שיק איז נישט בלויז מייסטער, נאר אויך קינסטלער מיט געשמאק און פולען זינען פון ווארט. מען געפינט זעלטען ווען א קינסטלער, וואס זאל פעהיג זיין ארויסצוברענגען אזוי פיל איינצעלהייטען, ווי ארטור שיק. און גלייכצייטיג עמפינדען דאס גרויסציגיגע אין דער קאמפאזיציאנעלער פלעכע.

ארטור שיק האט דערפילט די קומענדע רעאקציע פון דעם עקס־מאדערניזם. ער האט זיך רעליגיעזער געהאלטען ביי די געזונטע קונסט־טראדיציעס, וועלכע האבען איהם פאר דעם מייסטער, וואס ער איז. ער האט זיך געהאלטען ביי זיי, טראץ די שראפנעלען און קאנאנען־שאסען, וועלכע האבען צושטערט די מענשליכע מענטאליטעט און די לעצטע יאהרען פון וועלט־קריג.

ער האט זיך געהאלטען ביי די ליניען, וואס אייגענען זיך אמבעסטען פאר זיין כאראקטער. לויט דער ווירטואזיטעט אין זיין שאפען, זעהט מען אויך, אז שיק האט פיל געארבייט און עקספערימענטירט מיט פארבען, פארם און ליניע ביז ער איז געקומען צו זיין יעצטיגען אויסדרוק.

ער ווייזט אונז דאס גרעסטע פערשטענדניש פאר דעם מאטעריאל, מיט וועלכען ער אפערירט. די דורכזיכטיגקייט פון זיינע פארבען, די הארמאניש־ווירקענדע פארבען־קאנטראסטען, זיין אנאטאמישע קאנסטרוקציע און צייכנונג, זיין טיף אינערליכער חוש פאר'ן לוריזם און ארנאמענטיק, אדער זיין רייכע פאנטאזיע, וואס קומט צום אויסדרוק אין די הינטערגרונדען פון זיינע מיניאטורען, צוזאמען מיט דער בעוועגונג און גרופירונג פון די פיגורען אין פארערגרונד, זענען די שטארקסטע אטריבוטען פאר זיין אינטואיציע און קינסטלערישער קולטור.

געוויסע פון אונזערע פאטענטירטע צאינה וראינה'דיגע רעצענזענטען, פון וועלכע עס גיסט זיך די שלינגע פון מויל, ווען זיי זעהן שלעכט געצייכענטע יודען מיט הילצערנע פינגער און פערדרעהטע קעפ, ווי צוגיסען זיך אין א כל־נדרי־נגון און שרייבען אונטער דיפלאמען פאר די קינסטלער אלס פארלויפער פון יודישען סטיל.

אט די „רעצענזענטען" בעקלאגען זיך, אז ארטור שיק איז נישט יודיש און צו קורבענארטיג.

איך וואלט זיי עצה'ן צו שטודירען די מיטעלאלטערליכע דייטשע קירכליכע מאלעריי, אדער דעם פריהען ביזאנטיניק; וועלען זיי אויסגעפינען, פון וואנען פיל פון די מאלער, גנב'ענען די מאטיווען, וואס זיי סטעמפלען מיט יודישקייט.

דארט וועלען זיי געפינען די היילינגע מיט די פערקרומטע קעפעלעך און הילצערנע בעוועגונגען, צו וועלכע זיי מישען צו בערד און פאות און טוען זיי אן כאלאטען מיט שטריימלעך און רופען עס אן „יודישע קונסט".

זיי וועלען אויך געפינען דארט דעם בוי פון זייערע קאמפאזיציעס, נעמלי' קאפירט, נאר פון דער קירכע מאכען זיי — א בית־מדרש.

אנ'ערהליכער קינסטלער קאן מעהר נישט האבען, ווי א אינערליכען וואונש זיך צו געפינען, און אויב א יודישער קינסטלער האט זיך געפונען, האט ער נאטירליכערווייזע אויך געפונען דאס יודישע, וואס אין איהם איז פארהאן.

מעג ער דעמאלט מאלען אין וואס פארא סטיל ער וויל, איז דא אין דעם אזוי פיל יודיש, ווי אין א גוי גוישעס.

יעדער קינסטלער מוז צוערשט לערנען פון די אלוועלטליכע קונסט־טראדיציעס, אום גרוים צו ווערען, מיר האבען, ליידער, נישט קיין גרויסע קונסט־טראדיציע, און דערפאר ווייל ארטור שיק האט זיך דורכגענומען מיט דער אלוועלטליכער קונסט־טראדיציע, איז ער געגאנגען אויף דעם ריכטיגען וועג, צו דערגרייכען צו דער קונסטלערישער מדרגה, צו וועלכער ער האט דערגרייכט.

דאס יודישע, וואס ער האט אין זיין שאפען, וועט דער קונסט־שטודירענדע אין דער צוקונפט ביי איהם געפינען אין א פארבינגען קאנטראסט פון א רויט מיט א בלוי, פון א ברוין מיט גאלד, אין א ליניע, אדער אין א פארם, וואס פליסט ארוים פון א יודישער נשמה, וואס איז אויך קינסטלער און וואס האט אמאל געלעבט א צייט לאנג אין א יודישער איינגעשלאסענער סביבה.

די סובטעלע ניואנסען פון שיק'ס שאפונגען מוזיי נע נישט יודיש איינפלוסען, זאגען דאך נישט ווייניגער יודיש, ווי די פערקרומטע מענשעלעך פון די אזוי גערופענע עכט־יודישע מאלער.

איך מיין ספעציעל די מאלער, וועלכע שפילען אויף די נאציאנאלע סטרונעס פון די אונבעוואוסטע יודישע מענשען און פאלקס־מאסען.

אויב עס שאפט זיך א יודישע קונסט־טראדיציע, שאפט עס זיך אונבעוואוסטזיניג און שיק'ס ארט וועט אויך געהערען צו די שטערע צונגל פון דעם בנין, וואס מיר וועלען אמאל אנרופען „יודישע קונסט־טראדיציע".

——

לחיים או למות

(ספעצ. פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט")

פון **אורי גליקליך**

א.

א סך וועלען מיר זיכער נישט מוחל זיין, וואס איך האב צו שארף בעטאנט מיין היינטיגען ארטיקעל. ביי אונז האט מען דאך ליב צו רעדען מיט אין־קוץ־ליישון, צו שפילען זיך אין קאץ־און־מויז און מ'צוטערט אנצורופען די זאכען און דערשיינונגען מיט זייערע אמת'ע נעמען. ביי אונז האט מען פאבריצירט א ספעציעלען לעקסיקאן פון פערשטעלטע מיינונגען און צירליך־מאנירליכע אויסדרוק־ווערטער.

און ס'פעהלט נישט ביי אונז, ברוך השם(קיין פלאכע קעפ, וואס אין זייער „פערזענלעכקייט", אדער זעלבסטצופרידענקייט פערגעסען זיי אן אין קליינינקייט: אין דער יודישער קולטור.

א הויקערדיג, שווינדזיכטיג, מיט בלוט שפייענדיג שמוך־קינד איז די יודישע ליטעראטור ביי דער יודישער יוגענד געווארען, ביי איינציגע במזיד, ביי פיל גלאט אזוי — אויס קאפלאזיגקייט.

אבער אזוי ווי אויף צו להכעיס דער פערלוירענקייט, אזוי ווי אויף להכעיס דער טעמפקייט, בעגלייט די קולטור אונז אלעמען נאך יעדען שריט, ווי אנטיגאניע איהר בלינדען פאטער, ווארענדיג נישט וואגען אריינצעווארפען דעם איינגענעם גייסט אין א בארג פון שנאי, בשום, ווייל דער גייסט אונזערער איז נישט היים גענוג.

ב.

אומעטום, ווען אונזערע אויסערליכע הייזער ווערען אונטערגעצונדען, איז דאס יודישע ווארט, די יודישע קולטור — אונזער נאציאנאלער וועלכער אונזער יודישער פייער אויף א ניי ארט.

אומעטום, וואו עס ברעכען אויס היים מארדישע קאטאקליזמען אינ'ם לעבען פון אונזער פאלק, איז דאס יודישע ווארט — אונזער אומצורייסבאר־פעסטער, און זיכערסטער פארים, וועלכען די געשיכטע, די דאזיגע בעיאהרענטע וועבערין, די דאזיגע אלטע פארקא, האט אזוי לאנג, אזוי התמדה'דיג געוועבט פאר'ן יודישען פאלק.

די בעסערע יוגענד אונזערע פערשטעהט דאס גוט. זי איז אזוי ארגאניש מיך אריינגעוואקסען אין אונזער פאלקס־קולטור. אזוי אריינגעוואקסען אין זיך איהרע בעלעבענדע זאפטען, אז ס'איז שוין אונמעגליך זי אפצוטיילען פון איהר.

די דאזיגע יוגענד האט איצט א שליחות נישט בלויז פאר זיך. פאר דער גאנצער יוגענד: בעקעמפען דעם פראצעס פון דענאציאנאליזאציע. אויף א שאבלאן־גאנגבארען לשון — די אסימילאציע. נישט יענע — און צאהל אונבעדייטענדע — אסימילאציע פון פאיאצעווטע דאן־קיכאטען און פון גרינגע שלייטיגע זשאבעס, וואס טובל'ענדיג זיך אין די רעגענאטישע וואסערן פון נאציאנאלער בגידה, קווינטשען זיי דארט קוים־קוים. מיט זשאבעס און דאן־קיכאטען פיהרט מען נישט קיין מלחמות.

די געפאהר איז, וואס די אסימילאציע האט זיך איינגענעסט אין די רייהען פון נאציאנאלע יודישע בעוועגונגען. זי איז דארט פערקלייידעט און נאציאנאלע מאנטלען און גוט גרימירט. אבער פון אונטער די דאזיגע בעפוצונגען, פון אונטער דער קאסמעטיק שרייט ארוים די זעלבע קולטור־אסימילאציע, די זעלבע גייסטיגע ענטארטונג.

אט די מחנה איז גרוים, און די מחנה מאכט זיך נישט פערשטעהן, אז די יוגענד אהן נאציאנאלער־קולטור איז, ווי אהן זכרון, אז א יוגענד אהן נאציאנאלער קולטור פאלט אריין אין א בעוואוסטלאזיגקייט, פאלט ארוים פון דער נאטירליכער בעוועגונג ארום דער אייגענער ארבייטע.

בעזונדערס לעצטענס, בעהערשט דורך דער שיינבארער פערווירקליכונג פון אידעאלען און אידעאלעלעך, שטופט מען אוועק פון זיך מיט א בליטער מינע אויפ'ן פנים דאס יודישע בוך, ווינצעלט מען זיך מיט נישט קיין גוטע אויגען איבער דעם אבן און זינגען באלעס — איבער דעם יודישען טעאטער.

בעזונדערס לעצטענס, ביי אזא געצוואונגענע נעבעלדיגער, שווערער לאגע אויף אונזער בינער־מארק דערשיינען א גאנצע רייה צייטשריפטען, וואס אין צעהנדליגער נומערן אונגעארוהען זיי אינגאנצען די יודישע קולטור־ארבייט, אין צעהנדליגער נומערן זאגען זיי קיין איין ווארט נישט פאר אירעטוועגען.

ווי ס'וואלט זיך געהאנדעלט וועגען דער אונאנגענעהמער צופעלונג־פערטראגענער בלאטע פון יעהופעץ, אדער קתרילעווקע.

ג.

די לופט ארום אונז איז אנגעזאפט מיט פערגיפטענדער עלעקטריציטעט־ענערגיע, וואס אט־אט לאזט זי זיך אויס. מיר וועלען טוו, אז דער געוויטער זאל נישט אויסברעכען, זאל זיך פונאנדערזוגען.

ער קאן דאך אויסברעכען און מ'מוז אננעמען פארזיכטס־מיטלען.

איך געדענק, כמעט צוריק מיט 4 יאהר האב איך אויף א אויסלענדישען קור־ארט מיין בעקאנטען ווארשאווער יודישען דעפוטאט, פיהרער פון דער גרויסער ארגאניזאציע און איינער פון די טאן־געבער אין דער יודישער פאליטיק (און היינט איז ער אי דעפוטאט, אי פיהרער פון דער זעלבער ארגאניזאציע)

— וואס הערט זיך ביי אונז אין פוילען? — האב איך תיכף געפרעגט.

— עס גארנישט.

— נו, און אין ווארשא? ווי אזוי האט ווארשא אויפגענומען דעם גרויסען לייוויק'ן? (ס'איז געווען נאכ'ן פייערליכען קבלת פנים).

— וועמען?

— לייוויק'ן, אונזער ליבען לייוויק'ן, דעם לייוויק'ן, וואס איז די שפיצען פון דער יודישער ליטעראטור און דיכטונג!

— אזא קען איך נישט, נוט געהערט.

און מיין בעקאנטער יודישער דעפוטאט, האט געקוועטשט מיט די פלייצעס דאס פנים פול מיט פערוואונדערונג — ווי איך וואלט איהם אנגעטראטען אויפ'ן הינער־אויג פונ'ם פינפטען פינגער פון לינקען פוס און — איבערגעשפרונגען אויף אנ'אנדער טעמע.

א סך אזוינע ענליכע פאקטען וואלט איך געקענט ברענגען. יעדער נייער טאג איז שוואנגער מיט פרישע. איך רעד דאס איבער, ווייל ס'וועט צום צוועק נישט פיהרען און ענגערן און איבערדיגע

(ענדע זעה זייט 11)

ניקאלאי ניקאלאיעוויטש — און די יודישע פרעסע

(א בלעטעל זכרונות)

פון **ש. האכבערג** (בוקארעסט)

ה' ש. האכבערג, געוו. רעדאקטאר־ארויסגעבער פון „אונזער לעבען", פריהער אין ווארשא און שפעטער אין אדעס, לעבט היינט אין בוקארעסט, וואו ער גרייט צו צום דרוק זיינע „זכרונות פון דער מלחמה־צייט". א טייל דערפון פובליקירט ער איצט אין דער יודיש־רומענישער פרעסע. ה' האכבערג איז אזוי פריינדליך געווען און האט אונז צוגעשיקט פאלגענדען עפיזאד פון זיינע מעמוארען, וועלכען ער בעט אונז צו פערעפענטליכען צום אנדענקען אן רוסלאנד'ס לעצטען גרויס־אינקוויזיטאר".

די רעד.

אבער דעם טוט לאנג פערשטארבענעם ניקאלאי ניקאלאיעוויטש, געוו. הויפט־קאמאנדיר פון דער רוסישער ארמעע אין דער מלחמה־צייט, האט די געשיכטע נאך נוט ארויסגעטראגען איר ענדגילטיגען אורטייל. דאס קען געשעהן ערשט, ווען „די ארכיוען וועלען אנהויבען צו רעדען", ווען די פנקסים פון די עלטסטע יודישע קהלות און פערשידענע אנדערע עהנליכע דאקומענטען און מאטעריאלען וועלען קומען צום ווארט.

נאר וואס מ'זאל נאך שפעטער נוט דערצעהלען וועגען איהם, וועלכע נייע עפיזאדען מ'זאל נישט צוגעבען צו זיין כאראקטער־בילד — איין זאך איז זיכער: אז ער וועט „פעראייביגט" ווערען אין דער געשיכטע אלס „רוסישע טארקוועמאדא". פון אלע זיינע מיטילען איז דאס דער איינציגער, וואס ער האט זיך באמת פערדינט. זיינע בלוטיגע מעשים, די גוואלד־טאטען און רציחות, וואס ער איז בעגאנגען איבער יודען אין דער צייט פון דער מלחמה, שטעלען איהם אין איין רייה מיט די „בערוהמטעסטע" היסטארישע פערברעכער און מאסען־מערדער, מיט די מארק ווערעדעס, מיט די נאנטאס און אנדערע. ער האט שוין אלזא זיין „געזיכערטען פלאץ" אין דער געשיכטע.

נ. נ.—יטש האט אלס הויפט־קאמאנדיר געבראכט רוסלאנד בלויז אומגליק און שווערע מפלות. רוסלאנד האט אים פיינט געהאט. אויסער אפשר די מאנארכיסטען שווארץ־מאה'ניקעס האט נאך קיינער קיינמאל וועגען איהם קיין גוט ווארט נישט געזאגט. דער איינציגער, וואס האט איהם איינמאל דערמאנט „לשבח", איז געווען גראף וויטע. אין זיין מעמוארען דערצעהלט וויטע, אז אין יאהר 1905, אין רעכטען מימען פון רעוואלוציאנערען שטורם און פון די איזענבאהן־שטרייקס, וואס האבען געהאט ארומגענומען גאנץ רוסלאנד, איז נ. נ. געקומען קיין צארסקאיע סעלא צו ניקאלאי II און פערלאנגט פון איהם, ער זאל אונטערשרייבען דעם קאנסטיטוציע־פראיעקט, וואס מ'האט איהם פארגעלעגט. ניקאלאי האט זיך גוט געקענט ענטשלייסען דערצו. נ. נ. האט דאן ארויסגעכאפט א רעוואלווער און קאטעגאריש ערקלערט, אז אויב ער שרייבט נוט אונטער דעם מאניפעסט, דערשיסט ער זיך תיכף פאר איהם אין די אויגען. דאס זאל האבען געווירקט. דער צאר האט אונטערגעשריבען די קאנסטיטוציע און צוזאמענגערופען די גאסוד. דומע.

ס'איז אבער נאך א פראגע, צי די זאך איז אנ'אמת, צי מ'האט וויטע'ן ריכטיג אינפארמירט. וויטע אליין זאגט, אז אויב ער האט עס יא געטוהן, האט ער עס געטוהן נוט פון גוטסקייט און נוט פון קלוגשאפט. ער איז געווען „א זעהר בעגרענעצטער מענש". וויטע האט, א פנים, נאך נישט געוואוסט, אז אויסער וואס ער איז געווען „א זעהר בעגרענעצטער", איז ער אויך געווען א רשע־מרושע, אנ'אכזר, וואס האט געהאט אין זיך עפעס פון סאדיזם פון איוואן דעם גרויזאמען און פון דער ברוטאלישער גוואלט־נאטור פון פיאטר דעם „גרויסען".

זיינע אכזריות האבען מיר יודען בעזונדערס שטארק געפיהלט בעת דער מלחמה. זיין „מארש געגען שונא" איז געווען איינגענטליך א גרויזאמער קרייץ־צוג געגען די יודען אין פוילען און רוסלאנד. ס'איז אבער נישט מיין אויפגאבע איצט צו שילדערן דא די ווילדע מעשים די אונמענשליכע פערפאלגונגען, די גירושים, די שוידערליכע גוואלד־טאטען און רציחות, וואס זענען אפגעטון געווארען איבער די יודען מיט'ן וויסען אדער דירעקט לויט'ן בעפעהל פון נ. נ.—וויטש'ן. איך וויל דא נאר דערצעהלען א „קלייניגקייט" — וועגען זיינע רדיפות אויף די יודישע שפראך און די יודישע פרעסע.

נ. נ., ווי מען ווייסט, האט בעשולדיגט די יודען אין שפיאנאזש לטובת דייטשלאנד. די יודישע שפראך האט ער געהאלטען פאר א „גערמאנישען דיאלעקט", דורך וועלכע די יודען האבען לויט זיין מיינונג געהאט די מעגליכקייט זיך „לייכט צו פערשטענדיגען" מיט די דייטשען. דעריבער איז איינער פון זיינע ערשטע „אויפטוען" געווען — די גזירה אויף יודיש. ער האט קודם כל פערווערט צו שיקען יודיש־געשריבענע בריף מיט דער פאסט און צו רעדען יודיש דורכ'ן טעלעפאן. און נאכדעם האט ער זיך א נעם געטוהן צו דער יודישער פרעסע.

אין א שעהנעם פריה־מארגען האב איך אלס רעדאקטאר־ארויסגעבער פון דער מעגליכער יודישער צייטונג „אונזער לעבען" אין אדעס בעקומען א טעלעפאנישע מיטטיילונג פון דעם דעמאלדיגען אדעסער מיליטערישען גענעראל־גובערנאטאר עבעלאוו, אז די צייטונג ווערט אפגעשטעלט לויט א טעלעגראפישען בעפעהל פון נ. נ. ניק—וויטש'ן. גראדע האבען די דייטשע דעמאלט פערנומען ווארשא, און „אונזער לעבען" איז געווען די איינציגע מעגליכע יודישע צייטונג אין רוסלאנד.

קודם כל האב איך געהאלטען פאר נויטיג זיך צו ווענדען צו דעם איבערשטען שעף פון דער פרעסע־פערוואלטונג אין פעטערבורג פירשט אורוסאוו, א ליבעראלער און גוטער מענש, וועלכער איז זעהר פערוואונדערט געווען, וואס די מיליטער־מאכט האט פערמאכט די יודישע צייטונג, נישט פערשטענדיגענדיג זיך מיט איהם און נישט האבענדיג קיין שום גרונד דערצו.

צו בעמערקען איז נאך, אז אויך די ווארשאווער יודישע צייטונגען זענען פערמאכט געווארן, די גזירה איז ארוים פונקט מיט איינציגע טעג פריהער איידער די דייטשען זענען ארייין קיין ווארשא.

פירשט אורוסאוו איז זעהר אויפגערעגט געווען פון דעם גוואלד־אקט געגען דער יודישער פרעסע און האט זיך תיכף פערשטענדיגט דערוועגען מיט'ן דעמאלדיגען אינגערן־מיניסטער פירשט טשערבאטאוו, אויך א סימפאטישער מענש, ביי וועלכען ס'איז מיר אויסגעקומען צו אינטערווענירען.

עס האט זיך, צום בעדויערן, ארויסגעוויזען, אז נ. נ.—וויטש גוט רעכענענדיג זיך מיט דער ציווילער מאכט, האט איינגענמעכטיג פערמאכט די יודישע פרעסע, נוט קוקענדיג דערויף, וואס אלע רוסישע צייטונגען און בעזונדערס די צייטונגען אין אנדערע שפראכען זענען געשטאנען אונטער א שטרענגער מיליטער־צענזור און ס'האט גאר קיין רייד נישט געקענט זיין, אז זיי זאלען וויך קענען ערלויבען צו שרייבען עפים אונקלארעם אדער צווייטייטיגעם.

נאך גרויסער מיה און נאר א לאנגען אפקלאפען די שוועלען ביי דער „נאמשאלסטווא" האב איך שלוסליך בעקומען א אפיציעלע מיטטיילונג, אז דער אינגערן־מיניסטער, סיי דער פרעסע־שעף קענען דא גאר נוט העלפען.

פאר אונז איז דאס געווען בשום א לעבענס־פראגע. עס האט זיך געהאנדעלט וועגען גורל פון עטליכע צעהנדליג פאמיליעס פון שריפטשטעלער, זשורנאליסטען, רעדאקציע־מיטארבייטער, זעצער, קאנטאר־בעאמטע, אגענטען א. אז. וו.

א חוץ אלעם איז דאס אפשטעלען די יודישע פרעסע געווען א נאציאנאלע בעליידיגונג פאר'ן יודענטום.

אלע מיינע השתדלות'ן און בעמיהונגען דורך דער פערמיטלונג פון די דריי יודישע דעפוטאטען פרידמאן, ד"ר באמאש און הורוויץ, וועלכע האבען אין דער רגאסוד דומע געשפילט א זעהר קליינע ראלע, ווי אויך דורך די בעוואוסטע רוסישע דעפוטאטען פון דער קאדעטישער פארטיי און דורך די ליבעק, ווי מיליוקאוו, נעקראסאוו, יעפרעמאוו, קערענסקי, טשכעאידזע און אנדערע, האבען נישט געהאט קיין שום ערפאלג, ווייל די גאסוד. דומע האט זיך געפיהלט צו שוואך צו קעמפפען מיט אזא מעכטיגער פערזענליכקייט ווי ניק. ניק־וויטש, בפרט נאך ווען די רוסישע ארמעע האט געליטען איין שווערע מפלה נאך דער אנדערער און נ. נ. איז נאך געווען רוסלאנד'ס „גאנצע האפנונג".

ע"פ נס איז נ. נ., א דאנק די אינטריגעס פון זיין גרעסטען געגנער ראספוטין אראפ פון זיין הויכען אמט און איז בעשטימט געווארען אלס נאמעסטניק פון קאווקאז.

ניקאלאי II האט אליין איבערגענומען דעם פאסטען פון הויפט־קאמאנדיר איבער דער גאנצער רוסישער ארמעע.

נאך א בעראטונג פון בעוואוסטע יודישע כלל־טוער, וועלכע איז פארגעקומען אין פעטערבורג אין דער וואוינונג פון איינציגען יודישען מיטגליד פון גאסוד. סאוויעט, דעם פאפולערען ה' ווינשטיין, האט דער פערשטארבענער מ. מ. ווינאווער, דעמאלדיגער וויצע־פארזיצער פון דער קאדעטישער פארטיי און שפעטערדיגער אויסערן־מיניסטער אין דער רעגירונג פון קרים, מיר פארגעלעגט זיך צו ווענדען דורך דער פערמיטלונג פון קאדעטישען דעפוטאט געראסימאוו צום גענעראל אלעקסייעוו אין הויפט־שטאב, געראסימאוו האט אלס בעפולמעכטיגטער פון זעמסקי סאיוז זיך בעטייליגט אין דער ארבייט פון הויפט־קווארטיר, וואס האט זיך דעמאלט געפונען אין מאהילעווער גובערניע.

מ'האט מיך פערזארגט מיט די נויטיגע רעקאמענדאציע־בריף און א דאנק א ספעציעלער ערלויבניש בין איך אפגעפאהרען אין הויפט־קווארטיר, וואו ניקאלאי II האט זיך דאן אויפגעהאלטען.

גענ. אלעקסייעוו האט מיך אויפגענומען. ארויסקומענדיג צו מיר, האט ער מיר ערקלערט, אז מעהר ווי 5 מינוטען צייט קען ער מיר נישט אפגעבען. איך האב זיך דעריבער בעמיהט צו זיין קורץ און צו זאגען איהם דאס וויכטיגסטע אין משך פון א פאר מינוט.

ער האט מיר געשטעלט איינציגע פראגען, הויפטזעכליך האט ער זיך פעראינטערעסירט מיט מיין ערקלערונג, אז נוט אלע יודען קענען לייענען רוסיש און, אז נישט האבענדיג קיין יודישע צייטונגען, ווייסען זיי נישט, וואס עס טוט זיך אויף די פראנטען, וואו זייערע קינדער קעמפפען; און דאן — אז די עלטערן פון יודישע סאלדאטען קענען נישט קארעספאנדירען מיט זייערע קינדער צוליב דעם פערבאט צו שרייבען יודישע בריף.

אלעקסייעוו האט מיך אויפמערקזאם אויסגעהערט און מיר ערקלערט, אז ער אליין קען דא גאר נישט טון. דער ענטפער קען נאר דער קייזער. ער האט מיר אבער צוגעזאגט זיך צו פערשטענדיגען מיט'ן גענעראל ברוסילאוו, הויפט־קאמאנדיר פון דער דרום־ארמעע, און ברוסילאוו'ס ענטפער צושטעלען דעם קייזער. ער האפט, האט ער געזאגט, אז מיין מיה וועט נוט זיין אומזיסט.

און אזוי איז עס אויך אין דער ווירקליכקייט געווען.

דער הויפט־שטאב האט אנגעפרעגט ביי ברוסילאוו'ן, וועלכער האט אין דעם פאל געהאט א סך צו זאגען. ברוסילאוו האט זיך פערשטענדיגט מיט'ן פירשט שטשערבאטאוו, דעם קאמאנדיר פון 7. קארפוס אויפ'ן רומענישען פראנט, און דער לעצטער ווידער האט געמאכט אנ־אנפראגע ביים אדעסער מיליטערישען גענעראל־גובערנאטאר עבעלאוו.

נאך ווייטערדיגע אונטערוועגענציען ביי יעדען פון די דערמאנטע גענעראלען און נאך גרויסער מיה האט דאן דער קייזער, לויט דער פארשטעלונג פון הויפט־שטאב, געגעבען די ערלויבניש ווייטער ארויסצוגעבען די צייטונג „אונזער לעבען", אפשאפענדיג גלייכצייטיג ניקאלאי ניקאלאיעוויטש'ס גזירה צו שרייבען יודישע בריף און צו רעדען יודיש דורכ'ן טעלעפאן.

בוקארעסט, ענדע אפריל.

ברעזאן

פון דער סעריע „שטעט“
— רייזע־איינדריקע —

(ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט“)
— פון —
ש. טשערנאוויץ.

.1

איך וויל איצט, ליבע יודען, ניטשט מאריך זיין, לטען הקיצור ווארף איך ארויס די „שונען“ מיט די ווייכע „זיי־ענס“ פון דער שטאט ברעזשעזשאני, וואס א ליטווישער יוד קען אויף דעם צו־ברעכען די ציינער, און ווייז עס פשוט: ברעזאן, יודישלעך. אבער אפשר געדענקט ווער פון איך, דאס אין מלחמה־צייט האבען מיר אויף אויסוועגיג, ווי עכטע פאליאקען, ארויסגערעדט דעם ראזונגען פוילישען ווארט? מיר זענען געווען קלאר, ווי א יוד אין אשרי, און אלע פרטים וועגען די צוזאמענשטויסען וואס קומען פאר ביי ברעזאן. דא איז גע־ווען ניטשט נאר א פאזיציע, נאר א פא־זיציע בתוך פאזיציע, א מין פערדרע־העניש אונזר ומומלענוש, אזוי, אז קיי־נער האט ניט געוואוסט ווען עס גע־הערט, איינענטליך, די דאזיגע שטאט.

גאט האט דעם שטעטעל געבענטשט מיט בערג און בערגלעך, טאלען און וועלדער. אין א געוועהנליכער צייט איז אזא מין לאנדשאפט א ברכה פון דער נאטור, זומער־טעג לויפען זיך ארום מחנות קינדער אויף די בערגלעך, שפּי־לען אין זאמד און שטיינדלעך, און יונ־גע פארלעך שמועסען דארט שפּאצי־רענדיג וועגען סודות, פון וועלכע עס דערצעהלען אייניגע די אנדערע אלע גע־ליבטע פון אלע דורות. און ציטירען פון שיר השירים אן. העלפט אבער גאט א מלחמה — דאן ווערט די ברכה אין א קללה פערוואנדעלט. פון בערג ווערען — אקאפעס, וועלדלעך — פאזיציעס. און דא, אין ברעזאן, האט די נאטור גע־מאכט א מין וואונדער: דער טייך, די גאלדענע ליפא, לינט אזוי ווי העכער פאר'ן שטעטעל, וואס געפינט זיך ווי אין א טאל. אויף דעם אופן איז ברע־זאן ווי פון דער נאטור צוגעגרייט גע־ווארען פאר א פאזיציאנס־פלאץ. פון אוי־בען קען מען דאך אויסקוקען און בע־טראכטען די גאנצע סביבה און פון א ווינקעל קען מען שיקען א קויל און טרע־פען דעם שונא. און דעריבער האבען אי די עסטרייכער אי די רוסען ניט גע־וואלט נאכגעבען און זענען פון דעם פלאץ ניטשט אפגעטרעטען און פערלויף פון לאנגע חדשים און אין אין שטעטעל זענען געווען צוויי מחנות, וואס האבען זיך בעקעמפט, ווי ניט בעמערקענדיג, אז צווישען זיי שטעהן נאך און לעבען נייטראלע מענשען.

ווי האבען די דאזיגע מענשען געלעבט אין פערלויף פון די לאנגע טרויעריגע און שרעקליכע צייטען? פרעגט קיין קשיות ניט, ווען איהר בעטראכט יעצט, שוין לאחר המעשה, דאס וואס יעדערער פון אונז האט איבערגעלעבט אין די מלחמה־יאהרען און קוקט אביסעל אהינג מער, — נעהמט ארויבער א גרויל און מבול, וועגען וועלכען ס'ווערט דער־צעהלט ליבע. על פי שכל האט דער בלוט־מבול געדארפט פערניכטען די גאנצע מענשהייט און די וועלט האט געדארפט אונטערגעהן, ווי אין די צייטען פון דעם צעהלט אין ספר בראשית. איסער אויך נח, וועלכער זאל זיך פערוואלגערן ער־גען אין א תיבה. און דאך לעבען ווידער מענשען, האוזען און לויפען, טוען און ארבייטען, שאפען און דענקען, טראכטען אויס המצאות, און... טאנצען טשארלס־טאן. נאר אז איך בין געשטאנען הונ־דערט שטאט אונזער רעזאן און האב אויס־געהערט די ערצעהלונגען וועגען דעם ווי מענשען האבען איבערגעלעבט יענע שרעקליכע צייטען — האב איך געשוי־דערט פון אונגלויבליכער אויפרעגונג. שטעלט זיך פאר: פון צוויי זייטען, אוי־בער'ן שטאט, אויף די בערגלעך — פא־זיציעס. די עסטרייכער מיט די רוסען „ריידען זיך דורך“ אויף הארמאט־לשון, אזוי זיך, פון „פריינדשאפט“ וועגען. טאג פאר טאג, נאכט פאר נאכט, שעה פאר שעה, און אין מיטען זיצן זיך מענ־שען און זענען מקבל מתנות: באמבעס איבער'ן קאפ. און דא מוז מען לעבען פיהרען טאג־טעגליכע אינטערעסען. האנדלען, וואנדלען און ציהען דעם פא־דים פון דעם מענשליכען קיום. מען קען דאך חדשים לאנג ניטשט ליגען אונטער דער ערד אין אין די קעלערס. מען מוז געהן אין גאס, נאר קיינער ווייס ניט ארויסגעהענדיג פון שטוב, אויב ער וועט צוריקקומען אהיים מיט'ן לעבען. און אויב אויפ'ן וועג וועט איהם ניט פאקען א קויל, וועלכע האט זיך געצילט ניט אין איהם. אין מען איז געגאנגען און מען איז געפאלען און מען האט ווייטער געלעבט.

די געשעהעניש האבען דאך גע־ווירקט. מענשען האבען זיך ווי פון פייער ארויסגעראטעוועט און ארויבערגעלאפט זיך קיין עסטרייך אדער בוקאווינא. די יודישע בעפעלקערונג איז פערקלענערט געווארען, אזוי אז אין דעם מאמענט וואס איך האב די שטאט בעזוכט, האב איך דארט געפונען די זעלבע צאהל, וועלכע איז געווען מיט 27 יאהר צוריק: 4500 יודען. און ווען ניט דער דראנג פון די יודען אומצוקעהרען זיך צום אל־טען נעסט, וואלט אויך די דאזיגע צאהל ניטשט געווען, ווייל די פרנסה קוועלען זענען דא זעהר שוואכע.

די פאזיציעס האבען דאך ברעזאן ניט חרוב געמאכט. די לאגע פון דער שטאט, די בערגלעך און טאלען, ארויף און אראפ אויף ירושלים'ער שטייגער, מאכט דעם אויסערליך אויסזעהן פון שטאט זעהר שעהן. אלטע תנינים, איינגעפונדרעוועטע, אי־סטיליזירט, ווי אין די אלטע היסטארי־שע שטעט. וואו ניטשט וואו — פאלאצען, הויפּטזעכליך רעגירונגס־געבוידען. און מיינע חברים וואס האבען מיר גלייך אנ־קומענדיג געוויזען די שטאט האבען מיט רעכט שטאלצירט מיט „אונזער ברזשע־זשאני“.

.2

איך האב געהאט די זכיה צו עפענען דעם ניי־געבויטען פאלקס־הויז (בית־עם) מיט א רעדע. דאס איז געווען כמעט דער ערשטער בנין א יודיש־ציוניסטי־שער, וואס איך האב געזעהן אין גא־ליציען. ארום מיר, ביי א גרויסען טיש, און נאך ניטשט קיין פארטיגען זאל, הא־בען זיך אויפגעקליבען די אלטע ציוניס־טישע אינטעליגענץ, עסקנים, וואס טרא־גען אויף זייערע פלייצעס דעם לאסט פון דער ציוניסטישער ארבייט, און דערביי די בלוהענדע יוגענד.

צום ערשטען מאל האב איך זיך גע־שפּירט ווי פאר אנ'עקזאמען. נאך פרי־הער איז געווען ביי מיר אין האטעל א גרויסער ויכוח צווישען די חברים: אויף וועלכער שפראך זאל איך רעדען? די עלטערע האבען נעפאדערט: יודיש, ניט חלילה צוליב זייער יודישיזם, נאר פשוט: זיי האבען געוואלט פערשטעהן. די טעמע איז געווען אן אקאדעמישע, א היסטארישע אפהאנדלונג, און זיי האבען גערעכענט, אז די רעדע וועט זיין פאר זיי אונפערשטענדליך. אויב זי וועט גע־האלטען ווערען אין העברעאישען.

— ווער קען עס פערשטעהן די ארץ ישראל העברעאיש מיט חברה ספרדית?

— האבען זיי גע'טענה'ט — אויך אין די שולעס מיינען מיר, אז עס וואלט פיל גלייכער געווען מען זאל לערנען מיט חברה אשכנזית, אבער דא, ווען מיר ווי־לען, אז אלע זאלען פערשטעהן איז גע־ווים גלייכער, אויב ניט העברעאיש בהברה אשכנזית. — יודיש.

דאס איז אנ'אלטע מלחמה, וועלכע ווערט געפיהרט אין אלע שטעט און שטעטלעך צווישען יונג און אלט, על־טערן און לעהרער. די עלטערע און על־טערן פאדערן העברעאיש מיט חברה אשכנזית. ערשטענס, זאגען זיי, איז דאס דער לשון פון די תפילות, וואס פאר א פנים האט דער דאווענען, ווען די קינדער שטעלען זיך אוועק אין זאגען: „בארוך אתא“. דאס איז קיין דאווענען ניטשט. אויסערדעם קענען די עלטערן נים פערשטעהן דעם העברעאיש רעדען פון די קינדער, הגם זיי האבען דאך אויך געלערנט תנ"ך און גמרא און קענען אפּט די העברעאישע שפראך בעסער פאר די קינדער, ווייל דער קלאנג פון דער ספרדית איז אונפערשטענדליך. דא גענען, מענה'ט די יוגענד: מיר מוזען זיך צופאסען צו ארץ ישראל, פון וואנען עס ציהט זיך די קוועלע פון העברעאיש. דאס העברעאיש דינט פאר אונז איך אלס מיטעל צו פעראייניגען דעם יודי־שען פאלק: עם אחד, שפת אחת, וארץ אחת (איין פאלק, איין שפראך און איין לאנד). און ווען מיר הויבען אן פיגאנ־דערמיילען ארץ ישראל מיט'ן גלות אין דער אויסשפראכע, — דאן פערבלייבען מיר ווידער ביי צוויי פעלקער, איינע א אשכנזישע און איינע א ספרדישע.

אויסגעפיהרט האט, ווי תמיד, די יו־גענד. זייערע מאטיווען זענען געווען פאלגענדע: אז ס'קומט א שליח פון ארץ ישראל מוז ער קודם כל רעדען אויף זיין שפראך און ערשט דערנאך ארויבער געהן אויף דער שפראך וואס ווערט דא גערעדט, צווייטענס, אויב מיר בענייען דעם בית־עם איז, פערשטעהט זיך, פּיערליכער און ציוניסטישער אנצוהויבען די ערשטע רעדע אין אונזער אפּי־ציעלער שפראך.

די עלטערע האבען בעקומען א קליינע קאמפּענסאציע. זיי האבען זיך צו־שטעלט אויבען אן, האבען מיר ארום־גערינגעלט, ארייגעקוקט אין מויל א־יין פונקט ווי א טויב־שטומער ווען ער וויל פערשטעהן דעם רעדעוודיגען. זיי הא־בען די אויערען צוגעלעגט און זיך אזוי צוגעהארכט, אז מיר איז ווירקליך גע־ווען אונאנגענעהם. נאר שפעטער צו, אז איך האב זיך צורעדט און האב בעמערקט, אז מיינע אלטומשקע שכנים אין זייערע פנים'ער זענען צופלאטט פון נחת — האב איך פערשפּילט, אז זיי האבען פערשפּילט. אבער דאס מאל זע־נען זיי פון דער מפלה געווען צופרידען. דער גרעסטער געגנער פון דער חברה דכפרדית האט מיט שמחה קאנסטא־טירט, דאס ער האט יעדעס ווארט פער־שטאנען, און ער האט צוגעגעבען גאנץ אפען, אז בעצם איז די יונגער גערעכט, ווייל מיר מוזען אנשטעלען אונזערע זייגערס לויט דעם ארץ ישראל זייגער און נאכגעהן נאך דימנה גיס פון אונזער היים, ניטשט פערקעהרט.

— יעדער פון אונז — האט געזאגט דער נייער חסיד פון דער ספרדישער חברה — דארף זיך רעכנען פאר א קאנ־דידאט צו זיין אין ארץ ישראל. איך האלט ניטשט פון ציוניזמוס פון די, וואס פערזעגנען ארץ ישראל און זיצען אין גלות. און אויב אזוי — וואס פאר א פנים וועלען מיר דערמען האבען מיט דער אשכנזישער הברה?

שפעטער צו איז געשלאסען געווארען א פאלקסמער שלום צווישען אלע צדדים, לכבוד חנוכת הבית, ארער גלאט לכבוד ארץ ישראל, האט זיך חברה אוועקגע־לאזט אין א קארהאר טאנצען א ארץ ישראל דמרא. און די ווענד פונ'ם נייעם בית־עם האבען צום ערשטען מאל גע־זעהן וואס ס'הייסט א טאנץ עד כלות הנפש ווער האט עס געהאט חשק צו געהן אזוי פרוה אהיים, און אזא קעלט אין חושך. ווען דא איז אזוי אינגעליך ווארעם, און א חבר'ישער סביבה.

מיר זענען ארום שבת פון בית־עם און אויסגערעכענט דעם פלאן פון מאר־גענדיגען טאג. תמיד איז דער שבת'דיגער טאג דער שווערסטער אין אונזער ארבייט אין די גלות־לענדער. אייננס נאך מיטאג האב איך געזאלט רעדען אין גרויסען בית־מדרש, ביי זיך אין האטעל פראווענען א מין שלוש־סעודות, אדער „עונג שבת“, אוועגדס א באנקעט, און אליין איז געווען פון פריהער און איינגע־ארדענט מיט אלע פרטים. אבער א „מענש טראכט און גאט לאכט“: קיינעם פון אונז האט זיך נישט גע'חלומ'ט, אז די אלע הכנות וועלען צושטערט ווערען צוליב א צופאל, וואס האט אויפגערו־דערט דאס גאנצע שטעטעל און האט מיך געמאכט פאר דער פאפולערסטער פערזענליכקייט אין ברזשעזשאני.

.3

שבת פרוה איז עס געווען.

איך בין זיך מיר רוהיג מיט איינעם פון די גבאים, געגאנגען אין שוהל דאווי־נען. געהענדיג פערביי דער פאליציי־גע־בוידע, האט מיך א פאליציאנט אפגע־שטעלט און האט מיך העפליך איינגע־לאדען אריינצוגעהן אין דער פאליציי, ווייל מיין פאס איז נישט אין ארדנונג.

איך בין די גאנצע צייט פון מיין רייזע, געווען גאנץ רוהיג און שטאלץ אויף מיין ארץ ישראל פאס. וואוהין איך בין געקומען האט מיך די מאכט אויפגענוי־מען מיט גרויס דרך ארץ, אלס א בריטי־שען בירגער. מיין ווייזע קיין גאליציען פון באזעלער קאנגרעס פארענדיג, האב איך אפילו בעקומען אין פאריז מיט גרויס שווערינקייט, נאר דורך א פרא־טעקציע פון פרעזידענט דומערג אליין. אלס עהרען־פארזיצענדער פון פרא־פא־לעסטינא קאמיטעט — דאך האב איך איהם בעקומען. דער טערמין ון מיין ווייזע האט זיך אבער פערענדיגט מיט א וואך צוריק און איך האב אין לעמ־בערג צום פאליציי־פרעזידענט אנגעגע־בען א בוטע וועגען פראלאנגאציע אויף נאך דריי חדשים און א קאפּיע פון דער בוטע איז געווען צום פאס צוגעקלעבט.

איך האב פערשטאנען און וואס די סירכא בעשטעהט, אבער איך בין געווען גאנץ זיכער, אז דא איז א מיספערשטענדניש. און פאליציי אבער האט מען מיר געזאגט, איך מוז זוכען דעם סטאראסטא און ביי איהם בעשטעטיגען די פראלאנגאציע.

מיר איז נישט שטארק געפעלען גע־ווארען דער כבוד, וואס די פאליציי האט מיר געמאכט: זי האט מיך בעגלייט מיט א קאנוואי. נאר קיין גראבער מענש קען מען נישט זיין און אז פאלי־ציי הייסט געהן, געהט מען. איך בין ארייין און סטאראסטווע. עס האט מיך אויפגענומען דער געהילף פון סטארא־סטע, א טיפּישער אוקראינער מיט וואנ־צעס אלא שעוועענקא. ער האט בעט־ראכט מיין פאס און האט מיר קאטעגא־ריש ערקלערט:

— „זי מוזען זא פריינדליך זיין זא־פארט פערלאזען ברזשעזשאני. די ווייזע האט זיך פערענדיגט. פאר איהר מיט דעם ערשטען צוג מוזט איהר פערלאזען אונזער שטאט. די פראלאנגאציע פון לעמבערגער פאליציי־פרעזידענט איז נאר א לאקאלע אויף לעמבערג, אבער זי האט נישט קיין שליטה אויף טארנא־פאלער בעצירק.

איך האב איהם פונקט אזוי קאטעגא־ריש געענטפערט:

„איך פערלאז ברזשעזשאני מארגען פרוה מיט דעם ערשטען צוג קיין לעמ־בערג. היינט פאר נאכמיטאג איז שבת, און דעם יודישען רוהע־טאג קען איהר נישט פארדערן פון א יודען, ער זאל ארויספאהרען פון שטאט. נאך מיט א לוצייו און מיט גוואלט קענט איהר מיך, נאטירליך, נעמען ון האטעל און פיה־רען צום באהן.

— „און ברזשעזשאני בין איך דער בעל הבית און איך קען צווינגען א מענ־שען צו פאהרען, ווען איך וויל און נישט ווען ער וויל“.

דער פאליציסט, וואס האט מיך בע־גלייט, האט נאך דעם טאג פון אונזער שמועס פערשטאנען לויט זיין שכל, אז איך בין ארעסטירט. אבער אז דער גע־הילף פון סטאראסטא האט בעמערקט זיין בעוועגונג, האט ער אויף איהם אנ־געשריען, זאגענדיג דערביי: „די זעהסט נישט, אז מיר האבען צו טון מיט א בריטישען בירגער?“

איך בין אוועק אין שוהל. מיין אנקו־מען האט דעם עולם אויפגערודערט. איך האב בעמערקט, אז דאס דאווענען לויפט שוין דעם עולם נישט אזוי שטארק אין קאפ. אלע רעדען, מענשען לויפען ארויין און לויפען ארויס, מען לויפט איין וועל־כען מיך צו רעטען פון א גירוש.

איינס אוהר נאכמיטאג האט מען מיך געפיהרט צו מיין לעקציע אין שוהל מיט א בעגלייטונג פון הונדערטער מענשען, דעמאנסטראטיוו און אלס פראטעסט געגען דער רעגירונג וועגען אנגעקוקטען און שוהל אלט און יונג, גאנץ שטאט און דעם אויך מענשען, וואס זענען אין לעבען אין שוהל נישט געגאנגען און האבען זיך קיינמאל מיט ציוניזמוס נישט אונטערעסירט. מען האט מיך מיט אפ־לאדיסמענטען אויפגענומען און בכבוד ארויסגעגנומען אין שוהל. אבער אין דעם מאמענט איז געקומען א פאליציי־בעאמט מער מיט פיער פאליציסטען און האט איבערגעלעזען א בעפעהל, אז היות דער רעדנער האט נישט קיין וואיאזשעניע אין ברזשעזשאני, מוז ער זאפארט פערלאזען די שוהל און מאר נישט ארויס־טרעטען.

מיין אגמאציע־רעדע וואלט אבער פיל ווענינגער געהאלפען צו מיין פאפו־לאריטעט און צו מיין צוועק, ווי אט דער דאזיגער פערבאט. אלע פערזאמעלטע האבען מיך בכבוד אפגעפיהרט אין האָ־טעל, וואו עס האט זיך פערזאמעלט די נאהענטסטע ציוניסטען צו א שמועס וועגען ארץ ישראל. שפעטער צו איז מען געקומען צו לויפען מיט א: בוטע „און נאמען פון דער שטאט“, איך זאל ארויסגעהן אין גאס און ווייזען זיך פאר'ן עולם, ווייל ס'איז ארויס א קלאנג, אז מען האט מיך ארעסטירט. און דער בעגלייטונג פון צעהנדליגער מענשען בין איך דורכגעגאנגען די הויפּט־גאסען פון שטאט, וועלכע האבען געשוואוימט און געדרייבעלט מיט יודען מכל המינים. מיין דורכגאנג האט ארויסגערופען א דעמא־סטראציע.

פונער א ווינגער איז דאך די באהן אוועק אהן מיר. דער סטאראסטא אליין האט אויסגערדרוקט זיין בעדויערן פאר דער האנדלונג פון זיין געהילף און ער האט פערלענגערט מיין זיין אין ברזשע־זשאני אויף פיער און צוואנציג שעה, דאס הייסט פונקט, ביז וואנען איך האב אליין גערעכנט דא זיין.

אוועגד צום באנקעט בין איך אנ־געקומען און מיט א ווינער אוועגנט געקומען זייגען און שוין דאן האב איך זיך קיי־ן פערגעשטעלט צווישען דעם קאלאסא־לען עולם, וואס איז אונגעבעטען גע־קומען. אנשטאט אכציג פערזאן זענען געקומען הונדערטער. אנשטאט צו זיצען, איז מען געשטאנען קאפ אויף קאפ. איך האב דא גערעדט מיין רעדע דריי שעה מיט הפסקות. און אז די פאליציי איז געקומען פרעגען: וואס דא קומט פאר? האט מען געענט־פערט: דער נאסט האלט א טאסט־רעדע לכבוד סולזשעסער־וואלט. אויף זיין פראגע: צו וואס דארף א טאסט־רעדע דויערן דריי שעה? האט איהם די בעזוצץ געענטפערט: „אין ארץ ישראל איז אזא מנהג, דארט רעדט מען זעהר לאנג (דאס איז גלאט אמת!).

דער ערפאלג איז אין שטאט געווען אזוי גרויס, אז איך האב שוין נאט גע־בעטען, אז די פאליציי אין ארץ ישראל זאל זיך אויך אזוי ארייננמישן אין אונזערע ענינים, ווי און ברזשע־זשאני.

תל־אביב. 1929.

אויף דער ביהנע

אנ'ערינערונג

— פון —
ד"ר ש. טשערניכאווסקי.
יידיש פון ע. פליישמאן.

מיין ערשטען אויפטריט אויף א בוה־נע האב איך נאך בערובירט, ווען איך בין נאך געווען א יונגעלע פון זיבען יאהר.

מיר האבען אין א גארטען פון אונ־זערע א קרוב געגעבען א „פארשטע־לונג“, יענעם אין יענער צייט אזוי בע־ליבטען פאלקס־שפיל, וואס מען פלעגט אויפפיהרען אויף די ירידים הין די רו־סישע שטעטלעך און געווים אויך אין אונזער שטעטעל קאנסטאנטין — „צאר מאקסימיליאן“.

די ליטעראטור־היסטאריקער דער־צעהלען, ווי אזוי די דאזיגע פאלקס־שפיל האט דורכגעמאכט א סך גלגולים ביז זי איז אנגעקומען אין רוסלאנד, האבענדיג דורכגעגאנגען פערשידענע ענדערונגען און וואריאציעס. עס האט זיך געהאנדעלט וועגען א שרעקליכער געשיכטע מיט דעם שלעכטען און בייזען קעניג מאקסימיליאן, וועלכער האט זיין גוטען און פרומען זוהן, מאקסימיליאן דעם יונגערן, געוואלט אפ'שמד'ן און איהם מאכען פאר א מאכמעדאנער, און וואס עס האט מיט זיי פאסירט.

אט ביי יענער פארשטעלונג האב איך ארויסגעוויזען מיינע גרויסע בריה'שי־קייטען און פעהיגקייטען. איך האב דאס געמאכט און צוזאמען די פערשידענע פלייזין ווי די שווערדען און שפיזען, געמאכט פון האלץ און פאפענדעקל, ווי אויך די אלערליי „קאסטיומען“, בע־פוצט מיט פראנזען און טראלזען פון בע זילבערטע און בעגילדעטע פאפירען און פערשטעהט זיך, אויך די פערשידענע גאלדענע און זילבערנע „שפאקלעטען“.

עס איז אוברוג צו זאגען, אז מיינע אייגענע מעדאלען זענען מאקע געווען די שענסטע שענסטע אזוי, אז כאטש איך האב בלויז געהאט די ראלע פון א דינער ביים קעניג, האב איך בעקומען א חנבש בויסעל כבוד און קאמפלימענטען.

די צווייטע פארשטעלונג, אין וועלכער איך האב זיך און יענע יאהרען בעטייליגט, איז געווען די נוס־בעזאגטע דרא־מע „די רויבער“ פונ'ם בערוהמטען דייט־שען דיכטער שולער. איך געדענק נאר אונצט, ווי מיין הארץ איז געווען פול מיט רחמנות אויף דער העלדין, אבער וואס איך געדענק שוין אונצט ניט, איז ווי אזוי ס'בין ארויף אויף דער בינע איך געדענק נישט צו האב איך דעמאלט גע־האט דאס, וואס מען רופט „לאמפען־פיבער“ אין צו האב איך זיך אויך בע־נוצט מיט די סגולות, וואס א סך שוי־שפילער, זינגער און וויאלין־קונסטלער, וואס האבען מורא פאר אנ'„עין־הרע“ בענוצען, ווי האלטען א געווינטען קנאפּ אין האנט, ארער צוגויפשליסען זייערע פונגער און די קעשענעס אויף א געוויי־סען אופן, הנגטען זיך בענענגען א גלח, אדער נעבען איינער דעם אנדער; די בעוואוסטע ברכה — ביזן און נאכען ברכעלען — אלץ אזעלכע „אויסגע־פונדעטע“ סגולות. וואס בעשיצען פון אלראס בייז...

און א פאר יאהרען רום בין איך שוין אויפגעטרעטען אויף א בוהנע און ערעם דאס איז געווען אין דער יודישער האנ־דעלס־שול פון פראפ' האלמאן, וואו איך האב פארגעטראגען ש. פרוג'ס ליד „דער טרעהרען־בעכער“ און רימיש.

דערנאך (מיר דאכט אין יאהר 1894) האב איך אין דער האנדעלס־שול (וואס האט געטראגען דעם נאמען נאך צאר ניקאלאי דעם ערשטען) פארגעלייענט דעם דיכטער יהודה ליב גארדאנ'ס שיר — אין העברעאיש.

מען האט דעמאלט לכבוד דעם 50. יאהרציים נאך דעם בערוהמטען רוסי־שען פאבעל־דיכטער קרילאוו, געגעבען א גרויסארטיגען ליטעראריש פריה־מארגען. די גוים, דארפט איהר וויסען, אז זיי גיבען לכבוד עמיצען אנ'אוונט אדער א פריהמארגען, פיהרען זיך גאנץ אנדערש ווי מיר, יודען. ביי אונז, למשל, אז איהר וועט הערען ווי איינער לייענט פארט יאליק'ס שירים, א צווייטער זינגט שניאור'ס לידער, א דריטער לייענט אנ־אנעקדאט וועגען אדם הראשון, דער פי־דעל־שפּילער שפּילט די ניגונים פון טא־סענא; די סאפראנע זינגט שובערט, די פיאניסטין פערגעהט זיך און די לידער פון ראכמאנינאוו און דער רעדנער לויבט די ווערק פון יעקב כהן — דעמאלט ווייסט איהר, אז דער דאזיגער אוונט איז געווען — לכבוד משערניכאווסקי! דער פארלעזער, ווידער, גלויבט הייליג, אז דער אוונט איז נאר פון זיינעטוועגען; די פיאניסטין פון איהר זייט צווייפעלט גאר ניט, אז דער עולם איז גע־קומען דוקא צוליב איהר; דער וויאליני־סט ווידער גלויבט, צי ער איז דער העלד פונ'ם אוונט און דער זינגער האלט נאר זיך פאר'ן צענטער פון דעם גאנצען עסק. וואס דער עולם אבער דענקט דערביי — דאס ווייס איך נים.

די גוים אבער פיהרען זיך אנדערש. זיי לייענען דוקא פאר די ווערק פון דעם, פאר וועמען דער אוונט איז בעשטימט געווארען. קיין אנדער נאמען ווערט ניט דערמאנט ביי דער פערזאמלונג, וואס איז געווידמעט געווארען צוליב איינעם, ביי זיי מישט מען ניט קיין איין שמחה מיט אנ'אנדערער. מען זינגט ניט און מען דעקלאמירט ניט קיין אנדערע זא־כען א חוץ די פון דעם נאסט פון דעם אוונט. דער רעזולטאט איז, אז דער גאנצער עולם געפינט זיך די גאנצע צייט אונטער דעם איינפלוס פון דעם, לכבוד וועמען מען איז זיך צונויפגעקו־מען. אזוי, אז אפילו דערזעלבע וואס דא־בען פון איהם ביז איצט ניט געהערט, געהען אהיים פון דער פערזאמלונג מיט א געוויסען בעגריף וועגען איהם און זיינע ווערק.

דאס זעלביגע איז פארגעקומען אויף דעם דאזיגען פריהמארגען, וואס איז גע־מאכט געווארען צום אנדענק פון קרי־לאוו'ן. אלע בילדער אויף די ווענט הא־בען פערגעשטעלט סצענעס פון קרילאוו'ס פאבלען; אלע רעקאראציעס זענען בע־שטאנען פון זיינע ווערק און האר־שפּיעלט נאך די רעדעס און די בוהנע־פארשטעלונגען זענען אודאי געווען בלויז וועגען און פון קרילאוו'ס שאפונגען און אזוי ווי עס האבען זיך און אונזער שול געפונען קינדער פון דרייצעהן פערשי־דענע פעלקער, האט מען געלייענט קרי־לאוו'ס פאבלען און איבערזעצונגען אין 13 לשונות. כדי אלע זאלען זעהן ווי חשוב קרילאוו איז ביי אלע א דערע פעלקער.

און אזוי ווי מיין ווינענקייט איז דארט געווען, אזוי צו זאגען, דער פער־טרעטער פון דעם יודענטום אין אונזער שולע, א מין „רב הכולל“ איבער אלע אונזערע עם־הארצ'ישע שולער, האב איך געלייענט קרילאוו'ן אין דער העב־רעאישער איבערזעצונג פון יהודה ליב גארדאן. און איהר מעגט זיין זיכער, אז איך האב דעמאלט געפיהלט פונקט אזוי, ווי די סאמע גרעסטע פיהלען זיך, ווען זיי טרעטען אויף א בוהנע, אבער מיט די פיל יאהרען איז דאס ווי פערגעסען און אפגעווישט געווארען פון מיין זכרון.

אבער אין „אויפטריט“ מיינע אויף א בוהנע, וואס איך דארף גראד נישט פערגעסען, און, מיר דוכט זיך, אז איך וועל דאס אייביג נישט פערגעסען, ווען איך אייך דא דערצעהלען.

פאסירט האט דאס מיט צוויי יונגע בחורים'לעך אויף ווענגען לופען עס האט בען זיך קוים בעוויזען די ערשטע הארי שפראצונגען. בייזע זענען געווען שולער אינגער פון דער גימנאזיע אין דער צווייטער — פון דער האנדעלס־שול, דאס הייסט איך אליין. און ווי איהר ווייסט, האבען אין יענע צייטען אלע סטודענ־טען געטראגען ספעציעלע מונדירן אדער אייניפארמען לויט דעם מנהג פון דער שול אדער גימנאזיע, צו וועלכער זיי הא־בען געהערט. האט מיין חבר, דער גימ־נאזיסט געטראגען גרויע הויזען, א מונ־דיר מיט א פונדערטע טוזשורקע (רעקעל), ארום געניים מיט ווייסע שנירלעך און זיל־בערנע קנעפּ און אנדערע בעפוצונגען; איך ווידער האב, אלס שולער פון דער האנדעלס־שול, געטראגען שווארצע הוי־זען מיט ווייסע פאסען; א שווארץ רע־קעל מיט א ווייס־בעשטריפטען קאלנער און א שווארץ הוטעל מיט ווייסע פאסען און, נאטירליך, האבען אויף די אלע בגדים אויך ניט געפעהלט די זיל־בערנע בעפוצונגען.

זענען אויך דאן געווען צוויי זעהר יונגע און זעהר שעהנע מיידלעך. איינע א בלאנדינקע מיט בלייע אויגען און לוי־טערע ראזעווע בעקעלעך, און די צווייטע איז געווען א ברונעטקע, וועמענס שעהנקייט, איך האב דעמאלט געמיינט, האט צו זיך קיין גלייכען נים אויף דער גאנצער וועלט. אבער אז און גאנץ ארעם איז נישט געווען נאך אזא פאר שעהנע אויגען ווי איהרע — דאס איז געווען א זיכערער פאקט.

די דאזיגע צוויי מיידלעך זענען גע־ווען חבר'טעס און שטענדיג אינאיינעם, דער גימנאזיסט האט זיך גע'חבר'ט מיט דער בלאנדינקע און דער סטודענט פון דער האנדעלס־שול — מיט דער ברונע־קע. אויף דעם אופן איז אונז אויסגעקו־מען צו געהן אלע פיער צוזאמען צו דער

(ענדע זעה זייט 11)

איבערדרוק צו פערבאטען

ראקעטען
א זאמלונג קאלאמבורען
פון אמיק (לאדז)

אמאל האבען מענשען געקענט ווע־רען בעגייסטערט פון נעמהע'ס „פויסט“. היינט ווערען זיי בעגייסטערט פאר א באקסער'ס — פויסט...

פרויען זענען ווי שוגר־ראמאנען: באמת זענען זיי גארנישט ווערט און פארט זענען זיי — אנציהענד...

צוויי זאכען דארף א שרייבער קענען: שרייבען און — הונגערן...

ווען די סוחרים וואלטען וועניגער אויסגעשטעלט, וואלטען זיך נישט אזוי פיל — אפגעשטעלט"...

פארהאן מענשען, וואס דורך זייער רייכקייט דערגרייכען זיי צו דער שענס־טער פרוי און פארהאן אזעלכע, וואס דורך א שעהנער פרוי דערגרייכען זיי צו — רייכקייט...

די גליקליכסטע מענשען זענען די, וואס האבען נישט ליב צו זוכען — קיין גליקען...

ווען א יונג מעדעל ענטשליסט זיך חתונה צו האבען מיט אנ'אלטען גביר, איז נאך נישט קיין בעוויז, אז זי וויל מיט איהם איהר גאנץ לעבען פערברענ־גען: זי וויל בלויז פערברענגען מיט איהם — זיין גאנץ לעבען...

פארהאן צווייערליי שרייבער: אזעל־כע, וואס שרייבען גוט אן א שיור און אזעלכע, וואס האבען ליב צו שרייבען — אהן א שיעור...

ס'רוב האבען אונזערע פרויען גאר חשק צו פרעמדעס: פרעמדע מענער, פרעמדע שפראכען; אבער איין זאך האָ־בען זיי ליב אייגענס: דעם אייגענעם מאן צו — יארען...

פופציג יאהר יודיש טעאטער

זכרונות — פון א. קאמפאניעץ

„רוסקי-ניעמעצקי קווארטעט".

ווען איך בין געווארען אבן שמונה עשרה, בין איך שוין געווען א גאנצער „א מעבינע" דאס צווישען די יודישע אקטיארען. דער פערבאט צו שפילען יודיש טעאטער האט דעמאלט געהאנגען מיט דער גאנצער שארף איבער דעם קאפ פון יודישען אקטיאר. אונזער גורל איז שטענדיג געווען אפהענגיג פון'ם מונדירטען „קנעפעל". איז עס געווען א גוי א נאיש-בראט, וואס מ'האט געקענט אפארביימען אנ'עסק האט מען ווי נישט איז נעיטפילט, און אז אך און וועה איז געווען צו אזא שפילען, איז אבער דער פריסטאוו אדער אוריאדניק געווען א נקי כפים'ניק, א גוי א רשע, האט מען שוין געמעגט פערגעסען אויפצושטעלען די ברעטער, און אט אזעלכע אומשטענדען בין איך ארומגעפאהרען מיט א טרופע אקטיארען איבער די שטעטלעך פון אוקראינע און געפרובט דאס מזל. מיט גרויס מיה איז מיר אויסגעקומען צוזאמענשטעלען די טרופע, פיל אקטיארען האט נישט געפאסט, וואס איך, אזא יונגער שנעק כמעט נאך א מאלאקאסאס זאל זיין זייער דירעקטאר, אנדערע האבען ווידער נישט געגלויבט אין מיינע אונטערנעמונגס-פעהיגקייטען, און דערצו האבען נאך א סך זעהר גוט נערענקט מיינע יונגעלשע מעשים, ווען איך האב אויסגעשטעלט קראוויעצען א דודקע און ארעסער „פאטאן-טעאטער" און מ'האט זיך בכלל נישט געוואלט אויף מיר פערלאזען.

איך בין אבער געווען יונג און ענערגיש און ענדליך האב איך מיט מזל צוזאמענגעשטעלט די טרופע און הײדא אין די שטעטלעך אריין. צוליב מורא פאר א גוט אויג, האב איך מיין טרופע א נאמען געגעבען „רוסקא-ניעמיעצקי קווארטעט". אונטער דעם דאזיגען נאמען איז אונז אויף טייל ערטער געלונגען אויפצושטעלען גאנצע פיעסען, וועלכע זענען אראפ מיט גרויס ערפאלג. געוועגליך האבען מיר, על כל צרה שלא תבוא, געהאט צוגעגרייט א פאר פיינע רוסישע קופלעטלעך, געשפילט האט מען ביי אויסטערלישע בעדינגונגען. אריינקומענדיג אין א שטעטעל אריין האבען מיר קודם כל געפרובט דעם דופק ביים „קנעפעל", און איז עס געווען א גוי, וואס האט ליב געהאט צו נעמען, איז געווען טוב. האט מען אבער אנגעטראפען אויף א רשע מרושע, האט זיך איינער פון אונזערע יאטען אוועקגעשטעלט אויף קאראול פאר'ן טעאטער און גוט אכטונג געגעבען, צי דאס קנעפעל האט נישט אמאל בדעה זיך אריינצוכאפען צו אונז זעהן, ווי מיר שפילען. און דערהערענדיג פון דערווייטענס די שריט פון דעם וואזשנעם פארשוין, האט ער אונז תיכף געגעבען א סיגנאל און כהרף עין, איז אבישלום פערוואנדעלט געווארען אין א ליאווקע מאלאדיעץ און פון דער באבע יאכנע איז געווארען אנ'אלטע ציגיינערין און די גאנצע האפטע אקטיארען האבען געקנאקט די רוסישע צוגיינער-קופלעטלעך, אז עס איז אזש געגאנגען א רויך. דאס קנעפעל איז אריין זיך אוועקגעזעצט ברייטליך אויף א שטול און הנאה געהאט פון די יאטען. און אז גאט האט געהאלפען, דער גוי האט בעדארפט אוועקגעהן אויף סלוזשבע, זענען מיר צוריק פערוואנדעלט געווארען אין יודישע אקטיארען און פערענדיגט דעם איבערגעריסענעם אקט. עולם האט שטארק הנאה געהאט, וואס אונז איז געלונגען אנצופיפען די „שושקע". אזעלכע קונץ-שטיק האבען מיר נאר געקענט בעווייזען אין די קליינע שטעטלעך. די גרעסערע שטעט האבען מיר אויסגעמיטען, ווי די פעסט, דארט האט געשווימעלט און געגריבעלט מיט „קנעפלעך", אוריאדניקעס און פריסטאוועס, און צעקאלאדעטשניקעס און יעדער פון זיי האט געהאט טפים, וואס זענען געקראכען דא וואו מען דארף נישט און אויגען, וואס זעהען, וואס מען טאר נישט. האבען מיר געהאלטען פאר געזונטער זיך נישט צו חבר'ן מיט זיי און זיי אויסצומיידען.

אט אזוי פאהרענדיג פון שטעטעל צו שטעטעל זענען מיר אנגעקומען אין ק"ק קארוסטענע, וואס ליגט ערגיץ דארט אין א העק פון באלטער אויעזד. דער סטאנאוואי פריסטאוו פון שטעטעל האט אונז ארויסגעגעבען אנ'ערלויבניש אויף עטליכע פארשטעלונגען, פערשטעהט זיך, אונטער דער פירמע פון „רוסקא-ניעמיעצקי קווארטעט". און רעפערטואר האבען מיר געהאט „שולמית", די „באבע מיט'ן אייניקעל", „קאלדוניע", שמענ דרוק" און נאך עטליכע פיעסען, וואס איך געדענק שוין אוצט נישט.

אנגעקומען אהין זענען מיר אין די הייסע זומער-חדשים, געשפילט האבען מיר געוועגליך אין אנ'איינפאהר-הויז אדער אין א סטאדעלע, וואו מען האט צוזאמענגעשטעקועט פון א פאר ברעטער א בוהנע און אוועקגעשטעלט צובראכענע שטוהלען און בענקלעך מיט נומערירטע בלעטלעך אויף די פארגשטעס, אט אזוי האט מען דעמאלט געשפילט טעאטער. די פארשטעלונג האט זיך געווענליך אנגעהויבען 11 א זייגער אוונט און זיך געענדיגט ארום 3 ביי נאכט. און אויב גאט האט געהאלפען און דאס קנעפעל פון שטעטעל האט אונז מזכה געווען מיט א וויזיט, האבען מיר פערשטעהט זיך, אבגעקנאקט א פאר רוסישע קופלעטלעך, פערבראקט מיט א פאר עלטע פאנישע ווינען, אזוי לאנג און אזוי ברייט ביז ער איז זאט געווארען און אוועקגעגאנגען, דעמאלט אבער האט זיך שוין די פארשטעלונג געענדיגט מיט'ן טאג צוגלייך און דער גאנצער עולם, דאס פובליקום צוזאמען מיט די אקטיארען האבען זיך אוועקגעלאזט צום טייכעל באדען זיך און אראפ שווענקען פון זיך דעם שווייס, וואס האט זיך אין אונז איינגעזאפט במשך פון די פאר שעה, וואס מיר זענען צוגויפגעקוועטשט געווען ווי די הערינג אין א פעסיל.

די ערשטע פיעסע, וואס מיר האבען דארט געשפילט איז געווען שולמית, די פארשטעלונג איז אראפ אין גאנצען אין ארדנונג. און מיר האבען געמיינט, אז עס וועט טאמער אויך אזוי געהן. מעשה שטן איז אבער אין יעדען קליינעם שטעטעל פאראן אנ'אינטעליגענט, א בחור מיט ברילען, וואס האט זעהר שטארק ליב טעאטער און דער גאנצער חסרון, וואס ער האט פיינט צו צאהלען פאר א בילעט. אט אזא נפש האט זיך אויך געפונען אין קארוסטענע. דער בחור מיט די ברילען איז געקומען צום טעאטער און אונזערע בילעטערען האבען געהאט די העזה אהם נישט אריינצולאזען אהן א בילעט. און דער בחור געווארן שטארק אין כעס און אוועק צום סטאנאוואי פריסטאוו מיט א דאנאס, אז מיר זענען א חברה זשוליקעס און אנשטאט רוסישע קופלעטען, שפילען מיר נאר יודיש טעאטער.

דערהערט אזא מעשה איז דער פריסטאוו געווארען מלא חימה און אוועקגעשיקט אנ'איבערשטענעם אוריאדניק מיט צוויי געהיים-אגענטען אין טעאטער אריין מיט א בעפעהל, אז ווען זיי וועלען זעהן, אז מיר שפילען טאקי יודיש טעאטער, זאלען זיי תיכף איבעררייסען די פארשטעלונג, ארעסטירען די גאנצע חברה אקטיארען מיט די אקטריסעס, אזוי ווי זיי שטעהן און געהן (דאס הייסט מיט'ן גרים און קאסטיומען) און קאנפיסקירען די פיעסע מיט די נאטען.

פערשטעהט זיך, אז מיר האבען דערפון קיין אהנונג נישט געהאט.

איך געדענק עס נאך אזוי ווי היינט, מ'האט געשפילט גאלדפאדען'ס „די באבע מיט'ן אייניקעל", איך האב געשפילט די באבע באנציע, פישקינד (אקטיארען, וואס זענען פערליבט פון גאלדפאדען'ס טרופע) האט געשפילט דעם שרלן, פישקינד'ס פרוי (אויך פון גאלדפאדען'ס טרופע) האט געהאט די מענער-ראל פון אונזער לעהרער און א 17-יעהריגע בתולה האט געשפילט דאס אייניקעל. ווען עס האט זיך געענדיגט דער ערשטער אקט און מיר רוהען זיך אביסעל אפ פון דער ארבייט, קומען פלוצלונג אריין די חברה-לייט זאקוליסאמי און אהן שום טענות ומענות אונז אלעמען ארעסטירט אזוי ווי מיר געהן און שטעהען אויף די סצענע, ד. ה. מיך און די מלבושים פון דער באבע באנציע פישקינד'ס פרוי און א פאר הויזען, א. זו. וו. ערקלערענדיג אונז אלעמען פאר ארעסטירט האבען זיי זיך געלאזט צו דער בודקע נאך דער פיעסע. דער סופלאר איז אבער געווען א יונג מיט ביינער און הערענדיג פון דער סומאטאכע האט ער זיך בעצייטענס אפגעטראגען מיט דער פיעסע און ווייגע, זולטס א געלטונגען טאג. אנשטאט דער פיעסע האבען זיי געפונען די נאטען, וועלכע זיי האבען צוגעכאפט ווי א נעבראטענס, און היידא מיט אונז אלעמען, אט אזוי, ווי מיר געהן אין די בגדי כהונה, אין די טעאטער-קאסטיומען, צום פריסטאוו.

דער פריסטאוו איז געווען א הוליגער גוי מיט א פאר לאנגע וואנסעס ווי אנ'אמת'דיגער יון און דערזעהענדיג אונז אין אזא הולך איז ער ארויס מיט א ירגזון, ווי אנ'עשיו קען.

— יא וואס פאקאזשו — האט ער געזאגט קרעכצענדיג מיט די ציין — וואס קאקיע ראזשי, מאשעניקי נאדוואיום נאראד, מוזשטשינא זא זשענשטשינו, זשענשטשינא זא מוזשטשינו, משארט וואזמי (איך וועל אייך שוין ווייזען, אט וואס פאר א פאסקודנע פנים'ער, שווינדלער, נארען אפ דאס פאלק, א מאנספער שוין פאר א פרויענצימער, און א פרויענצימער פאר א מאנספערשוין, דער טייוועל זאל עס נעמען!)

אוועקלעגענדיג דע סקאזשצקע מענח לשון האט ער געהייסען צוזאמענשטעלען געגען אונז 3 פראטאקאלען פאר דריי פערשידענע עבירות. עבירה נומער 1. מיר האבען געשפילט יודיש טעאטער, עבירה נומער 2 — מיר האבען אפגענארט דאס פובליקום און געוויזען א מאנסביל, וואס איז נאר א נקבה און א נקבה וואס איז נאר א מאנסביל און עבירה נומער 3 — מיר האבען געזונגען פון די יודישע נאטען (וואס פאר א סימן ער האט דערויף געהאט, זאל איך אזוי וויסען פון ביין). אפגעפערטיגט זיך מיט די פראטאקאלען האט ער געהייסען צוויי סאטסקעס, אז זיי זאלען אונז גוט בודק חמץ זיין. אפשר וועט מען ביי אונז געפינען נאך א פאר עבירות, ווען די סאטסקעס האבען געוואלט רעווידירען די פרויען, האבען זיי שטארק פראטעסטירט געגען דעם, וואס מענער געהען צו רעווידירען און דער פראטעסט האט געהאלפען. דער פריסטאוו האט געשיקט נאך דער דווארניצקע און זי האט בודק געווען די פרויען.

די סאטסקעס האבען אונז אויסגעטון אינגאנצען נאקעט, אזוי ווי די מאמע האט אונז געהאט. דער פריסטאוו האט זיך דערמיט געוואלט איבערצייגען, וואס פאר א בעשעפעניש מיר זענען און צו מיר זענען אמאל נישט קיין אנדרוגינס'ן, זעהענדיג אבער, אז מיר זענען הונדערט פראצענטיגע מאנסבילען, האט ער געשריגען מיט כעס:

— וואס קאקיע ווי מאשעניקי, א יא וואס זא עטא פאשלא וו' סיבוריא ! (אט וואס פאר א שווינדלער, כ'וועל אייך דערפאר פערשיקען קיין סיביר).

פערשטעהט זיך, אז פון ווייטער שפילען האט שוין נישט געקענט זיין קיין רייד.

(פארטזעצונג קומט).

זיך געפונען

אריגינעלער ראמאן פון דער נייער יודישער תקופה

פון י. ל. ליפשיץ

(פארטזעצונג).

ווילסאן איז געווען די גרעסטע וועלט פיגור אין דער מלחמה. און זיין פיהרערשאפט איז מעהר ווי אירגענד אנדערע וועג ווייזונג געווען פעראנטווארטליך פאר דעם צוזאמענברוך פון דער דייטשער קאאליציע. די פיזישע, טעכנישע און מאראלישע מאכט פון אנקעל סעם האט געבראכען דעם וואונדערבארען דייטשען זשעניע אויפ'ן שלאכטפעלד.

די רייכקייט, די מאשינעריע. די טיכטינקייט פון אמעריקא האט געמאכט א גוטען סוף צום קריג וואס האט געקאנט אנגעהן נאך פינף יאהר.

אויך אין פרידען, טראגט דער ענגהערציגקייט פון דער דאמאלסדיגער רעפובליקאנער אדמיניסטראציע וואס איז געווען געגען דער פעלקער ליגע, איז דאך אמעריקא געווען דער ריזיגסטער פאקטאר אין עקאנאמישען און פאליטישען לעבען פון דער גאנצער וועלט. אמעריקא האט דורך דעם דאוועס-פלאן געראטעוועט דייטשלאנד און פראנקרייך צוזאמען אוואנסירענדיג דעם שיקזאל פון פרידען.

אמעריקא האט געראטעוועט עסטרייך און אונגארען פון אונטערגאנג. אמעריקא האט דורך איהר גרויסמוטיגקייט געראטעוועט די ארמעניער, די גריכען און די יודען פון רוסלאנד און פוילען פון הונגער, אמעריקא האט דורך איהרע צדקה אנשטאלטען געראטעוועט רוסלאנד גופא, אין די כראנישע ווידערהאלונגען פון הונגער קאנוואולסיעס. אמעריקא ליינט געלד צו אלע לענדער פון דער וועלט. אמעריקא'ס אינדוסטריעלע מאשינעריע איז אויך גרייט צו ליפערען סחורות און ארטיקלען פון בעקוועמליכקייטען צו אלע עקען וועלט.

צוזאמען מיט דעם מוז מען בעטראכטען די ריזיגע אויסברייטונג פון דער בריטישער אימפעריע, וועלכע געהט האנט אין האנט מיט אמעריקא. די צוויי ריזיגע מדינות רעדען די זעלבע שפראך, האבען דעם זעלבען רעכטען סיסטעם, די זעלבע פרינציפען פון פרייהייט און דעמאקראטיע. מיט מאנכע אויסנאמען זענען די דאמיניאנס פון דער בריטישער אימפעריע און די שטאטען פון אמעריקא, בעוואפענט מיט די זעלבע אייגענשאפטען פון זעלבסטשטענדיגקייט אין די ראמען פון א פעדעראליסטישע אנסאמבל.

די בריטישע אימפעריע פונקט ווי אמעריקא, קאנטראלירט ריזיגע אינדוסטריען אונערמעסליכע רייכטימער, און אנ'אלטען אונערשעפליכען קוואל פון נאציאנאלער ענערגיע.

די מאכט פון ענגלאנד איבער די ימים, איז געווען גרעסער ווי די מאכט פון אמריקא איצט איז זי גאהענט צו ענגלאנד אפילו אויף דעם געביט. די ביידע לענדער זענען פעראינטערעסירט אין אנ'אלגעמיינער פאליטיק; זיי מארשירען אייך איין וועג און האבען איין מעטאדע פון נאציאנאלער פראגרעסירונג — דורך האנדעל און פרידליכע ערא בערונג. ביידע לענדער האבען דערגרייכט יענע שטופע, פון רייכקייט, מאכט און איינפלוס, וואס קאן זיי ערלויבען דעם לוקסוס פון פרידליכקייט אויב נישט גרויסמוטיגקייט. די זעלבע ענגלישע ציוויליזאציע וואס איז די יניקה פון ענגלאנד און אמעריקא, האלט די ביידע ריזיגע מלוכות פערקניפט צוזאמען צו גונסטען פון פראגרעס.

איהר גרויסע שלוחים ! — האט ער גערעדט, אלץ מיט מעהר התלהבות, — ביז איצט, האב איך געגעבען א בהפזון'דיג אלגעמיינעם איבערבליק פון כמעט אלע פעלקער און לענדער, נאר איצט, וועל איך מיט אייער ערלויבניש, רעדען נאר פון דער אומגליקליכער רוסלאנד און פון מיר אליין !...

די רוסישע רעוואלוציע ווערט אפט פערקניפט מיט'ן באלשעוויזם, דאס איז א גרויסער טעות, פון יענע וואס האבען זיך נישט צוגעקוקט צו דער רוסישער ווירקליכקייט, און וויסען נישט די רוסישע געשיכטע !

די רוסישע רעוואלוציע וואס האט געמאכט א סוף צום צאריזם אין מערץ 1917, האט קיין שום שייכות נישט צום באלשעוויזם און באלשעוויקעס. לענין און איך, און צעהנדליגע אנדערע פון די וועניגער בעוואוסטע פון איצטיגען סאוויעט רעזשים, זענען געווען אין וויען, אין דער שווייץ און אין אמעריקא, ווען די ראמאנאווס זענען אראפגעשטויסען געווארען פון „בענקעל".

די רעוואלוציע איז נישט געווען דער אויפטו פון קיין פארטיי, נישט די מענשעוויקעס און נישט די סאציאליסטען-רעוואלוציאנערען און נישט די קאדעטען, קאנען נעמען פאר זיך דעם קרעדיט, פאר דער גרויסער איבערקעהרעניש, וואס עס איז באמת פארגעקומען, איז נישט א צוגעגרייטע רעוואלוציע, נאר א צופאלונג פון א צופוילטען רעזשים וואס איז פערגיכערט געווארען דורך דער וועלט מלחמה.

אט ווען דער כאאס האט זיך אנגעהויבען, ווען מיליאנען סאלדאטען זענען געלאפען פון שלאכטפעלד, און האבען געדראהט צו רואינירען און חרוב מאכען אלץ אויף זייער וועג אהיים, זענען אנגעקומען די באלשעוויקעס און האבען געגעבען זייער ערלויבניש צו זיין דעזערטירען און עקספראפריאירען די עקספראפריאטארס.

איך אליין, מיט איינינע פון מיינע חברים האבען געדענקט, אז די צייט איז געקומען, אז מען זאל שוין אנהויבען צו ערציהען די יוגענט פון דער וועלט, אז „די וועלט איז עלטער פון פאטערלאנד", אז דער מענש איז מעהר יחסן פאר „בירגער" און ברודערשאפט שטעהט א סך העכער פאר „פאטריאטיזם" !...

(דאס ווייטערע קומט).

דער דובנער מגיד

(כאראקטעריסטישע בעשרייבונג פון זיין לעבען, שאפען און השפעה אויפ'ן פאלק)

III.

אין דער צייט, וואס דער דובנער מגיד איז געווען אין ווילנא, פלעגט ער אריינקומען כמעט יעדען טאג צום ווילנער גאון, וועלכער האט ליב געהאט מיט איהם פערברענגען פיל שעה'ן אין טאג. דער גאון האט משונה הנאה געהאט צו הערען פון דובנער זיינע משלים און פסוקים-אויסטייטשונגען.

איינמאל, ווען דער גאון און דער דובנער מגיד זענען אזוי געזעסען און האבען פערבראכט, האט פלוצלונג דער גאון א זאג געטון צום דובנער: איך וואלט זעהר געוואלט, איהר זאלט מיר זאגען אביסעל ריינע מוסר. זאל אייך דוכטען, אז איהר שטעהט אויף דער בימה און זאגט מוסר פאר'ן עולם.

דערהערענדיג די ווערטער, איז אויפ'ן דובנער מגיד אנגעפאלען א גרויס פחד. ער האט דעם גאון מאדנע אנגעקוקט און שטיל אויסגעבראכט: „ס'מיינט! ווי קען איך, א פראסטער מגיד, א קליין מענטשעלע, וואס גרייך אפילו נאט צום רבינ'ס קנעכעל, אייך זאגען מוסר?".

האט דער גאון געענטפערט: איך בעט אייך אבער, זאגט מיר אביסעל מוסר. צי איז דען דא א מענש, וואס האט שוין דערגרייכט די אמת'ע שלמות. אודאי פעהלט מיר נאך אויך, און שאדען קען עס געווים נישט. איך בין אייך מוחל, וואס איהר זאלט נישט זאגען וועגען מיינע הנהגות און פרומקייט.

דער מגיד האט אביסעל א קלער געטון און אנגעהויבען זאגען.

— רבי ! האט איהר עפעס אמאל בעטראכט דעם ווילנער לעבען? אודאי ווייסט איהר גארנישט, ווייל פון וואנגען וואלט איהר עס וויסען, אז איהר זיצט יומם ולילה על התורה ועל העבודה און האט נאר אין זינען דעם בורא און הוימעל. איך האב מיר אבער גענומען דערצו און זיך גוט צוגעקוקט צום לעבען פון די ווילנער יודען, צו זייערע פרנסות און הנהגות און אט וואס איך וועל אייך דערצעהלען.

ווילנא איז אנ'ארומע שטאט. עס זענען דא איינציגע רייכע, אבער דאס זענען נאר געצעהלטע. דאס רוב ווילנער יודען זענען גרויסע קבצנים, לעבען און ענגע און שמוציגע דירות. די הייזלעך

דער דובנער מגיד זאגט מוסר דעם ווילנער גאון. — א מעשה מיט צוויי רוסישע סוחרים, צוויי נוסחאות אין דער פסח'דיגער הגדה.

פון מענדיל יאשטעוויטשער.

זייערע שטעהען אין ענגשאפט. ממש צוגעטוליעט איינער צום אנדערן. היינט זייער ארומער לעבען, עס טרעפט זעהר אפט, אז מען האט אפילו נישט וואס צו פערזעצען, כדי צו קויפען מעהל אויף שבת'דיגע חלה. היינט זייערע בגדים, ווי זיי געהען אנגעטון, מ'שטיינס געזאגט, זייער געשטאלט און זייערע פנים'ער, וואס זענען שווארץ, ווי די ערד, בעווייזען גאנץ בעשיינפערלעך, אז זיי זענען נעבעך אומגליקליכע, וואס האבען זיך און זייער לעבען אנגעליטען. אז איך האב דאס אליין צוגעזעהן, איז מיין הארץ געווארען אזוי גוט צו זיי, אז איך האב זיי געוואלט ארומנעמען און קושען פון גרויס רחמנות און אין מיינע געדאנקען האב איך מיר פארגעשטעלט די דאזיגע און נאך אזעלכע מילזענדער מענטשען, וואס ליידען הונגער אין דחקות, טראגען דעם ביטערען צרות שטיל איינבוינגענדיג דעם קאפ, און מיין הארץ האט בוימער געוויינט אויף זיי נעבעך.

איך זאג אייך דאס דערויבער, כדי איהר זאלט וויסען די גרויסע מעלות פון די ווילנער יודעלעך, און אט וואלט איהר זעהן, די דאזיגע חברה קבצנים, ווען זיי קומען פון מא"ק אנגעמאטערט פון א גאנצען טאג הארעוואניע, לויפען זיי גלייך אין בית-המדרש אריין, זיצען ביים „בלאט", הערען „חיי אדם", „עין יעקב" און זאגען תהלים מיט געוויין און גרויס כונה. און אין דער זעלבינער צייט, וואס זייערע פאמיליעס האבען אפשר נישט קיין ווערטשערע צו עסען, דינען זיי גאט מיט א צובראכען הארץ און זענען חלילה נישט מתרעם אויף השי"ת און אט אזוי מאטערן זיי זיך אפ זייער גאנצען לעבען, פערדינגען קוים אויף ברויט מיט וואסער און פון די זעלבע פרנסות בעצאהלען זיי נאך שכר-לימוד פאר זייערע קינדער. זיי הונגערן און שפארען נאך אפ א רובל אויף חתונה מאכען זייערע טעכטער. היינט זאגט איהר אליין, רבי, זענען אונזערע ווילנער יודעלעך נישט א פאלק פון גבורים. היינט וואלט איהר זעהן דעם שבת אין ווילנא. קיינער האנדעלט נישט אום שבת, א גאנצע וואך מוטשעט ער זיך, ליגט אין בלאטע, קומט אבער שבת, איז יעדער פאר זיך א מלך. ער אליין רוהט און שעפט נחת פון זיין ווייב און קינדער. אט דאס פערשטעהע איך, איז א קונץ: צו ווערען אויסגעריסען אויף דער וועלט, האבען דאגות חיונה און זיין דערצו פרום; און וואס הייסט נאך פרום. אבער זאגט מיר, ליבער רבי, האט נאר אויף מיר קיין פערראיבעל נישט, איך דער דאס מאקע אנטקעגען אייך, אמת, ווילנא ווייס, ווער עס איז דער ווילנער גאון, זיי זארגען דערפאר, עס זאל איהם גארנישט פעהלען, אבער צו וואלט איהר געווען אזוי פרום, ווי אויצט, ווען אויף אייך זאל ליגען דער יאך פון חיונה. האט איהר דען אמאל געפיהלט און איבערגעלעבט דעם מסירת נפש צו זארגען אז פאר'ן גוף, אז פאר דער נשמה? אט וועגען דעם האב איך אייך געוואלט זאגען. איהר זאלט זיך מאכען א חשבון הנפש.

מען דערצעהלט, אז דער ווילנער גאון האט זיך שטארק צעוויינט דערהערענדיג די אויפריכטיגע רייד פון דובנער מגיד און האט איהם בעדאנקט פאר זיינע דב"י מוסר.

דער דובנער מגיד איז געווען א מסתפק במועט, און האט נישט געלעגט קיין וואלט און בעדייטונג אויף ערדישע פערגעניגענס און נשמיות און האט שטארק גע'מוסר'ט און אנגעגריפען די יענוגע, וועלכע לעבען אין וואוילטאג און נוטס און מאכען זיך פרעמד און פערגעסען אן דער עקסיסטענץ פון די נוי"ט-בעדערפטיגע. זיין קוק און דער הונזיכט דריקט ער אויס אין דער פאלגענדיגער דערצעהלונג.

צוויי רוסישע יודען האבען אמאל געמאכט א נסיעה אויפ'ן לייפציגער יריד. די דאזיגע סוחרים זענען געווען בעל-באטים, און האבען געהאט א גרויסען קרעדיט און לייפציג גופא. מיט וואס יעדערער פון די סוחרים האט זיך בעצנוצט. לוים דער מאס פון זיינע געברויכען. איינער האט מנעדארפט מער סחורה, און דער צווייטער ווענינער.

אויף זייער צוריקקעהר קיין רוסלאנד זענען די סוחרים ווידער געפאהרען צוזאמען. איינער האט געפיהרט פון יריד גרויסע פוהרען סחורה. דער אנ'ערער האט זיך צופרידענגעשטעלט מיט זיין ביסעל נעבעכדיגע סחורה; וואס האט זיך געפונען נאר אין איין וועקעלע פון זיין פוהר. צופרידען איז בשלום'דיג זענען זיי געגאנגען איינ'ער לעבען צווייטען באזשע זייערע פוהרען. דער בעל-הבית פון די גרויסע פוהרען סחורה האט זיך נים געהאלטען גאוה'דיג געגען זיין חבר, דעם קליינעם סוחר. ווייל בוידענס סחורה, סיי דעם גרויכען סוחר'ס, סיי דעם קליינעם סוחר'ס. זענען געווען גענומען אויף באוף. און אין דער צייט, ווען דער גרויסע סוחר איז געווען מעהר שולדיג, איז דער קלענערער סוחר געווען ווענינער שולדיג. אויפ'ן וועג האט זיי בעהערשט א שלעכטער געדאנק אין און זייער עהרליכען געוויסען איז פארנעקומען אנ'איבערקעהרעניש. זיי האבען בעשלאסען נישט צאהלען מעהר זייערע חובות און אויף דעם אופן אויך אלע מאל פטור צו ווערען פון זייערע בעלי-חובות. נאר צוזאמען מיט דעם דאזיגען פערברעכערישען בעשלוס איז געקומען א סוף צו זייער חבר'שאפט און זייער בשלום'דיגען לעבען. דער בעל-הבית פון די פיל סחורות האט זיך אנגעהויבען גרויס האלטען איבער זיין וועניגער איינגעלעבטען חבר און איינ'ס. זיי פון היינט אן האבען זיי זיך ניט בוייזע גערעכענט פאר די אמת'ע בעלי-בתים פון זייערע סחורה, איז צוזאמען דער ו"ר מיט אויך איינגעשטעמען א בעמערקבארער אונטערשייד אין זייער מצב און פאר מעגליכקייטען.

פון, דער דערצעהלונג שטראמט ארוים דער פאלגענדער געדאנק:

ווי לאנג מיר קוקען אויף די וועלטליכע פערגעניגענס, ווי אויף א בעוואוסטער הלואה, וואס אונז איז געשוקט געווארען פון „אויבען", און אויף וועלכען עס ליגט א חוב אויף אונז עס צוריק אפצוגעבען, איז נישטא קיין ארט פאר אונטערשייד אין דעם גרוים און מצב פון אונזער רייכקייט. און עס קען נאר קיין רייד ניש מזיין וועגען גאאוויזם און פערזעלבסטער גאוה. נאר ווי עס הויבט זיך אן אריינצומישען דער נשראנק, אז דאס אלץ געהערט אונז אליין, דאן קומט דער נעפיהל פון גאוה און עס ווערט אויף אין ביג פערפאלען די גליקלכקייט און ברידערליכקייט צווישען מענשען און מען פערגעסט איינער אן דעם צווייטען.

אינטערעסאנט איז אויך דעם דובנער מגידים אויסטייטשונג דעם פסוק (דברים לב' פסוק יח'): „צור ילדך תשי, ותשכח אל מחוללך". — דעם, ווער עס האט דיר געבוירען, געדענקסט דו נים און האסט פערגעסען דיין בעשעפער.

דער דובנער מגיד דערקלערט עס מיט דער פאלגענדער שאכפוניגער דערצעהלונג:

ראובן איז געווען שולדיג שמעונ'ען א בעוואוסטע סומע געלט. דער מלוה האט שטארק נודש געווען און אנגעשטאיגען דעם לוה די געפאדערטע סומע געלט דער לוה ראובן איז אוועק צו זיינעם א גוטען פריינט פרעגען אנ'עצה. דער גוטער פריינט האט איהם געג'עצה'ט, אז בעת דער מלוה וועט קומען און מאהנען זיין חוב, זאל ער זיך מאכען פאר משוגע. שמעון האט געפאלגט די עצה פון זיין גוטען פריינט און בעת דער מלוה האט זיך פון דאס נייע בעוויזען און שטרענג געפאדערט זיין חוב, האט שמעון אנגעהויבען מאכען מאדנע תנועות און דעוויות און האט זיך געמאכט פאר משוגע. און אויף דעם אופן האט ער זיך בעפרייט פון זיין בעל-חוב.

עס איז אוועק א קורצע צייט, האט ראובן געלוהען געלט ביי זיין גוטען פריינט און עצה-געבער. אז עס איז געקומען די צייט פון אפצאהלען דעם חוב, און אז דער לעצטער איז געקומען מאהנען, האט ראובן ווי זיין געוואוינהייט איז געווען, אנגעהויבען ארויסלאזען הולדע געשרייען און האט זיך געמאכט פאר משוגע. דער בעל-חוב איז ארפגעצויטערט געווארען און אין גרויס כעס האט ער אנגעהויבען מאכען פאראוואורפען זיין גוטען פריינט.

— אפשר בין איך נים דער יעניגער, וואס האט דיר אנ'עצה געגעבען און דיין שלעכטער צייט, און דיר געלערנט ווי זיך צו מאכען פאר משוגע און אוצטי' איצט ניצטו אוים די זעלביגע עצה נעגען מיר צוריק.

די מיינערע סגולה „אלין צו פערגעסען", דאס איז א מתנה. וואס דער מענש האט בעקומען פון דער געטליכער האנט. ווי וואלט א מענש געקענט לעבען, ווען ער זאל נישט האבען די סגולה צו פערגעסען. א מענש וואלט געדענקען אלע זיינע צרות און שרעק, וואס ער האט איבערגעלעבט און וואלט אפילו קיין איין מאל נישט געקענט לעבען. און וואס טוט דער מענש? ער ניצט אוים די דאזיגע מיינערע מתנה פון גאט געגען גאט אליין און פערגעסט אפילו זיין הימלישען שעפער.

נישט נאר פילאזאפישע טעמעס און

(ווענדט—זייט 11)

חוזק

הומאר און סאטירע
— פון דער וואך —

צוזאמענגעשטעלט
— פון —
אב—נעק.

ספירה...

פון „ספירה" האלט היינט יעדער מענש,
ס'טוט קיינער נישט פערפעהלען,
(א חוץ א יוד א פוחר'ל,
ער האט נישט וואס צו צעהלען..)

בייט גרויס כונה צעהלט א יוד
פוין יעדען טאג די „ספירה":
דען שיקט מען ס'חייב אויף דאטשע שוין,
נישט אנצוזעהן איהר צורה?...

עס צעהלען מיידלעך טאג ביי טאג,
צו־לאנג איז זיי די „ספירת"...
ווען האט מען, אך, שוין חתונה—
וואו קריגט מען שוין א דירה?

אויך אין פאריז דארט האלט מען איצט
נאר „אייזען שטאל" פאר „ספירה"...
מען וויל, ס'זאל דייטשלאנד צעהלען באלד
דורך „חסד שבגבורה"...

די בע־בו־וצעס, פאליטיקער,
זיי צעהלען אויך איצט „ספירה":
פטור ווערען שוין פון סיים,
צו ברענגען גיך צו קבורת...

און איך, וואס שרייב די שירות דא,
צעהל גאר נעשמאק די „ספירה":
איך צעהל דעם שכר, מיין האנאראר,
וואס צאהלט זיך לויט דער שורה...

ישראל ווראצלאווסקי.

א טובה פאר א טובה

דוד: שלעכט, ברודערקע, איך בין אריינגעפאלען אין די הענד פון א שלעכט ווייב, זי דערגעהט מיר די יאהרען.
משה: גיב איהר א גט.
דוד: זי נעמט נישט.
משה: רוף זי צום רב.
דוד: זי געהט נישט.
משה: קלאפ איהר אן די ביינער.
דוד: זי קלאפט צוריק.
משה: (אין כעס) און וואס ווילסטו פון מיר?
דוד: טו מיר א טובה און אנטלויף מיט מיין ווייב.
משה: און וואס וועט דאן זיין?
דוד: וועל איך אנטלויפען מיט דיין ווייב.

ביים קבר.

א בוגרת שטעהט ביים קבר פון איהר ערשט־געשטארבענעם פאטער און וויינט:
לאכטיגער טאטע! ביז איצט איז נאר געוועזען איין כלה אין אונזער שטוב, היינט נאך דיין טויט איז שוין דא 2 כלות (די מאמע איז אויך א כלה) זאלסט זיך דארט מיהען ס'זאל אונז ביידען צוגעשיקט ווערען ריכטיגע זיווגים.

סאקראטעס.

דער הייסער מאי

פון גראף קאלי.

האבען מיר דעם מאי געפייערט
מיט התלהבות, מיט א ברען,
נאר דעם עיקר — ביי די „יעקעס"
איז גאר פייערדיג געווען...

אימפאזאנט איז דארט געוועזען,
אז געגאנגען איז א רויד,
ס'האט א פענד'ל א חסרון,
וואס ער האט א שטעקען אויך...

האבען פענער אלע סארטען
דארט געפלאטערט אלערליי,
נאר די שטעקענס מיט די ביקסען
האבען קאנקורירט מיט זיי...

פעהנער ציהט עס צו דעם הימעל,
וואו די זון זי ווארעמט, שיינט,
און א שטעקען האט א טבע
האט א פלייצע גארנישט פיינט...

II

מאי — דער פרינץ פון די חדשים
און דער שטאלץ פון לאנגע יאהרען,
איז אצינדער פאר דער מענשהייט
גאר שלימזל'דיג געווארען.

פון דעם שעהנעם פרילינגס־חודש
האט אויך ליטע גרויסע צרות,
גומל בענשען מעג אצינדער
איהר דיקטאטאר וואלדעמארעס...

אזא מזל פון א ליטוואק
איז גאר זעלטען צו געפינען —
ס'קען קיין קוילען איהם נישט נעמען
און קיין טייוועלשע־מאשינען...

דער האנדווערקער־קאנדידאט

אונטערגעהערט אויף דער פערזאמלונג פון דער האנדווערקער־באנק

בעת דער פויזע פאר די וואהלען, שטעהען עטליכע האנדווערקער מיט א קאנדידאטען - ליסטע און שטודירען די נעמען פון די קאנדידאטען צום ראט.

ווער איז דאס דער ערשטער קאנדידאט מאקס קאהן? פרעגט איינער עפעס אנ'אונבעקאנטער האנדווערקער.
פון דאמען־בעשטעלט איז ער זיכער ניט א כיבע פון „פשענדזא", און דו קאנסט איהם יא?

איך האב יא עפעס געהערט פון אזא נאמען. ער מוז זיין פון די „לינקע"...
וואס טויג מיר די הקירות? זאגט א דריטער. אז מ.האט איהם געשטעלט דעם ערשטען אויף דער ליסטע, מסתמא איז ער נישט קיין בטלן...

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער פרייד און אויפריכטיגסטען דאנק

דער זון

וואס איז בעצייטענס ארויס פון איהר סוטער־פאס און דערמיט אונז פיל שמחה פערשאפט. מיר וואונשען איהר נאך איין חודש צו פרעגלען און צו שמעלצען. שפעטער קען זי געהען פון וואנען זי איז געקומען.

מיט א הארציגען פאסעק־גרוס
די דאטשע־בעזיצער
אין לאדזער סביבה

א רעדע פון א גאליארניק

אויף אנשעל שאר'ס אפשיר־באנקעט

חבר שאר! אין נאמען פון אלע חברים גאליארניקעס, סיי פון די, וואס קויפען בילעטען, סיי פון די, וואס כאפען זיך אריין בגפו, האט איהר דעם כבוד פון מיר בעגריסט צו ווערען... אנשעל שאר און דאס יודישע טעאטער איז א „חוט המשולש"... שאר איז צוגעקלעבט צו דער יודישער ביהנע מיט א געדאכטען קלייסטער. איהר חבר שאר האט געצויגען די יניקה פון מיר און איך האב געצויגען די יניקה פון אייך... ס'איז גענוג, אז איהר האט פערפאסט „שיר השירים", דערפאר האט אייך אייער ווייב דארא ווייסמאן נאך יעדען אקט ארויסגערופען אויף דער סצענע, און איהר האט נעזאגט פון „שיר השירים" נאר בלויז דעם צווייטען פסוק: „ישקני"... (געקישט די האנד).

גרויסער חבר שאר! נאכדעם ווי איך האב שטודירט דעם גאנצען דראמאטישען רעפערטואר פון 22 יאהר־הונדערט, בין איך געקומען צו דער רעזאלוציע, אז איהר זענט דער גרעסטער דראמאטורג פון אלע פראפעסיאנעלע פערזאנען, און מ'קאן אייך שטעלען אין איין אגאנעק מיט דעם מחבר פון „אריאל אקאסטא" העינריך איבסען און מיט שעקספיר'ן דעם מחבר פון „יודישען קעניג ליר".

גלויבט מיר בנאמנות, חבר שאר, כ'בין אזוי געריהרט פון אייער אוועקפאהרען פון לאדז, אז כ'האלט מיך צעכליפעט פונקט אזוי ווי די יורענעס ביי „ווייב און געליבטע" — נאר כ'האב נישט קיין שנופ־טיכעל.

כ'האב געסקינטשעט...

א דייטשע אפעראציע

דער יוד איז געפאהרען קיין בערלין אפערירען זיך די מערידען, האט מען איהם אין איין וועג אפערירט די הענד און פיס אויך...

——()——

פערענטפערט זיך.

דער הויז־ווירט מענדעל ריצינאייל פאלט אריין אויפגערעגט צום סטרוזש:
שעהן היטסטו ס'טויער! אט בין איך געוואויר געווארען, אז שוין צוויי דריט וואכען לאזטו אריין ביינאכט עפעס א מאנספערשוין צו מיין קעכין!

פשעפראשאם פאנא — זאגט דער ציטערדיגער סטרוזש — איך קאן דעם מענש זעהר גוט, און כ'האב געמיינט, אז ער געהט צו אייער ווייב...

די ראזוכעס אין יעקעלאנד

טעלעגראפיש, טעלעפאניש, און מיגאפאניש ספעצ. צום „חוזק".

בערלין: די קאמוניסטען האבען זיך געווענדעט צום פאליציי־פרעזידענט מיט א „געזוך", ער זאל זיי ערלויבען איינצוארדנען אנ'איבערקעהרעניש, און אז דער פרעזידענט זאל בעוויליגען צו ערלויבען צו לאזען ווארפען אויף איהם עטליכע האנד־גראנאטען. דער פרעזידענט האט די ביטע אפגעזאגט. די קאמוניסטען נעפינען זיך פון דעם אפזאג בעליידיגט.

בערלין: די קאמוניסטען האבען ביינאכט אויסגעלאשען די ליכט ס'טוט זיך חושך. — ס'יונגווארג האט אויפגעלעבט.

בערלין: אויף די גאסען האבען די קאמוניסטען אויפגעשטעלט באריקאדען פון איריס־שעכטלען און פון קאנסערווען־בלעכען. די פאליציי איז בעווארפען געווארען מיט פאמעראנצען־שאלעכץ און מיט ציגארען־שפיצלעך.

בערלין: די קאמוניסטען האבען ארויסגעלאזט א פראקלאמאציע. נישט צו טרינקען קיין „שווארצע" קאווע, און נישט קיין „שווארץ" פילזנער ביער.

—=0=—

עצות פאר מאנופאקטוריסטען

ווי אזוי אדורכצושטיפען די קריזיס־צייט

אזוי ווי ביי די לאדזער סוחרים איז היינט לופטיג אין די קעשענעס, און וועלען דעריבער הייגטיגען זומער נישט קענען ארויספאהרען, געבען מיר דא א רעה אנווייזונגען, ווי אזוי מ'קאן זיצענדיג אין לאדז בעזוכען די וועלט:

1) ווילט איהר פאהרען צו די כותל מערבי, געהט און פרובירט איינצומאנען א חוב, וועט מען אייך ענטפערן: „רעדט צו דער וואנד".

2) ווילט איהר זיך אפנברענגען צו פאהרען אויפ'ן באלקאן? זאגט אייערען א פריינד, ער זאל אייך בארגען א גמילת חסד, וועט ער אייך זיכער ענטפערן: „רעדט מיר צום גרעק".

3) דערמיט, וואס די פאבריקאנטען האבען אייך אפגעטון „אויף טערקיש" און ווילען נישט געבען אויף 12 חדשים־דיגע וועקסען, קענט איהר שוין יוצא זיין פון בעזוכען טערקיי.

4) דערמיט, וואס איהר האט געקרענקט אויף דער הישפאנקע, זענט איהר שוין יוצא פון פאהרען קיין שפאניען.

5) אויב איהר האט געהאט די גריפע, און מ'האט אייך געשמירט מיט פראנצויזע טערפענטין, זענט איהר שוין פון פראנקרייך אויך פטור.

6) ווער שמועסט, אז איהר האט קליינערהייט געליטען אויף דער ענגלישער קרענק, קענט איהר אייך אהן ענגלאנד אויך בעגעהען.

7) טאמער עסט איהר כטריקאווער שווייצער־קעז, קענט איהר שוין רעזיגנירען פון דער שווייץ.

עפענטליכער פראטעסט

(צוגעשיקט צום „חוזק" מיט דער בקשה צו פערעפענטליכען).

הויך־געשעצטער חוזק־רעדאקטאר!

בעקענענדיג זיך מיט דעם פראיעקט פון דעם אמעריקאנער יועץ מיסטער דעוועס, דריקען מיר איהם אויס אונזער אונצופרידענהייט. דער פראיעקט איז נאר אויסען אומצוברענגען עטליכע הונדערט משפחות, און וועט ברענגען אנ'ארבייטסלאזיגקייט אין אונזערע רייהען, ערלויבט אונז דערמיט אויסצודריקען אונזער פיל - פראצענטיגען פראטעסט. פארוואס מיר שיקען אייך אונזער ווארימסטען „נאקאז" סאראויס.

די סעקוועסטראטארען,

פ. ס. דעם פראטעסט בעטען מיר נישט צו צעלעגען אויף ראטעס, נאר געבען אזוי ווי ער איז, ד. ז,

איבערגעגעבען צום דרוק פון
האניג־פויגעל.

דערלעבט א נקמה

מאנאלאג פון א לאדזער סוחר, וואס איז געבענשט געווארען מיט א ווייב א קאזאק.

פון י. אבערזשאנעק.

נקמה איז א גוטע זאך, א געשמאקער ביסען די נקמה. ווי זינגט מען עפעס אין יודישען טעאטער:

נקמה, נשמה,
ביזט מיין לעבען,
מיין נחמה.

יא, נקמה איז א געשמאקער ביסען. ס'איז אפילו נישט קיין יודישע מידה, א יוד און נקמה איז זיבען זאכען, בפרט אזא יוד ווי איך, וואס דאנקט גאט, אז מ'טשעפעט מיך נישט. א סימן האט איהר, אז איך בין ווייט פון נקמה, אז איך האב נאכביז היינט מיין שכן נוט דער'הרג'עט. דאכט זיך קיין גרעסערן שונא ווי דעם שכן, וואס האט מיך צוזאמענגעפארט מיט מיין אשת חייל. קיין גרעסערן דם שונא האב איך נישט, און אויב איך וואלט געווען א מענש, וואס רודשט נאך נקמה, וואלט איך דאך איהם שוין לאנג געדארפט האבען דערשאסען. דא האט איהר דעם בעסטען סימן, אז איך בין ווייט פון נקמה...

די היינטיגע וואך אבער האב איך יא דערלעבט א נקמה, און אין וועמען מיינט איהר? איהר מיינט אפשר אין מיין ווירט, וואס יאגט מיך כסדר מיט עקסמיסיעס. צי אין דעם שאצער, וואס האט מיך געשאצט פון א מיליאן אב־ראטאוו, צי אין מיין שווגער? חלילה — אין מיין ווייב! אין מיין אייגען ווייב האב איך דערלעבט א נקמה. שוין איינמאל א נקמה, און זאל זי וויסען וואס טייטש איז א מאן, זאל זי אויך שפירען דעם טעם פון זארג, פון קאפ־ברעכעניש, וואס דאס הייסט עול פרנסה יא, זאל זי וויסען. נקמה, איהר הערט, נקמה האב איך יעצט אין איהר. אלע מענער, וואס האבען ווייבער, און דעריצו קאזאצקע ווייבער, אט די אלע מענער ווינש איך, זיי זאלען דערלעבען אזא נקמה ווי איך האב דערלעבט.

איך דערצעהל עס אייך טאקע, כדי די מענער פון אזעלכע „קאזאקעס" זאלען זיך אראפנעמען א מוסר השכל, און זיי זאלען דערלעבען דאס, וואס איך האב דערלעבט:

ווי איהר ווייסט, בין איך א יוד א סוחר, א מלחמה־סוחר, הייסט עס. פאר דער מלחמה בין איך געווען אין דער האלץ־בראנזשע, כ'בין געשטאנען מיט שטעקעלעך און נאס, כ'האב שוין געהאט מיין „קליענטעליע". דער הויפט־סעזאן איז ביי מיר געווען חול־המועד. יא, דער חול־המועד'ניק האט זיך געקויפט א שטעקעלע, און פון דער חול־המועד־סעזאן האב איך געמאכט א לעבען...

און דער מלחמה בין איך איבערגעגאנגען פון דער האלץ־בראנזשע צו אנדערע מסחרים. כ'האב געהאנדעלט מיט וואס האב איך נישט געהאנדעלט? מיט סאלארין, מיט קאקאו־פוטער, מיט חלב, מיט פאווידלע, מיט... מיט... מיט... א, איהר ווייסט דאך, כ'דארף דאך אייך נישט דערצעהלען, איך בין געווען א גאנצער בריה, בין געווארען א גאנצער קנאקער.

דאס איז געווען אין דער מלחמה־צייט אז די מלחמה האט זיך אפגעשטעלט צו וואס נעמט מען זיך? צו דעם, וואס אלע לאדזער יודען האבען זיך גענומען — צו מאנופאקטער, וואס מאנופאקטער איז, דארף איך דאך אייך נישט דערצעהלען. איהר זענט דאך א לאדזער, א גרויסע זאך געווען צו ווערען און לאדז א מאנופאקטוריסט? טאמער האט מו געהאט אנ'איינענע שטוב מיט א הילצערנע פאליצע, אביסעל אפגעדרוקטע עטיקעטען מיט ברוך־פוינעגס און א מעקלער דערצו, דער עיקר איז געווען א מעקלער. טאמער האסטו געפאקט א פופינגען מעקלער, און ווער שמועסט נאך א וואהלינער, וואס קען צוזאמענפיהרען א וואנט מיט א וואנט, טאמער האסטו געהאט דעם ראזינען „קאמפלעט", ביזטו איבערנאכט געווארען א מאנופאקטוריסט כדת וכדין.

נאר נישט דאס בין איך אייך אויסען צו דערצעהלען. איך וויל אייך נאר דערצעהלען פון די לעצטע צייט. אזוי לאנג ווי הלוך האט גע'ילכ'ט, אזוי לאנג ווי די הויפט־ראלע און מסחר האט געשפילט דער גראבער פינגער, אזוי לאנג ווי דאס איינציגע קאסע איז געווען די וועקסעל־בלאנקע, אזוי לאנג ווי מ'האט גענומען אויף צוועלף חדשים, און פאר דעם געלייזטען געלד האט מען דיסקאנטירט א וועקסעלע, אזוי לאנג בין איך ביי מיין יודענע געווען א בריה, אנ'ענער גישער סוחר, א קאפ־מענש, אנ'אויפטוער וואס די וועלט האט נוט קיין גלייכען.

די לעצטע חדשים אבער, זייט מ'האט גענומען טענה'ן: „פעקלעך ריהר דיך נישט", זייט ס'האבען זיך גענומען שניטען בעלי־חובות און קאמארניקעס, זייט מ'האט בעפלעטעלט און בעקלעבט די פאליצעס מיט פערלאקטע שנירלעך, זייט כ'האב מבער געווען דעם קרעדענס מיט'ן „פאמאצניק" פון שטוב ארויס, זייט דעמאלט בין איך ביי מיין ווייב געווארען אויס בריה, אויס קאפ־מענש, אויס „ענערגישענע". מיט אמאל בין איך ביי איהר געווארען א שלימזל, אנ'אפגעשלאגענע הושענה, א קאליקע פון זיין ליבען נאמען — כ'טויג שוין, זאגט זי, צו גארנישט...

וואס איז געווען דער סוף? דער סוף איז געווען, אז זי מיין יודענע האט איבערגענומען די לייצעס. אזוי ווי זי האט געהאט אנ'אקט אונטערצייכנונג, האט זי זיך ארויפגעשטעלט אויף דער שולד. מיך האט זי אינגאנצען משלח געווען, און זי האט זיך גענומען אפרעכענען מיט די בעלי־חובות. איך וועל זעהן, האט זי געזאגט, ווער ס'וועט ביי מיר קריגען איין צובראכענעם גראשען, און אפשר מיינט איהר, אז זי האט נישט געהאלטען ווארט? זי האט טאקע קיינעם קיין פרוטה נישט געגעבען. ווי נאר ס'האט געקלעפט די טיר א בעל־חוב, און זי האט געעפענט אויף איהם איהר „גלאשניק", האט ער געדאנקט גאט, אז ער קושט די מזוזה אויף דער צווייטער זייט טיר...

זייט דעמאלט האב איך טאקע א ליכטיג לעבען, כ'וויים נישט פון קיין חובות, ס'אינטערעסירט מיך נישט קיין פראטעסטען, כ'לאך מיך אויס פון די קאמארניקעס מיט די סעקוועסטראטארען, כ'שלאף צו דער צייט, עס צו דער צייט, ליינען א צייטונג, דאווען יעדען טאג בצבור — א גן־עדן, איהר הערט, א גן־עדן אויף דער וועלט.

איז דאך שוין גוט, האט? וואס קען נאך זיין בעסער? א ווייב ארבייט, טראגט דעם גאנצען עול פרנסה, אליין טוט מען נישט די האנד און פאלטען וואסער, וואס קען נאך זיין בעסער, האט? הויבט זיך ערשט נישט אן. אייך וואלט עס געשמעקט גאנצע טעג צו זיצען און שמוכ, צו ווארימען פלעשלעך און אנצופויען א צוויילינג? אייך וואלט זיך געוואלט ווערען פון א סוחר, וואס מ'האט געשאצט א מיליאן אבראטאוו צו ווערען מיט אמאל אנ'אם? אוהר וואלט געוואלט האבען אנ'עול פון א מיטאג, און וואלט געוואלט איז א פראסטן מיטוואך זיך איינשפאנען אין א „וואזעק" און פאהרען מיט דעם וואזעק אויף דער פראמינאדע, און סטאשיץ־פארק? איהר וואלט געוואלט יעדען טאג ביי אייער ווייב בעטען א זלאטי אויף א פעקעל „וואנטי"? אייך וואלט עס געשמעקט, ווען אייער ווייב זאל האבען צו אייך טענות, פארוואס איך האב נישט די שיקסע אויפ'ן אויג, פארוואס איך היט נישט, אז ס'מיטאג זאל נישט אנברענען? איהר וואלט געוואלט זיצען סטרויגעווען שקארפעטקעס, און אין דער פריה געהען מיט דער קרוג נאך מילך? געהען אין דער יאטקע נאך פלייש, איין מאנספערשוין צווישען בלויז ווייבער, אדרבא, כ'וואלט געוואלט זעהן, צי איהר וואלט געהאט חשק צו שטעהן ביים קצב און זיך בעטען, ער זאל אייך געבען א חלק" אהן א צולאג... אדרבא, איך וואלט דאס געוואלט זעהן.

אוצט האב איך אין מיין ווייב דערלעבט א נקמה. שוין איינמאל א נקמה, הערט און האט א הנאה:

ווי יעדען זומער, האט מיין יודענע אויך היי־יאהר נעדרונגען א זומער־וואוינונג, אי, צו וואס דארף זי א זומער־וואוינונג? ווער וועט זיצען אויף דער זומער־וואוינונג? א פנים זי האט גאר פערגעסען, אז היי־יאהר געהט זי און די הויזען.

די טעג, אז די זון האט גענומען וואַרמען, זאגט זי צו מיר: ווייסט וואס, דו וועסט זיך אנהויבען גרייטען צום ארויספאהרען.

ווער זאל זיך גרייטען? וואוהין ארויס פאהרען? האב איך פערגעסען די גאנצע מעשה מיט דער זומער־וואוינונג.

גו, זאגט זי, אויף דער זומער־וואוינונג, קוק נאר, זאגט זי, די וועש, צי אין די קונדער־הייזלער איז אנגעגרייט קנעפלער. צי דער האמאק איז אין ארדנונג, צי מ'דארף נישט דעם „ליעזשאק" רעפערירען — היי־יאהר, זאגט זי, וועסטו זיין דער לעטנוק!

דא האב איך אין איהר דערלעבט א נקמה. ווי שטעהט דאס געשריבען, אז איינבוג זאל איך א גאנצען זומער אויסגערוכען און צעשמאלצען ווערען און דער שטאט, און זי זאל זיך פאשען ווי א שטאפ־גאנז אויפ'ן ליעזשאק?! פארוואס זאל איך זיך טאקע נישט אביסעל וויגען און האמאק, און מיין ווייב זאל און זי מער זיך טאפיען און דער שטאט? צו און עס טאקע א הלכה מסיני, אז פריי־טאג פארנאכט זאל איך דערדריקט און דערשפיזט ווערען אויף דער באהן, און קומען אויף דער זומער־וואוינונג ווי אנ'אפגעצוואגענע קאץ. פון וואנען איז עס געדרונגען, אז א גאנצען זומער זאל איך עסען און דער שטאט קרחת מיט געהאקטע וואנדרען, און זי, מיין ווייב זאל האקען פאזשאמקעס מיט סמעטענע — פון וואנען איז דאס נעדרונגען?

דעם היינטיגען זומער וועל איך ליגען אויפ'ן ליעזשאק, וויגען און האמאק וועל איך מיר. איך וועל עסען פאזשאמקעס מיט סמעטענע, און מיין ווייב וועט זיך געמען און זינגען אריין. פרייטאג פארנאכט, וועל איך מיר אנטון די שבת'דיגע קאפאטע, און ענטקעגענגעהן מיין ווייב, זי וועט זיין אנגעלאדען ווי א מויל־אייזעל מיט פעקלעך, מיט משעמאדאנעס, און איך וועל איהר יעדען פרייטאג פאר'צעהלען, וויפיל פונט כ'האב צוגענומען אויף דער וואך. ס'ארע פיינע ראטשעס מיר האבען, ווי גוט די קינדער ערהאלען זיך, ס'ארע יקרות ס'איז, ווי טייער עס איז מילך, כ'וועל האבען צו איהר טענות, פארוואס זי ברענגט אזוי ווענוג געלד, כ'וועל איהר דערצעהלען ווי גוט איך „באוויע" מיך מיט די שכנ'טעס. זונטאג פארטאג, מיט'ן ערשטען צוג וועט זי באפען די אויסגעלערינטע וואלוזקעס און הענדע צוריק און שטאט אריין.

אי, הערט איהר, האב איך דערלעבט א נקמה, ס'האט זיך איהר געוואלט שטעהן אויף דער שולד. אלע ווייבערישע קאזאקען זאל אזוי אויסגעהן — א טייערע זאך די נקמה...

—==—

לאדזער כראניק

נאכט-דיזשורנע אין די אפטייקען.

היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: מ. עפשטיין, פעטריקאווער 225; מ. באַרטאַשעווסקי, פעטריקאווער 95; מ. ראזענבלום, צגיעלניאַנע 12; נאַרפיין, חסלאַדניאַ 54; י. קאַפראַווסקי, גאַווענטיצקאַ 15.

א גאסט פון ארץ-ישראל

אין לאדז וויילט איצט ה' חיים שע-רעשעווסקי פון תל-אביב, אלס פערטרע-טער פון דער „אגרו-קולטור- און קליין-אינדוסטריע-באַנק" אין ארץ-ישראל. די אויפגאַבע פון דער באַנק איז צו שטי-צען די יודישע קאלאניסטען מיט הלוואות אויף בילינגע צינזען. דער צוועק פון ה' שערעשעווסקי'ס בעזוך איז צו פערקויפען אקציעס פון דער דאזיגער באַנק, וואס וועלען זיך אן אין פאר זיך נוט רענטירען.

לאדז אין די צוואַנגען פון קריזיס

קאנפערענץ פון די ארבייטער-פארשטעהער

וועגען ארבייטסלאזיגקייט אין דער אינדוסטריע

גרויזאמע נויט פון די יודישע ארבייטער איז באלוט

(ג) די קריזיס-קאמיסיע פון די פראַ-פעסיאָנעלע קלאסען-פעראיינען אין לאדז האט צונויפגערופען אויף היינט, פרייטאג פארנאַכט א קאָנפערענץ פון די פערוואלטונגען פון אלע ארבייטער-פער-איינען. די קאָנפערענץ וועט זיין געווידמעט דעם ווירטשאפטליכען קריזיס אין לאַנד און דער ארבייטסלאָזיגקייט.

עס איז פאָרגעזעהען, אז די קאָנפע-רענץ פון די קלאסען-פעראיינען וועט בעשליסען, אז א דעלעגאציע פון ארביי-טער-פארשטעהער וועט ארויספאָהרען קיין ווארשאַ, כדי אונטערצונעהמען אנ'-ענערגישע אינטערווענץ ביים פרעמיער און ביים ארבייטס-מיניסטער מכח אָנ-נעמען מיטלען בנוגע דער פלאָג פון אר-ביטסלאָזיגקייט אין דער אינדוסטריע.

די קאָנפערענץ, וואס ווערט צונויפגע-רופען לויט דער איניציאטיווע פון פ.פ.ס. וועט פארקומען אין לאָקאל פון די פ. פ. ס., פיעטריקאווער 83.

• • •

(ג) אין שייכות מיט דער לעצטער קניה פון די סאָוויעטען אין לאדז, הויבט זיך אן א געוויסע אויפלעבונג אין מא-פעל-מיבער-פאַך, וואס איז בויז-אהער געווען אפגעשטארבען, ווי אלע אנדערע טעקסטיל-צווייגען אין אונזער שטאָט. עס הויבען, נעמליך אן צו ארבייטען די מיבער-פאבריקען פון מ. גלאזער און זילבערמאַן, ביי וועלכע די סאָוויעטען האבען געמאכט גרויסע בעשטעלונגען אויף שווערע מיבער. צוליב דעם וועלען געפינען בעשעפטיגונג און ברויט א גרויסע צאָהל יודישע וועבער-ארבייטער.

ווייטער אָבער הערשט אין לאדזער יודישען וועבער-קווארטאל א נעהאלדי-גע נויט. וועבער פון איילען-סחורות, שניידער, שוסטער, הענדלער געהען אויס פאר א כזית ברויט. פיל הונדערטער נפשות האָפען אויף ברויט-זאמקייט, ווי אויף א גרויסער גאולה.

פאר'ן הונגערענדען יודישען באַלוט און ראדאָגאשטש וואָלט נויטיג געווען אונטערצונעהמען אַ ברייטע הילפס-אַק-ציע, דען ד ואַצטיגע לעבענס-פערהעלט-נישען פון די דאזיגע יודען זענען אזעל-לע, אז מען קאן דערצו נישט בלייבען גלייכגילטיג.

לאדזער כלל-טוער דארפען זיך פער-טראַכטען איבער דער זאך!

• • •

„זאדע-וואסער-פדיון."

(ג) דאָס פרעגלען פון דער זון האָט, ווי עס ווייזט אויס, נעהאט א גינסטיגע ווירקונג.

אין לאדזער האנדעל איז אריינגעטרע-טען א געוויסע אויפלעבונג ספעציעל אויף זומער-ארטיקלען. אזוי זענען זיך צונויפגעפאהרען קיין לאדז א סך פראָ-ווינצער סוחרים, וואָס האָבען איינגע-קויפט גרעסערע קוואַנטום'ס לייכטע, בילינגע דאמען-שטאָפען.

בעזונדער'ס לעבהאפט איז געוואָרען דער פדיון אויך ער זאָקען-בראַנזשע.

פיל סוחרים פון דער פראָווינץ, ווי אויך פון די קרעסען און גאַליציען קוי-פען איין אין לאָדז זאָקען-אויסארבייטו-נגען.

אין דיסוחרי'שע ספערען האַלט מען אָבער דאָס לייזונג פאר א „זאַרע-וואַ-סער-פדיון"...

די אויסשטעלונג פון אַרטור שיק'ס „קאלישער סטאַטוט"

אין משך פון נעכטיגען טאָג האָבען די אויסשטעלונג פון אַרטור שיק'ס מייס-טער-ווערק בעזוכט הונדערטער מענשען. די הערליכע קונסט-ווערק וואָס האָבען אויך א גרויסען קולטורעלען ווערט. צו-ליב דער אידעע, וואָס זיי ענטהאלטען פון יודיש-פוילישער פערשטענדיגונג, רופען ארויס התפעלות ביי די בעזוכער.

אזא ערפאלגרייכע אויסשטעלונג האָט לאדז שוין לאַנג נישט געהאט.

פון יודישען אינוואלידען- אלמנות און יתומים-פעריין.

זונטאג, ד. 12 מאי 5 נ. מ. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאל שיענקיעוויטשא 3-5 די ערשטע גענעראל-פערזאמלונג אין פאל ווען עס וועט נישט זיין קיין קווא-רום קומט פאָר אין צווייטען טערמין 7 אָוועגד דעם זעלבען טאָג. אלע רעגיס-טרירטע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען.

ווי אזוי וועלען מיר היי-יאהר פייערען דעם יו"ט פון ל"ג-בעומר

אין יאהר תרפ"ח איז צום ערשטען מאל געגעבען געוואָרען די לאזונג צו פערוואַנדלען דעם טאָג פון ל"ג בעומר אין דעם „טאָג פון דער יודישער אר-בייטענדער אינטעליגענץ און פון דער יודישער יוגענד פאר א"י. און זינט דאן ווערט דער „טאָג" פערוואַנדעלט, יאָהר איין יאָהר אויס, אין א גרויסער פאָלקס-מאַניפעסטאַציע פאַר דעם רעיון פון גאולת הארץ

אויך היי-יאָהר וועט די דאָזיגע טראַ-דיציע נישט איבערגעריסען ווערען און פאַר די קק"ל-עסקנים ווערט אזוי ארום געשטעלט די גרויסע אויפגאַבע צו פער-וואַנדלען ל"ג בעומר אין א קאָלאָסאַלען טאָג פאַר'ן קרן קימת לישראל.

די ל"ג בעומר אַקציע ווערט געטיילט אויף 2 טיילען:

א) פראָפּאַגאַנדיסטישע - ערציהערי-שע — און אלע שולען (פאָלקס-שולען, מיטעל-שולען, תלמוד-תורה און חדרים) וועלען פאַר ל"ג בעומר און אום ל"ג בעומר, ביי די אויספלוגען, וואָס די שולען מאַכען געוועהנליך, געהאַלטען ווע-רען לעקטורען (דורך די לעהרער גופא) וועגען א"י, גאולת הארץ און קק"ל.

די „יוגענד - אפטיילונג" ביים קק"ל האָט ארויסגעשיקט צו די שולען א בע-זונדער צירקולאַר מיט געגויע אָנווייזונ-גען. יעדע יודישע אָדער העברעאישע שולע יעדער יוגענד-פעראיין, אָדער ציוי-ניסטישער יוגענד קריייז דאַרף איינאָרדנען ל"ג בעומר א ספעציעלע פייערונג, וואָס זאָל געווידמעט זיין ארץ-ישראל.

ב) פייערליכע אויספלוגען — ל"ג בעומר דאַרפען פאָרקומען אויספלוגען און מאַסען-מאַניפעסטאַציעס, וועלכע דאַרפען אומעטום טראַגען א בולט'ן קק"ל-כאַראַקטער (די פאָהנער, טראַנס-פאַראַנטען אד"ג. דאַרפען זיין מיט קק"ל-לאָזונגען.

אלע שולען, די גאַנצע שול-יוגענד געהט ארויס אין אַ אָרגאַניזירטער מחנה אין די פעלדער און וועלדער, וואָס דער מאַחנען זיי די פעלדער און וועלדער אין די הערליכע זון אין ארץ ישראל. די נאָ-כען-מאַניפעסטאַציעס און די שטעט וועלען זיין א שטאַרקער אויסדרוק פון די בונדען, וואָס פאַראייניגען די יודישע יוגענד מיט דער גרויסער און בעליב-טער אינסטיטוציע, וואָס לייזט אויס דעם ארץ ישראל-באָדען פאַר'ן יודישען פאָלק.

ג) דער ממשות'דיגער אויסדרוק פון דער יודישער יוגענד פאַר א"י קומט שטענדיג ל"ג בעומר דורך אַ גרעסערער געלד-זאַמלונג פאַר'ן קק"ל און זי ווערט געמאַכט אויפ'ן פאָלגענדען אופן:

1) די זאַמלונג פון הויז צו הויז — דורך דער יודישער יוגענד — הויבט זיך אן זונטאָג, דעם 26 מאַי און ווערט גע-פיהרט אין משך פון דער גאַנצער וואָך פון ל"ג בעומר (ל"ג בעומר פאַלט אויס היי-יאָהר דעם 28/5).

2) די זאַמלונג ביי דער אַרבייטענ-דער אינטעליגענץ — די נאַציאָנאַלע יו-דישע ארבייטענדע אינטעליגענץ (דאָק-טוירים, דענטיסטען, אינזשינירען, אד-וואָקאַטען, לעהרער, ביוראָ אונבאַנק-אָנ-געשטעלטע א. אז. וו.) שענקען אין דעם ל"ג בעומר טאָג איהר פראַדוקציאָ-נעלע שפענדע אין דער הויך פון אַ אר-בייטס-טאָג.

3) די זאַמלונג אין די שולען — די שול-יוגענד בעטייליגט זיך אין דער געלד-זאַמלונג פאַר'ן קק"ל דורך זאַמלען און שפענדען צוגלייך מיט אַלעמען פאַר'ן קק"ל.

ל"ג בעומר, איז דער טאָג פון דער יודישער יוגענד, וואָס קעמפט פאַר דער אויסלעזונג פון זיין פאָלק און לאַנד; אויף דער יודישער יוגענד ליגט דער חוב מיטצוהעלפען צו שאַפען דעם פונדאַ-מענט פאַר אונזער גאולה — די אויסלי-זונג פון נאַציאָנאַלען באָדען דורך דעם קרן קימת לישראל.

דער שוועער-קראנקער שטאט-פרעזידענט

געפינט זיך נאך אין ווארשא

ווי מיר האבען שוין געמעלדעט געטאַל-דען, איז שטאַט-פרעזידענט זשעמיענצ-קי פלוצלונג שווער קראַנק געוואָרען, בעת דער קאָנפערענץ, וואָס ער האָט אָפגע-האַלטען אין ווארשאַ מכח אונטערשטיצע-קרעדיטען פאַר לאדז.

דער „אילוסטר. קוריער" צאַרזיענני ווייס צו דערצעהלען, אז פרעזידענט זשעמיענצקי זאָל האָבען בעקומען א מוח-פאַראַליז. די ידיעה האָט אין לאדז געמאַכט אַ זעהר שטאַרקען רושם.

די זומער-קאלאניע פון „טאז"

ווערט געעפענט אין צוויי וואכען ארום

(ג) פון דעם היינטיגען מאָנטאָג אָן קומען פאָר אין לאדזער „טאז" אונטער-זוכונגען פון יודישע שול-קינדער, וועל-כע ווילען אַפגעשיקט ווערען אויף דער זומער - קאָלאָניע פון „טאָז" אין קזשי-זשובקע.

פון די פאָלקס-שולען און תלמוד-תורה'ס האָבען זיך שוין איינגעמעלדעט צו טאָז ביז 2000 קאַנדידאַטען.

די דאָקטוירים פון „טאָז" קוואַליפיצי-רען צום ארויסשיקען אויף דער זומער-קאָלאָניע נאָר שוואַכע און אַנעמישע קינ-דער. וואָס נויטיגען זיך אין ערהאָלונג.

פון צווישען דער גאַנצער צאָהל קאַנ-דידאַטען, וועלען אויסגעקליבען ווערען צום ארויסשיקען נאָר 800 פון די אָרים-סטע קינדער, וועלכע וועלען פערטיילט ווערען אין 4 סעזאָנען במשך פון גאַנ-צען זומער (200 קינדער יעדע סעזאָן).

דעם 24. מאַי וועט „טאָז" א ויסשיקען קיין קזשיזשובקע די ערשטע גרופע קינ-דער.

אפעלבוים'ס אויסשטעלונג ווערט שוין זונטאג געשלאסען

די אויסשטעלונג פון אַפּעלבוים'ס ווערק אין לאָקאַל פון „הזמיר" האַלט שוין ביים געשלאָסען ווערען. פאַר דער צייט, וואָס די אויסשטעלונג איז זאָפען געווען, האָבען זי בעזוכט צאָהלרייכע מענשען, וואָס זענען פון דאָרט אַוועק אין דער גרעסטער התפעלות. אין אַפּעל-בוים'ס בילדער איז פערהאַן אַזאַ רייכע גאַמע פון טענער און פאַרבען, אַזאַ שפע פון ליכט, אַז דער צושויער ווערט מיט מיטגעריסען פון דער העלקייט.

זונטאָג ווערט שוין די אויסשטעלונג געשלאָסען.

—0—

פאבאר פון יאהרגאנג 1908

מאָרגען דאַרפען זיך שטעלען צו דער פאָבאָר-קאָמיסיע 1 אויף פּיאָטראָקאָ 18 די פאָבאָראָווע פון יאָהרגאַנג 1908, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3. קאָמי-סאַריאַט און וועמענס פאַמיליען-נעמען הויבען זיך אָן מיט

F. G. H.

פאַר דער פאָבאָר-קאָמיסיע 2 אויף אָגראָדאָוואַ 34 דאַרפען זיך שטעלען די פאָראָווע פון יאָהרגאַנג 1908, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1 פּאָליציי-קאָ-מיסאַריאַט, וועמענס פאַמיליען-נעמען הויבען זיך אָן מיט

T. U. W. Z. Ż.

צו דער פאָבאָר-קאָמיסיע 3 אויף זאַ-קאָנטנאַ 82 מוזען זיך שטעלען די פאָ-באָראָווע פון יאָהרגאַנג 1906 קאַטעגאָ-ריע B. 7. קאָמיסאַריאַט פאַמיליען-נעמען פון L. Ł. M. N. O. P. R. S. T. U. W. Z. Ż.

צו דער קאָמיסיע פון פ. ק. או. פּאָוו-יאַט פּיעטריקאָווער 187 דאַרפען זיך שטעלען די, 1908-ער פון ראַדאָגאָשטש מיט די פאַמיליען-נעמען פון A. ביז Z. איינשליסליך

—0—

רעגיסטראציע פון די פרעמדע

מאָרגען דאַרפען זיך מעלדען צו דער רעגיסטראַציע אין לאָקאַל פון דער שטאָט-סטאַראָסטווא אויף קילינסקי 152 די פרעמדע, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון דער שטאָט לאדז מיט די פאַמיליען-נעמען וואָס הויבען זיך אָן מיט R.

די וואָס קומען צו דער רעגיסטראַציע מוזען מיטברענגען אַ פּאַס, אין וועלכען עס איז אָנגעגעבען זייער מליכה-אַנגע-הערינקייט און 2 פאָטאָגראַפיעס.

פרישע לופט און עסטעטיש אויסזעהן אין לאדז

(מ) אונטער'ן פאָרזיץ פון לאָווניק האַ-ראַש איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער דעלעגאַציע פון דער אָפּטיילונג פאַר שטאָטישע פּלאַנטאַציעס ביים מאַגיסטראַט, נאָך אַ דיסקוסיע איז בעשלאָסען געוואָ-רען צו גרינדען אין לאדז אַ געזעלשאַפט, וואָס וועט האָבען די אויפגאַבע צו זאָר-גען פאַר דער פערשענערונג פון דער שטאָט. ווייטער איז בעשלאָסען געוואָרען ארויסצוטרעטען מיט אַ פאָרשלאָג צום מאַגיסטראַט וועגען איינאָרדנען אין קאָנ-סטאַנטינער וואַלד 300 קליינע גער-טענדלעך, די דאָזיגע גערטענדלעך ווע-רען פערפאַכטעט ווערען אויף 15 יאָהר צייט פאַר אַ מינימאַלען אָפּצאָהל.

די ערשטע גרויסע יודישע זויג-היים

ווערט בקרוב געעפענט אין לאדז

(ג) ווי מיר האָבען בשעתו שוין גע-שריבען זענען צווישען דער געזעלשאַפט „טאָז" און דער לאדזער קהלה אונטער-נעמען געוואָרען שריט, כדי געמיינזאַם צו עפענען אין אונזער שטאָט אַ גרויסע זויג-היים פאַר הילפלאָזע יודישע קינ-דער.

צו דעם צוועק האָט די קהלה און זיין [illegible] שוין אָפּגעגעבען דעם „טאָז" אַ לאָקאַל אין דעם קהלה-בנין אויף פּיל-צנאַ 39. „טאָז" איז צוגעטרעטען [illegible] דאָס לאָקאַל צו רעמאָנטירען און עס צו-[illegible] צו די בעדערפענישען פון אַ מאָדערן - איינגעריכטעטע, היגיענישע זויג-היים. אין צווישען-צייט איז עפּעס [illegible] געוואָרען אין די בעציהונגען צווי-שען דער געזעלשאַפט און דער קהלה, און די זאַך איז אויף אַ געוויסע צייט [illegible] איינגעשלאָפען.

איצט זענען די אונטערהאַנדלונגען ווידער בעגיינט געוואָרען און עס איז שוין אַפילו אויסגעאַרבייט געוואָרען אַ פּראָיעקט פון אַנ'אָפּמאַך צווישען „טאָז" און דער קהלה.

אויפ'ן קומענדיגען זונטאָג איז בע-שטימט געוואָרען אַ געמיינזאַמע קאָנ-פערענץ, אויף וועלכער די פראַגע וועגען דער זויג-היים וועט שוין דעפינטיוו ער-לעדיגט ווערען.

אין דער זויג-היים. זאָלען אויסגע-האַלטען ווערען ביז 50 קינדער. דער בודזשעט בעטרעפט אַריבער 80 טויזענד גילדען אַ יאָהר. די איינריכטונג פון דער זויג-היים זאָל אויך אָפּקאָסטען ביז 50,000 זל.

די זויג-היים זאָל שוין געעפענט ווע-רען אין אַ 2—3 וואָכען אַרום.

די ערליכע פראווינצער סוחרים

בעקומען גענוג קרעדיט אין לאדז

(—) אויף דער פערזאַמלונג פון דער טעקסטיל-אָרטאָווניקעס-סעקציע ביים סוחרים-פעריין פּיעטריקאָווער 73 איז אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס, מיטצוטיילען אַלע סוחרים-פעראיינען אין לאַנד, אַז עס זע-נען נישט אמת די קלאָגען, וואָס ווערען פערשפּרייט אויף דער פּראָווינץ, אַז לאָד-זער סוחרים האָבען אויפגעהערט צו גע-בען קרעדיטען די פּראָווינצער סוחרים. קיין קרעדיטען בעקומען נישט יענע פון די פּראָווינצער סוחרים, וואָס האָבען ניט בעדעקט זייערע פערפליכטונגען, דאַגעגען יענע סוחרים וואָס צאָהלען זייערע פער-פליכטונגען בעקומען ווייטער דעמזעלבען קרעדיט, וואָס פריהער.

יודיש טעאטער אין זאַל פילהאַרמאָניע — נאַרוטאָוויטש 20 —
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן און א. קאַמפּאַניעץ
אַנשעל שאָר'ס גרויסע אויפפיהרונג!!
הערליכע אויסשטאַטונג! 28 נומערן געזאַנג!
שבת, ד. 11-טען, זונטאָג, ד. 12-טען, דינסטאָג, ד. 14-טען 9 אָוועגד צום 13—14—15-טען מאָל
דיין יודיש מיידעל
ליברעטאָ י. לעש, רעזשי אַנשעל שאָר, טענץ פון לייבאָוויטש.
שבת, 4 נאָכמ. מאָנטאָג, ד. 13-טען 9 אָוועגד פּאָפּולערע פּרייזען
צום ערשטען מאָל אין דעם סעזאָן — די אין לאָדז בעליבטע פּיעסע
אַ מענש זאָל מען זיין
אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ.
אַכטונג: אָוועגט-פּרייזען פון 1.20—5 זל. נאָכמ. און פּאָפּולערע פון 1—2,50
אין אַלע פּיעסען נעמען אַנטייל לויט א. ב. פּ ר ו י ע ן: בעזמאַן, באַריסאָוואַ מאַכאַראָווסקאַ, נערה, פּאַדערמאַן, קאַרעני, קאַמפּאַניעץ. מענער: אַריעל, אייזענ-בערג, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, מאַטקאָוו, נייהויז, פּאָלאַנסקי, ישראל קאַמפּאַניעץ, ראַבינאָוויטש, ראַקאָוו.
אַדמיניסט.—מ. אַרנוואַלד. מוזיקאַלישע לייט.: ל. זעלמאַן.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער פילהאַרמאָניע.
אַנאָנס: קירצליך קומט וויכטיג נייעס. אַנאָנס:

דיר. קאמפאניעץ און ל. סאקאלאוו

שאפען אין פאריז א שטענדיג יודיש טעאטער

אין „פאלי דראמאטיק"

דער בעקאַנטער טעאַטער-דירעקטאָר א. קאַמפּאַניעץ האָט אָפּגעדונגען אויף אַ גאַנץ יאָהר איינע פון די שעהנע פּאַ-ריזער טעאַטער-געביידעס „פּאַלי דראַ-מאַטיק" און וועט עס פערוואַנדלען אין אַ יודיש טעאַטער.

דער קאָנטראַקט מיט'ן אינהאַבער פון טעאַטער ה' גאַרבאַני איז שוין אונ-טערגעשריבען. דאָס טעאַטער פערמאָגט 1400 זיץ-פּלעצער און פאַר'ן יודישען פּאַריז וועט דאָס זיין אַ גרויסע סענסאַ-ציע — אַ גוט און שעהן יודיש טעאַ-טער אויפ'ן אָרט פון די ביז-איצטיגע צופעליגע און אָפטמאָל מינדערוועדיגע יודישע טרופּעס.

בראש פון טעאַטער וועלען שטעהען דיר. קאַמפּאַניעץ און זיין איידעם, דער בעקאַנטער דראַמאַטישער אַרטיסט סאָ-קאָלאָוו. דער אַנסאַמבל וועט בעשטעהן פון סאָקאָלאָוו'ן און זיין פרוי נינאַ, קאָם באַניעץ, פון בעליבטען כאַראַקטער-קאָמיקער פּאָליאַקאָוו און זיין פרוי אַנ-יעלאַ, דער לאָדזער ליבלינג ראַבינאָ-וויטש און זיין פרוי באָריסאָוואַ, דער יונגער טאַלאַנטפולער אַקטיאָר ישראל קאַמפּאַניעץ [illegible] דער זעהר [illegible] אָנגאַזשירטער אַקטיאָר מרדכי קאַמפּאַניעץ.

אויסער דעם וועלען צום טעאַטער צוגע-צויגען ווערען די בעסטע אַרטיסטישע קרעפטען פון פּוילען.

אַט די דאָזיגע גליקליכע אַרטיסטען-משפחה זאָגט עדות, אַז דאָס פּאַריזער יודישע טעאַטער וועט שטעהן אויף דער געהעריגער הויך.

דער רעפּערטואַר פון טעאַטער וועט זיין פון גוטע אייראָפּעאישע פּיעסען, אָפּערעטען און קאָמעדיעס. איינמאָל אין וואָך וועט די דירעקציע געבען אַ פאָרשטעלונג צו פּאָפּולערע פּרייזען פאַר דעם ברייטען יודישען עולם פון פּאַריז.

די דאָזיגע דרייסטע אונטערנעהמונג וועט זיכער וואַרעם בעגריסט ווערען פון אַלע ליבהאַבער פון יודישען טעאַטער און עס בלייבט נאָר דעם נייעם פּאַריזער טעאַטער צו ווינשען דעם בעסטען ער-פאָלג.

לעזט און אבאנירט
דאס
„לאדזער טאגעבלאט"

לחיים או למות

(ענדע פון זייט 8).

וואנדען רעקאמענדירט די בורזשואזיע ניט בלויז עמוואס אויפרעקען האב איר געוואלט, מ'זאל ארויספיהרען גוטמערע מסקנות, ארויפברענגען צו טאטקרעפטיגע מעשים.

די גאנצע יוגענד דארף בעטראכטען די ארבייט פאר דער נייער וועלטליכער יודישער קולטור, ווי אנ'ארבייט פאר דער קאנסערווירונג פון אייגענעם גייסט, פון דער אייגענער נשמה.

מיר האבען — און ס'איז גאטירליך — פערשידענע פאליטישע פלאטפאר-מען. אין די פראגען פון קולטור מוז מען זיין איינינג.

עס מוזען זיין איינינג די אלע, וואס ווילען בויען דא דאס יודישע קולטור-לעבען, נישט אויף דער שנאה, וואס פרעסט אויף אונז אלעמען, נאר אויף די פאקטען פון רעאלען לעבען, די דאזיגע פאקטען צווינגען: יעדער יונגער, וואס שטעהט אויפ'ן שטאנדפונקט פון דער מאדערן-נאציאנאלער יודישער קולטור, וואס וויל, אז אלע אזהרע צווייגען זאלען דורכדרינגען אלין טיפער און טיפער אין דעם יודישען לעבען, וואס וויל, אז דאס יודישע בוך זאל ארייננקומען אין די סאמע ווייטסטע ווינקעלעך, וואס וויל, אז אונזער יוגענד זאל שאפען יודיש און קענען העברעאיש, דארף זיך פערשטענ-דיגען מיט זיינע אדעאישע חברים און מאכען א פערבאנד פון אלע, וואס האבען די זעלבע מיינונג.

ד.

זאל מען עס היינט וויסען געניי: דער קאמף פאר דער יודישער קולטור איז א קאמף אויף טויט, אדער לעבען; פאר נא-ציאנאל-שעפערישע איינגענארט, אדער דענאציאנאליזירענדען שמד.

זאל מען עס היינט וויסען געניי: צו אלע פיינט פון דער יודישער קולטור קריכט נאך צו א פערמאסקירטע שלאנג און געשמאלט פון פאלימישער אויסגע-לאסענקייט און עם-הארצות. זי פראפ-פאגירט „אויך קולטור“.

זאל מען עס היינט וויסען געניי: עס ווירבעלט ביי אונזער יוגענד מיט אהן א שיעור קאפלאזע בעשעפעניש, נישט קיין יודען און נישט קיין גוים. ווי פרין האט געזאגט: „בויט“.

זאל מען עס היינט וויסען געניי: דער אויסוועג איז נאך פאראן — זאמלען, קאארדינירען די כחות פון אלע, וואס ווילען נישט, אז דאס גייסטיגע לאבען זאל ביי אונז אויסגעטריקענט ווערען.

און זאל מען היינט נאך גוט וויסען דעם עיקר, דאס מ'דארף האבען גלויבי-גע און קאמפפלוסטיגע, טריישע און זי-כערע אין נצחון און אז מ'שאדט אונזער זאך, ווען די ברענענדע סאזשע און קוי-מען ערקלערט מען פאר א קולטור-שרפה און מ'קוקט אויף אזהר מיט צע-בליאסטערטע האר, מיט פערבראכענע הענט.

דער קאמף פאר דער יודישער קול-טור איז ווירקליך לחיים או למות.

די קולטור - בעוואוסטזיניגע יוגענד דארף — און וועט — מוטיג זאגען: לחיים. און ס'וועט זיין צום לעבען. עס וועט סוף כל סוף געשאפען ווערען א יונגער קולטור - קאנצענטרירונגס-לאגער. ער וועט פונאנדערווארפען זיינע וואונדערבארע מאקען און זיי וועלען גאלוואניזירען די יוגענד. אלין אפטער און אפטער אין די טונקעלע חושך'דיגע אווענטען וועלען זיך אנצינדען אין דער שלעפערדיגער יודישער פראווינץ די אר בייטס-פייערליך פאר דער יודישער קול-טור און זיי וועלען פעריאגען דעם יאוש, פערטרייבען דעם סקעפטיציזם.

זיי וועלען שמידען די נשמה פאר'ן האר'ן פון אונזער בעפרייאונג!

—0—

אויף דער ביהנע

(ענדע פון זייט 7)

אפערא, צום אוקראינישען מעאטער, צו קאנצערטען אדער צום שפאציר-גארטען ביים ברעג פונ'ם ים.

און יענער צייט איז אין אדעס געווען א גרויכישער מיליאנער מיט'ן נאמען מארזאלי, וועלכער האט אינוועסטירט א סך הייזער פאר דער שטאט, אזוי האט ער אין דעם אריסטאקראטישען קווארטאל, אויף דער מאלדאוואנקע אויפגעבויט א „פאלקס-הויז“, אין וועל-כען עס האט זיך געפונען א שול, א קא-מעדיע, א ביבליאטעק און א גרויסער זאל פאר קאנצערטען, פארלעזונגען אדער וויסענשאפטליכע לעקציעס. אין יענעם גרויסען זאל פלעגט מען אויך אפט געבען פארשטעלונגען (מייסטענס דורך ליבהאבער-גרופעס) און אלץ פאר זעהר קליינע איינטריטס-געלט.

אזוי ווי די צוויי איבענדערמאנטע מיידלעך ראבען געהאט שעהנע שטימען צום זינגען — די בלאנדינקע א סאפרא-נא און די ברונעטקע א קאנטר-אלטא — פלעגען זיי ביידע זיך בעטייליגען אין די כארען פון די פאלקס-קאנצערטען, וואס פלעגען דארט געגעבען ווערען אין יענעם זאל. פערשטעהט זיך, אז אין דער צייט, ווען די צוויי מיידלעך זענען אויפ-געטרעטען, פלעגען שוין מיר ביידע, זייערע חברים, אויר ארייננגעהן צו די קאנצערטען אהן בילעטען. אבער אפילו, ווען זיי אליין האבען נים געזונגען, פלע-גען זיי אויך קריגען פרייע בילעטען פון דער הויפט-זינגערין פון די קאנצערטען. דערפאר האט יעקב דער שומר, וועלכער פלעגט אונז זעהן אזוי אפט ארייננגעהן אהן בילעטען, אונז לאזען ארייננגעהן פריי צו יעדער פארשטעלונג, וואס איז פארגעקומען אין דעם זאל.

מאכט זיך איינמאל, אז א געוויסע אמאטארען-גרופע האט געדארפט געבען א פארשטעלונג אין יענעם זאל. אזוי ווי מיר האבען מיט יענער גרופע ניט גע-האט קיין שום בעציהונגען, האבען מיר תחילת נישט אין זינען געהאט צו געהן צו זיי, אבער עטליכע מינוט איידער די פארשטעלונג האט זיך אנגעהויבען הא-בען מיר בעשלאסען יא ארייננצוגעהן.

קומען מיר אלע פיר. גייבען איבער אונזערע אויבערשטע קליידער צו דער גארדעראב און מיר קומען צו צו דער טיר, — אבער מען לאזט אונז נישט ארייין, פרובירען מיר שוין קויפען בי-לעטען — ענטפערט מען אונז, אז אלץ איז אויספערקויפט, און דא הויבט זיך שוין באלד אן די פארשטעלונג — וואס טוט מען?

געהען מיר אריין צו יעקב'ן, ענט-פערט ער אונז, אז דאס איינציגע, וואס ער קען טון פאר אונז איז — אונז ארייננגולאזען דורך דער הינטער-טיר, וואס פיהרט צום פלאץ הינטער די קוי-ליסען. פון דארטען, הייסט עס, זאלען מיר ארייבערשפאנען די ביהנע צו די טרעפלער ביי דער לינקער זייט, וואס פיהרען פון דערביהנע צו דעם צוהערער זאל.

קיין אנדער אויסוועג איז נישט גע-ווען און דוקא, ווייל עס איז געווען אזוי שווער, האט זיך, ווי געווענליך, ביי אונז נאך מעהר געשטארקט דער חשק אריינ צוגעהן און מיר האבען דעריבער דעם פלאן אנגענומען.

זענען מיר אריין דורך דער הינטער-טיר און האבען ארומגעבלאנדזשעט הינ טער די קוליסען צווישען די פערשידענע אנגעווארפענע סצענע-ארטיקלען, ווי ווענט פון געביידעס, פאלאצען, לייטערם ברוקען, וועלדער און פערשטויבטע טרעפ ביז מיר זענען צוגעקומען צו דער ביהנע, וועלכע איז נאך געווען אפגע-טיילט פונ'ם עולם מיט'ן פארהאנג.

אבער אזוי ווי מיר זענען נאר צוגעקו-מען צום צענטער פון דער ביהנע, וואס איז שוין געווען גרייט פאר'ן אויפטריט פון די ווארטענדיגע שוישפילער, האט זיך דער פארהאנג אויפגעהויבען.

די ביהנע איז געווען בעצאפען מיט בלענדענדיגע ליכט פון אלע זייטען און מיר פיער בלייבען שטעהן און טוטען, ווי פערשטיינערטע, פיהלענדיג אויף זיך די בליקען פון דעם גרויסען עולם. וואס איז געזעסען אין דער פינסטער.

עס איז א גרויסער ספק צי האבען עמאל פיער שוישפילער, אפילו די גרעם טע ארטיסטען, אזוי גוט פארגעשטעלט אויף דער ביהנע אזא אמת בילד פון פערלוירענקייט, שרעק און פערצווייפ-לונג, ווי מיר פיער האבען דאס איצט אויסגעדריקט מיט אונזערע פנים'ער...

עס געהען אוועק א פאר נעצעהלטע מא-מענטען, וואס זעהען ביי אונז אויס ווי אייביגקייטען — און דער עולם שווייגט..

נאר פלוצים ברעכט אויס א געלעכ-טער, תחילת ביי די, וואס זענען געזעסען אין דער ערשטער שורה לעבען דער ביהנע און דערנאך האט זיך דער גאנ-צער עולם שטורמיג צעלאכט און גע-פאטשט מיט די הענט.

וואלטען מיר געווען גלאט פיער סטו-דענטען, וואס קומען ארויף אויף דער ביהנע אומגעבעטענערהייט, וואלט מען אונז זיכער געווען אראפגעטריבען פון דער ביהנע מיט א פייפערייי, אבער אזוי ווי צוויי פון אונז זענען געווען צוויי יונ-גע שעהנע מיידלעך וואס האבען נאך אויסגעזעהן מאל אזוי שעהן און זייער פערווירונג — האט דער עולם אונז גראד בעגעגענט מיט א צופרידענ-עם, גוטמוטיגען געלעכטער. דאס האט אבער אויף א האר נישט פערקלענערט אונזער געפיהל פון בושה און עס האט זיך אונז געדאכט, אז ווען די ביהנע זאל „עפענען איהר מויל“ און אונז איינשלינ-גען אויפ'ן ארט, ווי די ערד האט אמאל געטאן צו קורח'ן און זיין עדה, וואלט דאס אונז געווען א כר אנגענעהמער, ווי די אפלאדיסמענטען, מיט וועלכע דער עולם האט אונז אויפגענומען.

און דא שטעהען אין דער זייט הינ-טער די קוליסען די שוישפילער און קו-קען אויף אונז דורך די שפאלטען מיט אויגען פול מיט כעס. זיי האלטען אין איין ווינקען צו אונז, אז מיר זאלען וואס גיכער צו אלדי רוחות אראפ פון דער ביהנע, ווייל זיי מוזען אנהויבען די פאר שטעלונג.

פערשעמטע און דערנידערטע האבען מיר ענדליך זיך אראפגעלאזט דורך די טרעפלעך צום צושויער-זאל, בעגלייט פון דעם נאך אלץ שטירמדיגען אפלאדיר אין מיר האבען זיך במעט ווי ארייננגע-ווארפען צווישען די שטוהלען אין די ערשטע רייהען צושויער.

דערפיהלענדיג זיך איצט דערלייכ-טערט, האבען מיר געדאנקט דעם אוי-בערשטען פאר דעם, וואס מיר זיצען שוין איצט אין דער פינסטער צווישען עולם און מיר האבען זיך שוין פערגע-סען אליין אויך צו לאכען און אפלאדי-רען גלייך מיט'ן עולם. ביז עס איז צו אונז צוגעקומען דער נאדזשראטעל און האט ביי אונז געפרעגט צי האבען מיר מיט זיך די בילעטער, וואס סטודענטען קריגען יעדען יאהר פון דער שול און אהן וועלכע קיין שום סטודענט טאר זיך נים בעוויזען אויף די גאסען פון דער שטאט.

דער דובנער מגיד

(ענדע פון זייט 8)

הויכע חקירות האבען גענעבען די מעגי-ליבקייט דעם הייליגען מגיד צו דערמאנ-סטרירען זיין הויכען וויסען. נאר ער האט געהאט אויך דעם כשרון ארויסצושעפען פערלען פון טיפע באזעזיע קוואלען און זיי צוצופאסען צו דעם גייסט פון דער צייט. און פיל שמועסען, וואו די שפראכען-פארשער און פילאלאגען ברעכען זיך די קעפ אויף צו דערקלערען די פערשידענע מעקסטען, וואס פערמאגען א צוויי-אינגען געדאנק, קומט דער דובנער מגיד און מאכט עס קונציג רעכט מאקען דורך מוטעל פון אלעגאריעס און משל'ם מיט וועלכע ער גלייכט אויס די פערשידענע בעדייטונ-גען און ישיבה'ת צו דער אמת'ער בע-דייטונג פון דיעס צוויי-פעלדאבטען טעקסט. ארויסגעזונגען איינציגעמוג פון דעם א בעוואוסטן גוצען און מוסר השכל גע הנהגות און גוטע מדות. אזוי, למשל, איז בעוואוסט, די מהלורה, ווי אזוי גע-זיך ביגאנדער די פערשידענע מפרשים און זייערע מיינונגען בנוגע דער בעדייטונג פון דעם ווארט „הא“ אין „הא לחמא עניא“, וואס מען זאגט דעם ערשטען און צווייטען טאג אוועגט פסח צום סדר. מייל פון די מפרשים האלטען, כעין זאל זאגען „כהא לחמא עניא“. דאס מיינט: אט אזעלכע ארימע ברויט, ווי די האבען אונזערע עלטערן געגעסען אין מצרים. אנדערע מפרשים האלטען, פון דעם ווארט: „הא לחמא עניא“. דאס מיינט: דאס איז די ברויט, וואס אונזער עלטערן האבען געגעסען אין מצרים.

—==—

היינט און טעגליך! „די אינטריגעס אין הארעם“
לוסטיגער און פיקאנטער פילם, וועלכער אי-לוסטרירט דאס ענזאטישע לעבען. — אין די הויפט-ראלען דער בעקאנטער טראגיקער—
Rudolf SCHILDKRAUT און די וואונדער-שעהנע Julja FOYE
ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ש. בייגעלמאן

מעבעל
דעם גרעסטען מעבעל און עלעגאנטעסטען אויסוואהל פון שלאף-צימער, עס-צימער קינדער-צימער א.אז.וו.
קאמפלעטע איינריכטונגען, ווי אויך איינצעלנע שטיק-מעבעל אמביליגסטען. און אויף בעסטע בעדינגונגען
עמפעהלט די גרעסטע און רייעלסטע מעבעל-פאבריק
MARKOWICZ i NASIELSKI
פאבריק: PIOTRKOWSKA 6, Południowa 10 טעל. 49-71

פעלד-בעטען
לעזשאקעס און קינדער-שטיהל
פון פירמע
„OMEGA“
מיט לאנג-יעהריגער גאראנטיע.
פאבריק: לאדז, יוליושא 4, צו פערלאנגען אין אלע מעבעל-לאגערס. הורט — דעטייל.

וויכטיג, פאר הויזירער!
געוועזענער פויזנער פאהרער וויל מיטפאהרען אלס מענש פאר א קליינעם געהאלט. צו ער-פאהרען זאכארניא 12, וו. 10. 2218

צו פערמיטען
פון 1. יולי 3 גרויסע ענצעלנע צימער (אין סוטערינעס) מיט עלעקטרישער בעלייכטונג, פאסענד פאר יעדער ארט אונטערנעמונג. צו ערפאהרען זאוואדזקא 18, ביי דער ווירטין העלער, אפיצינע 1-טער שטאק ביז 2 נאכמיטאג.

צו אלע!
ביזטו יונג און מוזט זיך צום פאבאר שטעלען ביזטו א „פרעמדער“ און מוזט זיך רעגיסטרירען, דארפען מיר מיט אייך גארנישט קנצלען, אז איהר מוזט זיך שוין לאזען פאטאגראפירען פערשפעטיגט ביז דעם לעצטען טערמין אפילו, ווייט זיך גארנישט מצער
איהר קריגט פאטאגראפיעס מיט א גדולה, באלד נאכ'ן „אבמענשלען“ און גארנישט טייער, וועקס פנים'ער פאר צוויי און האלבען זלאטע, רעיעל, גוט און גלאנציג
ווילט איהר נישט ווארפען געלד און בלאטע, קומט אין פאטאגראפיע „סטודיא“, פולנאצנא 29.

שרייבען שעהן און שנעל
לערענט אויס דער בעריהמטער קאליגראף ל. בערמאן אין 15 לעקציעס. אויך ווערט געלערענט שרייבען גוט א יודישען בריף אפילו דעם, וואס קען גארניט. אין א חדש שוין צוזאמען מיט רעכנען, זאוואדזקא 19 פראנט 1 שטאק.

פוילישע שפראך
ווערט ערלערנט גרינדליך דורך א קורצער צייט
זאכאדניא 20, וו. 3.

דעם 20. מאי ווערט געעפענט דער בעוואוסטער
פענסיאנאט
„WYGODA“
St. GŁOWNO, Polenice. Wila Misiaka obok Nowego Otwocka przy lesie
היגיענישע כשר'ע קיך. 30% ביליגער ווי איבעראל;
אין לאדז ערטיילט אויסקונפט: אפעל, זאוואדזקא 23, אין הויף, 2-טען איינגאנג, לינקס, פארטער.
פאר יוגענדליכע און ערהאלונגס —

מעכאנישע שלאסעריי און שווייסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11 róg Zachodniej
כ'נעהם אן פערשידענע מאשינען-רעפעראטורען ווי צופאסען פער-שידענע מאשינען-טיילען. און אויטאגענישע שווייסונגען.
שנעל און ביליג!
פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20 וו. 17.

קלויזעלעס
— און —
זאבעזפיעטשעניעס
אויף אלע שטעט אין פוילען
ערלעדיגט אמשנעלסטען דאס רעכטס-קאנסולענטען-ביורא
„ארגוס“, 36 זאכאדניא 36

„דבר“
עתון פועלי ארץ-ישראל
Tel-Aviv P. O. B. 199 תל-אביב ת. ד.
חשבון מיוחד בפ. כ. א. 191,300.
דמי החתימה לחודש — 10 זהוב.
לחברי תנועת א"י העובדת על כל אגפיה ומפלגותיה — „תרות“ — מוריה ומוסדותיה — הנחה. פרטים במרכזים

נוצט אויס די געלעגענהייט!
ביליג צו פערקויפען אין הורט פערשידענע
לודזשע ספארט-גומי-שיך
אין אלע פארבען און נומערן. גרויסער אויסוואהל
גראס, לאדז, נאוואמיעסקא 11 טעל. 32-82
לעדער-האנדלונג.

Dyrekcja Towarzystwa Kredytowego
MIASTA ŁODZI
podaje do wiadomości posiadaczy kuponów od listów zastawnych Towarzystwa, że Bank Polski, celem zainteresowania prywatnymi papierami wartościowymi o stałem oprocentowaniu i zachęcenia do lokaty w nich wolnych kapitałów, poczynając od dnia 15 maja r. b. wypłacać będzie kupony właścicielom listów zastawnych Towarzystwa Kredytowego m. Łodzi.
Prowizja, liczona będzie interesantom zgodnie z taryfą stawek prowizyjnych Banku w nastapującym stosunku: do 20 sztuk kuponów włącznie—1/4% lub 5 groszy od sztuki, zaś ponad 20 sztuk—1/4%.—

היפאטעק-געלד
צו ביליגע צינזען
אויף בערלינער הייזער
בעזארגט שנעל
Ch. Regenwetter
Berlin S. 14, Stallschreiber № 33
Telefon: Dönhoff 4337.

לעזט און אבאנירט
— דאס —
לאדזשער טאגעבלאט

Magistrat miasta Strykowa ogłasza, że na dzień 22 maja 1929 r. wyznaczona została sprzedaż z publicznej licytacji około 40 placy po 700 metr kw. przestrzeni oraz 5 mórg łąki i 1 morgi ziemi ornej położonych przy rzece „Moszczenica“. O warunkach sprzedaży można dowiedzieć się w Magistracie m. Strykowa. 588

8-טונג!
אושור-ארבייטערינס, שטיקערינס און פאדרעטשענע באלד געצאהלט, ווי אויך לערן-מיידלעך ווערען געזוכט אין דער פראצאווניע פון מ. וויסבערג קאנסטאנטינער 22. 2248

השבת אבדה
פעהרלאריג פון בית החיים האב איך פערלוירען 5 דאלאר. כ'בעט רחמנות צו האבען אויף אנ'ארימע אלמנה און אפצוגעבען צו בעריש גאלדבערג צמצוגט-זעצער-שפריטער פיעטריקאווער 21.

אין גלאוונא הארט ביי ראמיש'ס ווילע
צו פערמיטען 2 וואוינונגען צו 2 שטיבען מיט קיכען און 1 שטוב מיט קוך מיט אלע בעקוועמ-ליכקייטען איינגענער וואלד און גארטען צו ער-פאהרען ביי ברושעווסקי ציגעל-גאס 47

שוין ערשינען!
א. אייזענשלאס
„דאס טויטע ווייב“
און אנדערע פאלקס-מעשה'לעך
פרייז 25 גר.
צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער.
מיט אינפארמאציעס און בעשטעלונגען זיך צו ווענדען אין דער אייזענשלאס-ביבליאטעק, לאדז, פאלודניאווא 11, אין הויף, לינקע אפיצינע.

עלטסטער פעלדשער
מ. ראזענצווייג
זאכאדניא 29
טעל. 79-48.

— דער — גרעסטער אוים וואהל פונאלערליי

9 מעבעל

בילּיג און גוטע בעדינגונגען.

עמפעהלט נאר
איזאק נאשעלסקי פּיעטריקאווער 9
◄ טעלעפאן 47-09 ►
קאמפלעטע-איינריכטונגען, שלאף-צימער, עס-צימער, קינדער-צימער און אז.
קוכען-איינריכטונגען און איינצעלנע מעבעל-שטיק, אויך מעטאל-בעטען.

KINO
SPOŁDZIELNI
Sienkiewicza 40.
הײנט און טעגליך!

„פרויען אויפ'ן גליטשיגען וועג"
הויפּט-ראלען IGO SIM i VIBIAN GIBSON
דער ארקעסטער איז בעדייטענד פערגרעסערט געווארען.
דער נאהענטסטער פראגראם: זושא די סאקסאפאניסטין

קינא
ZACHĘAT
26 זגערזשער 26

הײנט פרעמיערע און טעגליך!! ═══ גרויסער דאפעלטער פראגראם!! ═══ הײנט פרעמיערע און טעגליך!!
1) „די בעפלעקטע" § 182 שטראף קאדעקס א.ג.
ריהרענדע דראמא
אין די הויפּט-ראלן: Alberto Steinbrück, Coletto Brettol
2) „לעצטער טאג אלס קאוואליר"
אין די הויפּט-ראלען: RAYMOND GRIFFITCH
דער נאהענטסטער פראגראם: „Moulin Rouge"

לעטשניצע

פון דאקטוירים-ספּעציאליסטען
און צאהן-ערצטליכער קאבינעט
17 זגערזשער 17, טעל. 16-83.

ד"ר ראמאנאווסקי	גזזי, האלז, אוירען-קר.	פון 10-1 3—2 7—6
ד"ר יוסטמאן	נערוועז-קראנקהייטען	פון 5 —12
ד"ר רוזשאנער	הויט און גע-שלעכטס-קר.	11—10 און 2-1 נ.מ.
ד"ר ראזענצווייג	קינדער-קראנקהייטען	1—10 5—2
ד"ר פאפיערני	פרויען- און געבורטס-הילף	1—12½ 6—5
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק	אויגען-קראנקהייטען	2—1 8—7
ד"ר מאנטאר	כירורגישע קראנקהייטען	2—1 ?—4
ד"ר ווינבערג	אינ"רע, ספעצ. הערץ, לונגען	1—11 7—6
ד"ר סמופער	רענטגען	10—12 4—6
צאהן-ארצט א. גראדזענסקי צאהן-ארצט נ. ראזעס	צאהן- און מויל-קראנק.	9—3 9—3

ביליגסטע העתקנאזאגע-בעהאנדלונג. פאסטע-שטעלע
פון דער לעטשניצע איז געפעסט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
קווארץ-לאמפּ, דיאטערמיע און עלעקטרא-פיזישע קאבינעט.
וויזיטען אין דער שטאט. ☞ קען אויך זונטאג. ☜
אלע ארט מעדיצינישע אנאליזען. — קורסען פאר שטאמלער.
איממונגע נעגע שטאריאמינע.

ערצטליך-קאסמעטיש-קאבינעט.
פרל. מ. מארקוס נעמט אן פון 7-5 אוונט.

עלטערן!

אין מיין לאנג עגזיסטירענדע חדר שולע ווערען אנ-גענומען קינדער וואס לערנען אין פאושעכנע-שולען צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברע-איש. אויך יודישע דריף זעלבסט צוזאמענ-שטעלען, ס'ווערען אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר אן, ווי ס'ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען!
מנהל יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ-וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
קווער אפיצ-גע רעכטס II שטאק

ODCISKI

„פראצא"

געזעלשאפט צו פערשפרייטן פראפעסיאנעלע ארבייט צווישען יודישע פרויען אין לאדז
וואלטשאנסקא 21, טעל. 15-67.
מאכט בעקאנט, אז ס'ווערען אנגענומען איינשריי-בונגען אויף פאלגענדע אבטיילונגען: דאמען-שניידעריי און קינדער-קאנפעקציאן, נייען צושניידען און נייען וועש, האנד-ארבייט, אנדולאציע ארטיסטישער מאשין-האפט, מאניקיר. דער סעקרעטאריאט איז אפען פון 9 - 1 און פון 3—7.

HEMOROIDY

א נײ געמויערט
וראָיין-הויז
פון 18 וואוינונגען איז פון זאפארט צו פערקוי-פען, פאר'ן קויפער איז פרײ א שטוב מיט א קיך.
צו ערפאהרען קיעלמא 29 223

וויכטיג פאר דאמען!
מאכט איך די עלעגאנטסטע דאמען-היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די עלטעסטע היטע איבער-ארבייטע איך אויף גאנצליך נײ. געדענקט די אדרעס:
3 זאוואדזקא 23
פאר נאר 2.50 זל.
אין הויף. 2-טען איינגאנג, לינקס פארטער.
בעמ. צום יעצטיגען סעזאן ווערט געמאכט אלע ארט שטרוי-היטען, פילץ מיט שטרוי אויך זיידענע היטען צו שטאט ביליגע פרייזען — — — נאר פאר 5 זל.
„TOLA"

„לינת הצדק" לאדז, צעגעלניאנא 53
טעל. 15-11

אמבולאטאריום

פאר ארבייטענדע אינטעליגענץ און אונבעמיטעלטע בעפעלקערונג
פון דער שטאט לאדז אהן אונטערשיד פון גלויבען.
אפען פון 9 פריה ביז 5 אוונט ● אנהויבענדיג פון 12-טען מאי ד. י.
ערטיילט מעדיצינישע הילף אין אלע ספעציאליטעטען: קראנקהייטען: אינערליכע, הארץ און לונגע, נערווען, אויגען, כירורגישע פרויען און אקושעריע, אויערן, נאז און האלז, הויט און וענערישע, דענטיסטיק, אונטערזוכונג פון בלוט אנאליזען. פיזיקאלישער הייל-קאבינעט: קווארץ-לאמפ, דיאטערפיע, סאלוקס עלעקטרישע בעדער א. ד. ג.

אפטיילונג פאר בעזוכען פון א קראנקען ביים דאקטאר פריוואט אין דער היים	בעזוכען קראנקע דורך א דאקטאר	בעשטראהלונג מיט קווארץ-לאמפ
2 זלאטיס	3.50 זל.	1 זלאטי

☞ דענטיסטישע עצות אומזיסט ☜
אויספיהרליכע אינפארמאציעס ערטיילט דער פעראיינס-סעקרעטאריאט.

Z prawami gimnazjów państwowych
GIMNAZJUM MĘSKIE
L. Szakina w Łodzi,
Piotrkowska 18.
די קאנצעלאריע פון גימנאזיום נעמט אן ביטעס פון נייע קאנ-דידאטען פאר אלע קלאסען טעגליך פון 10—1 אזייגער נאכם.

לאמפען
פיר שפייז-צימער סאלאן-קאבינעט שלאף-צימער
קויפט זיך אמבעסטען און פאבריקס-לאגער ביי
Sz. P. Szmalewicz
פאלודניאווא 8,
טעל. 64-39
ווערן צוגענומען רעפעראטורען אומארבייטונגען, אקסידירען.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ לאמפ-עלעקטרישע הייל-קאבינעט-קאסמעטיק
טעטיג פון 8 א זייגער ביז 9 אוונט
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג
בעזונדער ווארטע צימער פאר פרויען
☞ וויזיט 3 זלאטעס ☜

לעזט און אבאנירט דאס
„לאדזער טאגעבלאט"

Miejski Kinematograf Oświatowy
Wodny Rynek, Tel. 18-26.
Od dnia 7 maja do 13 maja 1929 r.
Dla dorosłych:
STUDENT ŻEBRAK
w rolach główn: **Agnes Esterhazy Marja Paudler i Harry Liedtke.**
Dla młodzieży:
W krainie złota i śmierci (Alaska)
Zmagania się człowieka z żywiołem.
Nad program:
„Przygody małego wędrowca"
Komedja w 3-ch aktach.

די בעריהמטע אמעריקאנער פאבריק

פון שרייב-מאשינען „Royal" און רעכען-מאשינען „Facit" אויך געלעגענהייטס-פאסטענס פון „אונדערוואוד" און „רעמינג-טאן" 12 שרייב-מאשינען וואס נײ קויפט איהר נור ביי מיר און צו קאנקורענץ-לאזע פרייזען
ADOLF GOLDBERG
Piotrkowska 72 tel. 37-54.

קנה חכמה קנה בינה ואל תט מאמרי פי
אז דו דארפסט ערלעדיגען סאנדאווע זאכען זאלסט דו גלייך קומען צו לויפען אין ביורא
17 פיעטריקאווער 17
52 זאכאדניא 52
אז תלך לבטח דרכך
ווייל אין ביורא ביי ה' מאנעלא ווערט גע-וויסענהאפט ערלעדיגט און געשריבען אלע סאנדאווע זאכען, ביטעס, קלאוזולעס, זאבעז-פיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, קארנע און ציוויל אפעלאציעס, אדוואקאטיעס אונטערציזיעס, ספעציאליסט פון שותפות-אקטען, איבערזעצונגען אין אלע שפראכען מיט אכטונג
י. מאנעלא פיעטריקאווער 17
דורכגאנג זאכאדניא 52

וועגען די איציגע רעגיסטראציע פון פרעמדע
אינפארמירט און שרייבט דאס ביורא „ארגוס", זאכאדניא 36.

אבאנעמענטס-פרייז: ... אנאנסען-פרייז: ...
ביז 20—פראנק, אין אנדערע לענדער 1.25 דאלאר.

Redaktor-wydawca E. Hamburski

Tłocznia: E. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 16